

Η ΕΠΙΠΤΩΣΙΣ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	209
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ: ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ ΠΛΑΙΣΙΟΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ	
1. Ἡ ἔννοια τοῦ φορολογικοῦ βάρους	214
2. Ἡ μετακύλισις τῶν φόρων	216
3. Ἡ ἐπίπτωσις τῶν φόρων	219
4. Ἡ διαφορική ἐπίπτωσις	223
5. Ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ	225
6. Οἱ τιθέμενοι περιορισμοί	242
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ: ΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	
1. Οἱ πρὸς κατανομήν φόροι καί μεταβιβάσεις	246
2. Κριτήρια (ἢ βάσεις) κατανομῆς τῶν φόρων καί μεταβιβάσεων κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν	252
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ: ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΚΥΛΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΣ	
1. Οἱ φόροι εἰσοδήματος	261

2. Οί φόροι καταναλώσεως	270
3. Οί φόροι περιουσίας	274
4. Αί μεταβιβάσεις του Δημοσίου προς ιδιώτας	275

**ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ: ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΝ ΒΑΡΟΣ ΚΑΤΑ
ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗΝ ΤΑΞΙΝ**

1. Ἡ σχετική φορολογική ἐπιβάρυνσις του πληθυσμοῦ	281
2. Οί ἀντιστρόφως προοδευτικοί φόροι	287
3. Οί προοδευτικοί φόροι	289
4. Ἡ ἐκ τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν ἐνίσχυσις κατὰ εἰσοδηματική τάξιν καί τό καθαρὸν φορολογικόν βάρος	297

**ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ: Η ΑΝΑΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙ-
ΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

1. Ἡ ἐκτίμησις του ἀναδιανεμητικοῦ ἀποτελέσματος	302
2. Αί προτεινόμεναι μεταρρυθμίσεις του φορολογικοῦ συστήματος ..	306

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὰς οἰκονομίας τῆς ἀγορᾶς οἱ φόροι ἐπιφέρουν συνήθως μέσῳ τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν τὰς ἐξῆς οἰκονομικάς συνεπείας: α) Ἀνακατανομήν τῶν παραγωγικῶν μέσων, β) μεταβολήν τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος καί γ) ἀναδιανομήν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ παρούσα ἔρευνα ἐπιδιώκει νά προσδιορίσῃ τὰς ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας ἀσκεῖ τό ἐλληνικόν φορολογικόν σύστημα ἐπί τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Πρὸς τοῦτο ἐπιχειρεῖται ποσοτική ἐκτίμησις τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικάς ομάδας.

Ἡ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους δύναται νά ὑπολογισθῇ:

α) Καθ' ομάδας ἰδιωτῶν ἢ νοικοκυριῶν τεταγμένων κατὰ πηγὴν προελεύσεως τοῦ εἰσοδήματος (μισθοί, κέρδη, ἐνοίκια, κλπ.) καί

β) καθ' ομάδας ἰδιωτῶν ἢ νοικοκυριῶν τεταγμένων κατὰ τάξιν μεγέθους τοῦ εἰσοδήματος (χαμηλά, μεσαῖα καί ἀνώτερα εἰσοδηματικά κλιμάκια).

Ἡ πρώτη κατανομή εἶναι χρήσιμος διά τόν προσδιορισμόν τῆς ἐπιδράσεως, τήν ὁποίαν ἀσκοῦν οἱ φόροι ἐπί τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατὰ μερίδια συντελεστῶν παραγωγῆς. Θά πρέπει ἐν προκειμένῳ νά σημειωθῇ ὅτι ἡ διανομή τοῦ εἰσοδήματος εἰς μερίδια συντελεστῶν παραγωγῆς καί αἱ ἐπιδράσεις, τὰς ὁποίας ἀσκεῖ ἡ φορολογία ἐπί τῶν μεριδίων τούτων, παρ' ὅλον ὅτι ἐνεῖχον μεγάλην οἰκονομικήν καί κοινωνικήν σημασίαν εἰς παλαιότερας ἐποχάς¹, σήμερον παρουσιάζουν ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον. Ἡ διαίρεσις τῶν

1. Ἡ ἀνάλυσις τῆς διανεμητικῆς ἐπιδράσεως τῶν φόρων εἰς τὰ ἔργα τῶν κλασικῶν οἰκονομολόγων ἀπετέλει ἀπ' εὐθείας ἐφαρμογήν τῆς θεωρίας τῆς διανομῆς κατὰ μερίδια συντελεστῶν παραγωγῆς. Βλ. *Ricardo, On the Principles of Political Economy and Taxation*, *Wicksell, Finanztheoretische Untersuchungen und das Steuerewesen's*, *L. Walras, Elements of Pure Economics*.

ιδιωτών εις ομάδας κεφαλαιούχων, εργατών και γαιοκτημόνων δέν αποδίδει, ως εις παλαιότερας περιόδους, τήν ἀληθῆ εἰκόνα διαστρωματώσεως τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν. Καί τοῦτο, διότι εἰσοδήματα ἐξ ἐργασίας ἢ ἐξ οἰουδήποτε ἄλλου συντελεστοῦ παραγωγῆς πραγματοποιοῦν σήμερον εις μεγάλην ἔκτασιν, τόσον οἱ ἀνήκοντες εις τά χαμηλά καί μεσαῖα εἰσοδηματικά στρώματα, ὅσον καί οἱ ἀνήκοντες εις τά ὑψηλά εἰσοδηματικά κλιμάκια. Ὑπό τοιαύτας συνθήκας διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, χρήσιμος πρὸς συναγωγήν συμπερασμάτων, ὡς πρὸς τήν διανεμητικὴν ἐπίδρασιν τῆς φορολογίας, εἶναι ἡ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους οὐχί κατὰ μερίδια εἰσοδήματος τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, ἀλλὰ καθ' ὁμάδας ιδιωτῶν τεταγμένων κατὰ τάξιν μεγέθους τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Δι' ὃ εις τήν παρούσαν ἔρευναν ἡ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐν Ἑλλάδι ἐπιχειρεῖται νά ὑπολογισθῇ κατὰ εἰσοδηματικά κλιμάκια².

Ἡ στατιστικὴ ἐκτίμησις τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικάς τάξεις εἶναι καθ' ὅλα ἀναγκαῖα πρὸς ὑποβοήθησιν τῶν δημοσιονομικῶν ἀρχῶν, τόσον διὰ τήν διαμόρφωσιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τήν ὑπ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένην φορολογικὴν δικαιοσύνην, ὅσον καί διὰ τήν ἄσκησιν ἀποτελεσματικῆς πολιτικῆς ἀναδιανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Ἐπί πλέον, ἀπό ὠρισμένων ἀπόψεων, αἱ πληροφορίες περὶ τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν δύνανται νά ὑποβοηθήσουν τοὺς δημοσίους φορεῖς εις τήν ἄσκησιν ὀρθῆς φορολογικῆς πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Κατὰ πρῶτον, ἐκ τῆς μετρήσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικάς τάξεις ἐν Ἑλλάδι θά καταδειχθῇ, ἐάν τό ἐλληνικόν φορολογικόν σύστημα ἐν τῷ συνόλῳ του ἔχῃ χαρακτῆρα ἀναλογικόν, προοδευτικόν ἢ ἀντιστρόφως προοδευτικόν. Ἡ πληροφορία αὕτη θά ἐπιτρέψῃ τήν ἀξιολόγησιν τῆς ἐλληνικῆς φορολογικῆς διαρθρώσεως ἀπό

2. Τήν αὐτὴν τακτικὴν ἀκολουθοῦν ὅλαι σχεδόν αἱ ἔρευναι αἱ διεξαχθεῖσαι μεταπολεμικῶς εις ἄλλας χώρας. Βλ. Barna, «*Redistribution of Incomes through Public Finance in 1937*», Oxford 1945, R.A. Musgrave, J.J. Carroll, L.D. Cook and L. Krane, *Distribution of Tax Payments by Income Groups: a Case Study for 1948*, K.W. Roskamp, «*The Distribution of Tax Burden in a rapidly Growing Economy: West Germany in 1950*», *National Tax Journal*, March 1963, A. J. Merret and D. Monk, «*The Structure of U.K. Taxation 1962-1963*», *Bulletin of Oxford University*, August 1966, G. Bishop, «*Income Redistribution in the Framework of National Income Accounts*», *National Tax Journal*, December 1966.

ἀπόψεως φορολογικῆς δικαιοσύνης καί τήν συναγωγήν συμπερασμάτων ἐπί τοῦ κατά πόσον ἡ διάρθρωσις αὕτη ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς γενικῶς παραδεδεγμένας ἀρχάς τῆς φορολογικῆς ἰσότητος, ὡς αὗται γίνονται ἀντιληπταί ὑπό τῆς πλειοψηφίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καί ἐκφράζονται διά τῶν ἀποφάσεων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τῆς μετρήσεως, κατά τό δυνατόν, τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν ἐπί μέρους φόρων μέσω τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν καί τῆς ἐν συνεχείᾳ κατανομῆς τοῦ ἐξ αὐτῶν βάρους κατά εἰσοδηματικάς τάξεις θά προκύψῃ ποῖοι συγκεκριμένοι φόροι συνεπάγονται πράγματι ἀναλογικῆν, ποῖοι προοδευτικῆν καί ποῖοι ἀντιστρόφως προοδευτικῆν φορολογικῆν ἐπιβάρυνσιν. "Ἀπασαι αἱ ἀνωτέρω πληροφορίες εἶναι λίαν χρήσιμοι πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας διά τήν μεταρρύθμισιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, κατά τρόπον ἐξασφαλίζοντα τήν ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκομένην ἰσότητα εἰς τήν κατανομήν τῶν φορολογικῶν βαρῶν.

Κατά δεύτερον, ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος πρό καί μετά τήν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους θά καταστῆ δυνατόν νά προσδιορισθῇ ἡ ἀναδιανεμητικῆ ἐπίδρασις, τήν ὁποίαν ἀσκεῖ τό ἑλληνικόν φορολογικόν σύστημα. Πρὸς τοῦτο, δι' ἐφαρμογῆς τῆς καθιερωμένης τεχνικῆς τῶν καμπυλῶν LORENZ καί τοῦ συντελεστοῦ GINI θά μετρηθῇ ὁ βαθμός ἀνισοκατανομῆς πρό καί μετά τήν φορολογίαν καί θά καταστῆ δυνατόν νά δοθῇ ἀπάντησις εἰς τό ἐξῆς βασικόν ἐρώτημα: Τό ἑλληνικόν φορολογικόν σύστημα καί αἱ ἐπί μέρους κατηγορίαι φόρων ἀπαμβλύνουν ἢ ἐπιτείνουν τήν ἀνισότητα εἰς τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος; Ἡ πληροφορία αὕτη εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία πρὸς ἀσκήσιν ἀποτελεσματικῆς πολιτικῆς ἀναδιανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Οἱ δημόσιοι φορεῖς γνωρίζοντες τήν διανεμητικῆν ἐπίδρασιν, τήν ὁποίαν ἀσκοῦν αἱ ἐπί μέρους κατηγορίαι φόρων καί τό φορολογικόν σύστημα ἐν τῷ συνόλῳ θά εἶναι εἰς θέσιν νά ἐπιλέγουν τά πλέον ἀποτελεσματικά μέτρα πρὸς διόρθωσιν τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος, κατά τρόπον ὥστε αὕτη νά ἀνταποκρίνεται εἰς τήν γενικῶς παραδεδεγμένην ἔννοιαν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Τέλος, αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας παρέχει ἡ ἐκτίμησις τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικάς ομάδας εἶναι ἀπό ὠρισμένων ἀπόψεων λίαν χρήσιμοι διά τήν ἀσκήσιν ἀποτελεσματικῆς φορολογικῆς πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Συνήθως προβάλλεται ἡ ἄποψις, ὅτι δέν ὑφίστανται πλέον εἰς τήν χώραν περιθώρια ἀντλήσεως ἀποταμιευτικῶν πόρων μέσω τοῦ φορολογικοῦ μηχανισμοῦ πρὸς χρηματοδότησιν δημοσίων δαπανῶν συμβαλλουσῶν εἰς τήν οἰκονομικῆν ἀνάπτυξιν. Ἡ ἄποψις αὕτη

στηρίζεται εις τό επιχείρημα, ὅτι ὑπάρχει ἤδη φορολογική ὑπερεπιβάρυνσις τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, δεδομένου ὅτι τό συνολικόν φορολογικόν βάρος ἀνέρχεται εις 25% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Εἶναι ὡστόσον λίαν παρακεκινδυνευμένον νά συναχθῆ ἓν τοιοῦτον συμπέρασμα, εἰάν προηγουμένως δέν ἐξετασθῆ, κατά ποῖον τρόπον κατανέμεται τό συνολικόν φορολογικόν βάρος μεταξύ τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν ομάδων. Διότι εἶναι ἐνδεχόμενον ἐκ τῆς μετρήσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους νά προκύψῃ ὅτι ὠρισμέναί εἰσοδηματικάί ομάδες ὑφίστανται πράγματι φορολογικήν ὑπερεπιβάρυνσιν, ἡ ὁποία ἐνδεχομένως νά ἐπηρεάζῃ δυσμενῶς τήν συμβολήν τῶν εἰς αὐτάς ἀνηκόντων ἰδιωτῶν εἰς τήν προσπάθειαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἐνῶ ὠρισμέναί ἄλλαι φέρουν σχετικῶς μικρότερον φορολογικόν βάρος. Ἀλλά καί εἰάν πράγματι συμβαίῃ τοῦτο, δέν θά πρέπει τις νά ἀχθῆ εις τό συμπέρασμα, ὅτι ὑφίστανται περιθώρια ἀντλήσεως ἀποταμιευτικῶν πόρων μέσῳ τοῦ φορολογικοῦ μηχανισμοῦ ἐκ τῶν σχετικῶς ἐλαφρότερον φορολογουμένων ομάδων. Θά πρέπει προηγουμένως νά ἐξετασθῆ, κατά πόσον ἡ σχετικῶς μικροτέρα φορολογική ἐπιβάρυνσις τῶν εἰσοδηματικῶν τούτων ομάδων εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν πρὸς αὐτάς θεσπισθέντων φορολογικῶν κινήτρων ἢ ὀφείλεται εἰς ἄλλους λόγους, ὡς ἐπί παραδείγματι εἰς φοροδιαφυγήν. Καί ἂν μὲν ἡ σχετικῶς μικροτέρα φορολογική ἐπιβάρυνσις τῶν εἰσοδηματικῶν τούτων ομάδων προέρχεται ἐκ τῆς θεσπίσεως φορολογικῶν κινήτρων, θά πρέπει περαιτέρω νά διερευνηθῆ, κατά πόσον τά κίνητρα ταῦτα εἶναι πράγματι ἀποτελεσματικά, ὥστε νά δικαιολογῆται, ἐκ τῆς ἀνάγκης προωθήσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἡ προκαλουμένη ἀπόκλισις ἐκ τῆς δικαίας κατανομῆς τῶν φορολογικῶν βαρῶν καί ἡ ἀπώλεια φορολογικῶν ἐσόδων. Διότι, ἐνδέχεται, παρά τήν θέσπισιν φορολογικῶν κινήτρων, οἱ ἰδιωτικοί φορεῖς νά ἐξακολουθοῦν νά εἶναι ἀπρόθυμοι ἢ διστακτικοί πρὸς αὐξήσιν τῆς ἀποταμιεύσεως αὐτῶν καί ἀνάληψιν ἐπενδυτικῆς δραστηριότητος εἰς τομεῖς βασικῆς σημασίας διὰ τήν προώθησιν τῆς ἀναπτύξεως. Ἐάν, κατόπιν τῶν διερευνήσεων τούτων, προκύψῃ πράγματι ὅτι ἡ σχετικῶς μικροτέρα φορολογική ἐπιβάρυνσις ὠρισμένων ομάδων ὀφείλεται εἰς φοροδιαφυγήν ἢ εἰς φορολογικά κίνητρα μειωμένης ἀποτελεσματικότητος, τότε ἀσφαλῶς θά πρέπει νά θεωρηθῆ, ὅτι αἱ εἰσοδηματικάί αὗται ομάδες παρουσιάζουν περιθώρια ἀντλήσεως ἀποταμιευτικῶν πόρων δυναμένων νά χρησιμοποιηθοῦν διὰ τούς σκοπούς τῆς ἀναπτύξεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θά ἡδύνατο νά αὐξηθῆ ἡ φορολογική ἐπιβάρυνσις τῶν εἰσοδηματικῶν τούτων ομάδων, κυρίως δι' ἐπιβολῆς φόρων ἐπὶ τῶν διενεργουμένων ὑπ' αὐτῶν μή παραγωγικῶν μορφῶν δαπά-

νης (πολυτελής κατανάλωσις, μή παραγωγικαί ἐπενδύσεις).

Πᾶσα προσπάθεια στατιστικῆς ἐκτιμῆσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικὰς ομάδας προσκρούει εἰς σοβαράς θεωρητικάς καί πρακτικάς δυσχερείας. Κατ' ἀρχήν, ὑφίσταται ὀξεῖα διαμάχη μεταξύ τῶν θεωρητικῶν τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ὡς πρός τήν μετακύλισιν καί ἐπίπτωσιν τῶν διαφόρων κατηγοριῶν φόρων. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ φόρου ἐπί τῶν κερδῶν τῶν ἄνωνύμων ἐταιρειῶν, διά τόν ὁποῖον κατὰ καιρούς ἔχουν ὑποστηριχθῆ θεωρητικῶς ὅλαι αἱ δυνατά ὑποθέσεις, ὅσον ἀφορᾷ τήν κατεύθυνσιν καί τόν βαθμόν μετακυλίσεως τοῦ φόρου τούτου³. Σοβαραί εἶναι ἐξ ἄλλου αἱ μεθοδολογικῆς φύσεως δυσκολίαι. Δέν ἔχει καταστῆ μέχρι τοῦδε δυνατή ἡ κατασκευή ὑποδειγμάτων γενικῆς ἰσορροπίας, δυναμένων νά τύχουν ἐμπειρικῆς ἐφαρμογῆς πρός ἀπομόνωσιν καί μέτρησιν τόσο τῶν ἀμέσων ὅσον καί τῶν δευτερογενῶν διανεμητικῶν ἐπιδράσεων τῶν φόρων. Μεγάλαι, τέλος, δυσκολίαι εἰς τό ἐγχείρημα στατιστικῆς ἐκτιμῆσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐν Ἑλλάδι ἐγείρονται ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀπαραιτήτου στατιστικοῦ ὕλικου. Ἄρκει νά ἀναφερθῆ ὅτι στατιστικά στοιχεῖα περί κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν δέν εἶναι διαθέσιμα δι' ὀλόκληρον τόν πληθυσμόν, ἐκεῖνα δέ τῆς ἐρεῦνης τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν, ἀναφερόμενα μόνον εἰς τόν ἀστικόν πληθυσμόν, στεροῦνται στατιστικῆς ἀξιοπιστίας⁴. Θά πρέπει νά τονισθῆ, κατόπιν τούτου, ὅτι, λόγω τῶν ἀνωτέρω δυσχερειῶν, τά ἀποτελέσματα τῆς παρούσης ἐρεῦνης ἔχουν ἐνδεικτικὴν μόνον ἀξίαν καί δέν διεκδικοῦν ἀπόλυτον ἀκρίβειαν. Τοῦτο δέν σημαίνει, βεβαίως, ὅτι δέν εἶναι σκόπιμος ἡ ἀνάληψις τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἐρεῦνης. Ἀποφάσεις πολιτικῆς στηριζόμεναι ἐπί πληροφοριῶν, ἔστω καί ἐνδεικτικοῦ χαρακτῆρος, εἶναι ὀρθότεραι ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι, λόγω παντελοῦς ἐλλείψεως πληροφοριῶν, βασίζονται εἰς τήν διαίσθησιν ἢ τήν πολιτικὴν σκοπιμότητα.

3. Βλ. Richard E. Slitor: «Corporate Tax Incidence», *Effects of Corporate Income Tax*, by M. Krzyzaniak, *Yayhe State University Press*, 1966.

4. Βλ. ΕΣΥΕ, Ἔρευνα Οἰκογενειακῶν Προϋπολογισμῶν διά τὰς Ἀστικὰς Περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τό 1957/58, Ἀθῆναι 1961.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ ΠΛΑΙΣΙΟΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ

Ἡ ἔννοια τοῦ φορολογικοῦ βάρους

Ἡ παρούσα μελέτη ἀποσκοπεῖ, ὡς ἐλέχθη, εἰς ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικάς τάξεις ἐν Ἑλλάδι. Τό πρὸς μέτρησιν μέγεθος ἐν προκειμένῳ ἀποτελεῖ τό φορολογικό βάρος. Εἶναι, συνεπῶς, πρωταρχικῆς σημασίας διά τήν διεξαγωγήν τῆς ἐρεύνης ὁ ἀκριβῆς ἐννοιολογικός προσδιορισμός τοῦ ὅρου τούτου.

Ἡ δημοσιονομική δρᾶσις τοῦ κράτους, συνισταμένη εἰς τήν ἐπιβολήν φόρων καί τήν διενέργειαν δημοσίων δαπανῶν, συνεπάγεται μὲν οἰκονομικάς ἐπιβαρύνσεις, ἀλλά καί ἀποφέρει οἰκονομικά ὀφέλη εἰς τοὺς ιδιώτας: Διά τῆς ἐπιβολῆς φόρων ἀποσπῶνται παραγωγικά μέσα ἐκ τῆς ιδιωτικῆς χρήσεως, μετατιθέμενα εἰς τό δημόσιον καί, κατὰ συνέπειαν, οἱ ιδιώται ὑφίστανται οἰκονομικήν ἐπιβάρυνσιν, συνισταμένην εἰς μείωσιν τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ἀτομικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν καί γενικώτερον τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν εὐημερίας. Ἐξ ἄλλου, διά τῆς διενεργείας δημοσίων δαπανῶν παράγονται δημόσια ἀγαθὰ καί ὑπηρεσίαι τά ὅποια ἀποφέρουν οἰκονομικόν ὄφελος εἰς τοὺς ιδιώτας, συνιστάμενον εἰς ἱκανοποίησιν τῶν κοινωνικῶν αὐτῶν ἀναγκῶν καί γενικώτερον εἰς αὔξησιν τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν εὐημερίας. Τό τελικόν ἀποτέλεσμα ἐνδέχεται νά συνίσταται εἰς καθαρὸν οἰκονομικόν ὄφελος δι' ὠρισμένους ιδιώτας ἢ εἰς καθαρὰν οἰκονομικήν ἐπιβάρυνσιν δι' ὠρισμένους ἄλλους. Ἡ ἐκτίμησις τοῦ τελικοῦ τούτου ἀποτελέσματος κατὰ ομάδας ιδιωτῶν παρουσιάζει ἐξαιρετικόν ἐνδιαφέρον. Ἐν τούτοις, ἡ παρούσα ἔρευνα περιορίζεται εἰς ἐκτίμησιν μόνον τῆς οἰκονομικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἡ ὅποια προκαλεῖται εἰς τοὺς ιδιώτας διά τῆς ἀποσπά-

σεως ὑπό τοῦ δημοσίου παραγωγικῶν μέσων ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς χρήσεως μέσῳ τοῦ φορολογικοῦ μηχανισμοῦ καί δέν ἐπεκτείνεται εἰς μέτρησιν τοῦ ὀφέλους, τό ὁποῖον ἀποφέρουν αἱ δημόσιαι δαπάναι. Παρά ταῦτα, δεδομένου ὅτι αἱ μεταβιβάσεις τοῦ δημοσίου πρὸς ἰδιώτας θεωροῦνται ὡς ἀρνητικοί φόροι, αὗται λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν κατά τήν ἐκτίμησιν τῆς καθαρᾶς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρων παρατηρήσεων, ὡς φορολογικόν βάρος ἐν τῇ εὐρείᾳ αὐτοῦ ἐννοίᾳ θά ἦδύνατο νά ὀρισθῇ ἡ μείωσις τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας τοῦ ἰδιώτου, τήν ὁποίαν συνεπάγεται ἡ ἐπιβολή φόρων. Εἶναι προφανές, ὅτι τό οὕτω προσδιοριζόμενον φορολογικόν βάρος δύναται νά εὑρεθῇ διά συγκρίσεως τοῦ ἐπιπέδου οἰκονομικῆς εὐημερίας τοῦ ἰδιώτου ὑπό τόν ἰσχυόν φορολογικόν σύστημα, πρὸς τό ἐπίπεδον εὐημερίας αὐτοῦ ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων. Ὁ καλύτερος τρόπος ποσοτικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐν προκειμένῳ θά ἦτο ἡ παραδοχή τῆς χρησιμότητος ὡς δείκτου οἰκονομικῆς εὐημερίας καί ἡ σύγκρισις τοῦ ἐπιπέδου χρησιμότητος ὑπό τό ἰσχυόν φορολογικόν σύστημα πρὸς ἐκεῖνο ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων. Δυστυχῶς, μία τοιαύτη ἐκτίμησις τοῦ φορολογικοῦ βάρους δέν εἶναι πρακτικῶς ἐφικτή λόγῳ ἀδυναμίας μετρήσεως τῆς χρησιμότητος, ἐλλεῖπει ἀντικειμενικοῦ κριτηρίου διαπροσωπικῆς συγκρίσεως αὐτῆς.

Ἄλλος —ὀλιγώτερον ὅμως ἱκανοποιητικός— τρόπος ποσοτικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους συνίσταται εἰς τήν παραδοχήν τοῦ εἰσοδήματος ὡς δείκτου οἰκονομικῆς εὐημερίας καί εἰς σύγκρισιν τοῦ μετ' ἀφαιρέσιν τῶν φόρων λαμβανομένου ὑπό τοῦ ἰδιώτου εἰσοδήματος ὑπό τό ἰσχυόν φορολογικόν σύστημα πρὸς τό εἰσόδημα, τό ὁποῖον θ' ἀπελάμβανεν οὗτος ἐάν δέν ὑπῆρχον φόροι. Ἡ ἐκτίμησις τοῦ φορολογικοῦ βάρους διά συγκρίσεως τοῦ ἀπολαμβανομένου εἰσοδήματος ὑπό συνθήκας υπάρξεως καί μή φόρων, παρά τὰς σοβαράς δυσχερείας τὰς ὁποίας παρουσιάζει, εἶναι —κατ' ἀρχήν— πρακτικῶς δυνατή, δεδομένου ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν χρησιμότητα, ἡ συμβατικῶς καθιερωμένη ἐννοία τοῦ εἰσοδήματος εἶναι μετρήσιμος εἰς χρηματικάς μονάδας. Ἐν τούτοις, ὁ ἀνωτέρω τρόπος ἐκτιμήσεως παρουσιάζει τό μειονέκτημα, ὅτι ἀγνοεῖ οἰκονομικάς ἐπιβαρύνσεις προκαλουμένας ὑπό τῆς φορολογίας, αἱ ὁποῖαι παρ' ὅλον ὅτι μειώνουν τήν οἰκονομικὴν εὐημερίαν τῶν ἰδιωτῶν, δέν εἶναι μετρήσιμοι εἰς χρηματικάς μονάδας. Ἐπί παραδείγματι, δέν εἶναι δυνατόν νά ἐκτιμηθῇ ἡ μείωσις τῆς εὐημερίας τοῦ ἰδιώτου, τήν ὁποίαν συνεπάγεται ἡ ἀλλαγὴ τῶν προτιμήσεων αὐτοῦ, εἰς τήν ὁποίαν ἐξαναγκάζεται οὗτος νά προβῇ, κατόπιν τῆς

ὑπό τῶν φόρων προκαλουμένης μεταβολῆς τῶν σχετικῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν.

Δεδομένου ὅτι ἡ παρούσα ἔρευνα ἀποσκοπεῖ εἰς ποσοτικήν ἐκτίμησιν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικήν τάξιν, δέχεται κατ' ἀνάγκην τήν στενήν ἔννοιαν τοῦ χρηματικοῦ φορολογικοῦ βάρους, ἥτοι ὡς φορολογικόν βάρος θεωρεῖ μόνον τὰς μειώσεις τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας τοῦ φορολογουμένου τὰς δυναμένας ν' ἐκφρασθοῦν διά μεταβολῆς τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ. Παρ' ὅσον ὅτι διά τοῦ ἐννοιολογικοῦ τούτου προσδιορισμοῦ παραλείπονται κατὰ τό μᾶλλον ἢ ἥττον σημαντικά στοιχεῖα συνιστῶντα φορολογικόν βάρος, ἐν τούτοις ὁ περιορισμός οὗτος καθίσταται ἀναγκαῖος πρὸς τόν σκοπόν διεξαγωγῆς τῶν ποσοτικῶν ἐκτιμήσεων.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω καί διά τούς σκοπούς τῆς παρούσης ἐρεῦνης, ὡς φορολογικόν βάρος δοθέντος ιδιώτου ὀρίζεται ἡ διαφορά μεταξύ τοῦ εἰσοδήματος τό ὁποῖον θά ἀπελάμβανεν οὗτος ἐάν δέν ὑπῆρχον φόροι καί τοῦ μετά φορολογίαν (μετά τήν ἀφαίρεσιν τῶν φόρων) ἀπολαμβανομένου ὑπ' αὐτοῦ εἰσοδήματος, ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα. Καθ' ἀπλουστέραν ἐκφρασιν, ὡς φορολογικόν βάρος ὀρίζεται τό σύνολον τῶν πάσης φύσεως μειώσεων τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος τοῦ ιδιώτου, τὰς ὁποίας ἐπιφέρουν, καθ' οἰονδήποτε τρόπον, οἱ ἰσχύοντες φόροι.

2. Ἡ μετακύλις τῶν φόρων

Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ τήν ἔννοιαν τοῦ φορολογικοῦ βάρους. Κεντρικόν θέμα τῆς παρούσης ἐρεῦνης ἀποτελεῖ ἡ ποσοτική ἐκτίμησις τοῦ φορολογικοῦ βάρους τῶν ιδιωτῶν κατὰ εἰσοδηματικάς ομάδας. Μία τοιαύτη ἐκτίμησις θά ἦτο σχετικῶς εὐχερῆς, ἐάν οἱ καθ' ἕκαστον ιδιώται ἔφερον τελικῶς φορολογικόν βάρος ἴσον πρὸς τόν φόρον, διά τόν ὁποῖον εἶναι ἐκ τοῦ νόμου ὑπόχρεοι πρὸς τό δημόσιον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, θά ἠδυνάμεθα δι' ὠρισμένους φόρους, ὡς εἶναι ὁ ἐνιαῖος προοδευτικός φόρος εἰσοδήματος, νά προχωρήσωμεν ἀμέσως καί ἄνευ δυσχερειῶν εἰς κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικά κλιμάκια⁵. Ὡσαύτως, διά πολλούς ἄλλους

5. Αἱ στατιστικάί τοῦ φόρου εἰσοδήματος δίδουν ἀπ' εὐθείας τήν κατανομήν τοῦ φόρου κατὰ εἰσοδηματικά κλιμάκια. Βλ. ΕΣΥΕ, «Στατιστική Φόρου Εἰσοδήματος Φυσικῶν Προσώπων», 1965.

φόρους, ὡς εἶναι οἱ φόροι οἱ μειωτικοί τῶν ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως (φόρος κύκλου ἐργασιῶν, χαρτόσημον, κλπ.), ὁ φόρος τῶν κερδῶν τῶν ἄνωνύμων ἐταιρειῶν, αἱ εἰσφοραὶ τῶν ἠσφαλισμένων κλπ., θά ἡδυνάμεθα κατ' ἀρχὴν νά ἐκτιμήσωμεν τό φορολογικόν βάρος τῶν διαφόρων κατηγοριῶν εἰσοδήματος κατὰ συντελεστήν παραγωγῆς καί ἀκολουθῶς, ἀναλόγως τῆς συμμετοχῆς ἐκάστης εἰσοδηματικῆς ομάδος εἰς τό συνολικόν εἰσόδημα ἐξ ἐκάστης πηγῆς, νά κατανείμωμεν τόν φόρον κατὰ κλιμάκια εἰσοδήματος.

Ἐν τούτοις, εἰς τὰς οἰκονομίας εἰς τὰς ὁποίας λειτουργεῖ ὁ μηχανισμός τῶν τιμῶν, οἱ φορολογούμενοι δέν φέρουν τελικῶς εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις φορολογικόν βάρος ἴσον πρὸς τόν φόρον, διὰ τόν ὁποῖον εἶναι ἐκ τοῦ νόμου ὑπόχρεοι. Οἱ ἐκ τοῦ νόμου ὑπόχρεοι διὰ τόν φόρον ἔχουν συμφέρον νά χρησιμοποιοῦν πάντα τρόπον πρὸς ἐλαχιστοποίησιν τοῦ φορολογικοῦ τῶν βάρους. Ἐκ τῶν νομίμων δέ τρόπων ἐλαχιστοποιήσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους τόν πλέον σημαντικόν ἀποτελεῖ ἡ μετάθεσις ἢ μετακύλισις τοῦ φόρου: Εἰς τὰς οἰκονομίας τῆς ἀγορᾶς ὁ ἐκ τοῦ νόμου ὑπόχρεος διὰ τόν φόρον, συνδεόμενος πρὸς ἄλλους ἰδιώτας διὰ τῶν τιμῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀγοράζει ἢ πωλεῖ ἀγαθὰ ἢ παραγωγικά μέσα, προσπαθεῖ νά μεταθέσῃ μέρος ἢ τό σύνολον τοῦ βάρους εἰς τούς ἐν λόγῳ ἰδιώτας δι' ἀναπροσαρμογῆς τῶν ὄρων, μέ τούς ὁποίους οὗτος συναλλάσσεται μετ' αὐτῶν εἰς τήν ἀγοράν. Ἀλλά καί οἱ ἰδιῶται πρὸς τούς ὁποίους τυχόν μετατίθεται φορολογικόν βάρος ἀντιδρῶν κατὰ τόν αὐτόν τρόπον, ἀναπροσαρμόζοντες τούς ὄρους συναλλαγῆς αὐτῶν πρὸς ἕτερα πρόσωπα κ.ο.κ. Ἐπί παραδείγματι, ὁ παραγωγός, εἰς τὰ προϊόντα τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται εἰς εἰδικός φόρος, θά προσπαθήσῃ νά μετακυλίσῃ τόν φόρον εἰς τόν χονδρέμπορον δι' αὐξήσεως τῆς τιμῆς, ὁ χονδρέμπορος εἰς τόν λιανοπωλητήν καί ὁ λιανοπωλητής εἰς τόν τελικόν καταναλωτήν. Οἱ καταναλωταί, ἐν συνεχείᾳ, διὰ ν' ἀποφύγουν τόν φόρον, θά μειώσουν κατὰ τό δυνατόν τήν ζήτησιν τοῦ φορολογουμένου ἀγαθοῦ καί θά στραφοῦν εἰς ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα κατέστησαν σχετικῶς ἐφθηνότερα μετὰ τήν ἐπιβολήν τοῦ φόρου. Τά κέρδη καί οἱ μισθοί θά μειωθοῦν εἰς τούς κλάδους τοῦ φορολογουμένου ἀγαθοῦ, τοῦ ὁποίου ἐμειώθη ἡ ζήτησις, ἐνῶ θά αὐξηθοῦν εἰς τούς κλάδους πρὸς τούς ὁποίους αὕτη μετεστράφη. Ἡ διαδικασία διαδοχικῶν προσαρμογῶν εἰς τήν οἰκονομίαν θά συνεχισθῇ περαιτέρω.

Ἡ οἰκονομική σημασία τῶν ἀνωτέρω συνίσταται εἰς τό γεγονός ὅτι ἡ ἐπιβολή ἑνός φόρου ἢ ἡ μεταβολή δοθείσης φορολογικῆς διαρθρώσεως θέτουν εἰς κίνησιν μίαν διαδικασίαν διαδοχικῶν προσαρμογῶν εἰς ὁλόκληρον τήν οἰκονομίαν. Αἱ διαδοχικαί αὗται προσαρμογαί περατοῦνται, ὅταν

ἀποκατασταθῆ νέα ἰσορροπία εἰς τό οἰκονομικόν σύστημα. Μέ τήν ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας περατοῦται καί ἡ διαδικασία μετακυλίσεως τῶν φόρων. Ἐρωτᾶται, κατόπιν τούτου, ποῖον θά εἶναι τελικῶς τό φορολογικόν βάρος τοῦ ιδιώτου, μετά τήν ἐξάντλησιν τῶν προσαρμογῶν τᾶς ὁποίας προκαλεῖ δοθεῖσα φορολογική μεταβολή; Δεδομένου ὅτι ἕκαστος ιδιώτης συνδέεται πρός τήν ἀγοράν, τόσον ἀπό τῆς πλευρᾶς τῶν τιμῶν, τᾶς ὁποίας λαμβάνει ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς (εἰσόδημα), ὅσον καί ἀπό τῆς πλευρᾶς τῶν τιμῶν, τᾶς ὁποίας καταβάλλει διά τά ὑπ' αὐτοῦ ἀγοραζόμενα ἀγαθά, μετά τήν ἀποκατάστασιν ἰσορροπίας καί τήν περάτωσιν τῆς κατά τά ἄνω διαδικασίας μετακυλίσεως τοῦ φόρου, ἡ οἰκονομική θέσις τοῦ ιδιώτου θά ἔχη ἐπηρεασθῆ διττῶς, ἤτοι τόσον ἀπό τῆς πλευρᾶς τοῦ εἰσοδήματος τό ὁποῖον λαμβάνει, ὅσον καί ἀπό τῆς πλευρᾶς τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης τήν ὁποίαν ἐνεργεῖ. Ἐκ τῆς διαπιστώσεως ταύτης καθίσταται σαφές ὅτι, διά νά εἴμεθα εἰς θέσιν νά ἐκτιμήσωμεν ποσοτικῶς τό φορολογικόν βάρος τῶν ιδιωτῶν κατά εἰσοδηματικήν ὁμάδα, θά πρέπει ἀπαραιτήτως νά ἔχωμεν σαφῆ ἰδέαν ἢ νά μετρήσωμεν προηγουμένως, ἐάν τοῦτο εἶναι δυνατόν, τόν βαθμόν μετακυλίσεως τῶν φόρων, τόσον πρός τᾶς διαφόρους κατηγορίας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν, ὅσον καί πρός τᾶς διαφόρους μορφάς λαμβανομένων εἰσοδημάτων κατά συντελεστήν παραγωγῆς. Ἐν ἄλλοις λόγοις, τό πρῶτον βῆμα εἰς πᾶσαν προσπάθειαν ἐκτιμήσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικάς ὁμάδας ἀποτελεῖ ἡ μέτρησις τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν φόρων. Μία τοιαύτη ἐν τούτοις μέτρησις ἀποτελεῖ λίαν δυσχερές ἔργον. Ἡ κατεύθυνσις καί ὁ βαθμός μετακυλίσεως τοῦ φόρου ἐξαρτᾶται ἀπό πλείστους παράγοντας καί κυρίως ἀπό τό εἶδος τοῦ φόρου, τήν μορφήν τῆς ἀγορᾶς, τήν ἐλαστικότητα προσφορᾶς καί ζητήσεως τῶν ἀγαθῶν καί παραγωγικῶν μέσων κλπ.⁶ Ἐπί παραδείγματι, ὁ ρόλος τόν ὁποῖον παίζει ἡ ἐλαστικότης τῆς ζητήσεως καί προσφορᾶς, ἐν σχέσει πρός τᾶς τιμάς, διά τήν μετακύλισιν τῶν φόρων εἶναι σημαντικός. Ἡ θεωρία τῶν τιμῶν προδιαγράφει γενικῶς ὅτι, ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἐλαστικότης προσφορᾶς καί μικροτέρα ἡ ἐλαστικότης ζητήσεως, τόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ δυνατότης τοῦ ἐκ τοῦ νόμου ὑποχρέου διά τόν φόρον πρός μετακύλισιν αὐτοῦ. Ὑποτιθεμένης πλήρως ἐλαστικῆς προσφορᾶς ἢ πλήρως ἀνελαστικῆς ζητήσεως ἡ μετακύλισις τοῦ φόρου εἶναι δυνατή κατά 100%. Ἀντιθέτως,

6. Βλ. B.P. Herber, *Modern Public Finance*, R.D. Irwin Inc. Homewood, Illinois, 1967.

ύποτιθεμένης πλήρως άνελαστικῆς προσφορᾶς ἢ πλήρως ἔλαστικῆς ζητήσεως, ἢ μετακύλισις τοῦ φόρου θά εἶναι ἴση πρὸς τό μηδέν. Ἐπομένως, ἀναλόγως τῆς ἀριθμητικῆς τιμῆς τῆς ἔλαστικότητος προσφορᾶς καί ζητήσεως, τῶν λοιπῶν παραγόντων παραμενόντων ἀμεταβλήτων, ἢ μετακύλισις δύναται νά κυμαίνεται ἀπό 0-100%.

Κατά ποῖον τρόπον ἀντιμετωπίζεται τό πρόβλημα μετρήσεως τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν διαφόρων κατηγοριῶν φόρων, τοῦτο ἐξετάζεται κατὰ τό μᾶλλον καί ἥττον ἀναλυτικῶς εἰς τήν ἐπομένην παράγραφον. Ἐκεῖνο τό ὁποῖον δεόν νά τονισθῆ πρὸς τό παρόν εἶναι ὅτι διά τῆς ἐκτιμῆσεως τῆς μετακυλίσεως τῶν φόρων παρέχονται πληροφορίαί περί τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τό ὁποῖον τελικῶς φέρουν οἱ καθ' ἕκαστον ἰδιῶται, τόσον ἀπό τῆς πλευρᾶς τοῦ εἰσοδήματος, τό ὁποῖον λαμβάνουν ἐκ διαφόρων πηγῶν, ὅσον καί ἀπό τῆς πλευρᾶς τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης, τήν ὁποίαν ἐνεργοῦν διά τά διάφορα ἀγαθά καί ὑπηρεσίας. Αἱ πληροφορίες αὗται εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διά νά προχωρήσῃ τις εἰς ποσοτικήν ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικάς ομάδας.

3. Ἡ ἐπίπτωσις τῶν φόρων

Εἰς τήν θεωρίαν τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, τό διανεμητικόν ἀποτέλεσμα τῆς φορολογίας, τό διαπιστούμενον μετὰ τήν κατὰ τά ἄνω ἐξάντλησιν ἀπασῶν τῶν προσαρμογῶν εἰς τό οἰκονομικόν σύστημα ἐκ τῆς μεταβολῆς δοθείσης φορολογικῆς διαρθρώσεως καί τήν περάτωσιν τῆς διαδικασίας μετακυλίσεως, καλεῖται «ἐπίπτωσις». Εἰς τήν ἔννοιαν τῆς ἐπιπτώσεως περιλαμβάνεται πᾶσα μεταβολή εἰς τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος, ἢ ὁποία προκαλεῖται πρωτογενῶς, δευτερογενῶς ἢ καθ' οἷονδήποτε ἄλλον τρόπον τῆς φορολογίας. Συγκεκριμένως, εἰς τήν ἔννοιαν τῆς ἐπιπτώσεως περιλαμβάνεται: α) Ἡ ἄμεσος διανεμητικῆ ἐπίδρασις τῶν φόρων, ἥτοι αἱ μεταβολαί εἰς τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος, αἱ ἐπερχόμεναι λόγῳ μεταβολῆς τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν ἢ παραγωγικῶν μέσων, τά ὁποῖα ἀμέσως σχετίζονται πρὸς τήν φορολογικήν βάσιν (φορολογούμενον εἰσόδημα ἢ προϊόν), τῶν λοιπῶν παραγόντων παραμενόντων ἀμεταβλήτων. β) Ἡ δευτερογενῆς ἐπίδρασις τῶν φόρων, ἥτοι αἱ μεταβολαί εἰς τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος λόγῳ μεταβολῆς τῶν σχετικῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καί παραγωγικῶν μέσων (φορολογουμένων καί μή), τήν ὁποίαν ἐνδεχομένως προκαλοῦν οἱ φόροι, καί γ) ἡ διανεμητικῆ ἐπίδρασις τῶν φόρων λόγῳ μεταβολῆς

του επιπέδου του εισοδήματος πρό φορολογίας, τήν όποιαν προκαλοῦν οί φόροι. Ἐν συντομία, αἱ άνωτέρω διανεμητικαί επιδράσεις τής φορολογίας αναλύονται ως εξής:

α) Ἄμεσος διανεμητική επίδρασις τών φόρων

Ἡ άμεσος διανεμητική επίδρασις τών φόρων διαπιστοῦται συνήθως υπό τών κλασικῶν υποδειγμάτων μερικῆς ἰσορροπίας. Τά υποδείγματα ταῦτα αναλύσεως τής επιπτώσεως περιλαμβάνουν οικονομικά μεταβλητάς, αἱ όποιαί άμέσως σχετίζονται πρός τόν φόρον. Ἐπί παραδείγματι, εἰς περίπτωσιν επιβολῆς ἢ αύξήσεως ενός ειδικοῦ φόρου επί ώρισμένου άγαθοῦ, τά υποδείγματα μερικῆς ἰσορροπίας συλλαμβάνουν καί προσδιορίζουν, υπό σαφῶς τιθεμένας υποθέσεις, τήν επίδρασιν τήν όποιαν άσκει ὁ φόρος επί τής τιμῆς τοῦ φορολογουμένου άγαθοῦ. Ἡ μεταβολή τής οικονομικῆς θέσεως τών παραγωγῶν καί καταναλωτῶν τοῦ φορολογουμένου άγαθοῦ, μετά τήν εξάντλησιν τής άμέσου ταύτης επιδράσεως τοῦ φόρου επί τής τιμῆς, άποτελεῖ τήν άμεσον διανεμητικήν επίδρασιν τοῦ φόρου. Ἐάν υποτεθῆ, πρῶτον, ὅτι πέραν τοῦ κατά τά άνω άμέσου διανεμητικοῦ αποτελέσματος, οὔδεμία περαιτέρω επίδρασις άσκεῖται υπό τών φόρων επί τών λοιπῶν μεταβλητῶν τοῦ οικονομικοῦ συστήματος καί, δεύτερον, ὅτι οί φόροι δέν μεταβάλλουν τό επίπεδον εισοδήματος πρό φορολογίας, τό συνολικόν φορολογικόν βάρος θά ἰσοῦται πρός τά συνολικά φορολογικά ἔσοδα, τά όποια άντλεῖ τό δημόσιον ἐκ τοῦ φόρου⁷. Ὑπό τας άνωτέρω δύο υποθέσεις, πᾶσα χρηματική μονάς εἰσπραττόμενη υπό μορφήν φόρου, μειώνει κατά τό αὐτό ποσόν τό εισόδημα κάποιου ιδιώτου, εἴτε οὔτος εἶναι ὁ άμέσως ὑπόχρεος ἐκ τοῦ νόμου διά τόν φόρον, εἴτε εἶναι ἕτερος ιδιώτης πρός τόν όποῖον μετατίθεται τό φορολογικόν βάρος διά τής μεταβολῆς τής τιμῆς τοῦ φορολογουμένου άγαθοῦ ἢ παραγωγικοῦ μέσου.

Ἡ υπόθεσις ὅμως περί μή άσκήσεως περαιτέρω δευτερογενῶν επιδράσεων τών φόρων, ως καί εκείνη περί άμεταβλήτου τοῦ επιπέδου εισοδήματος πρό φορολογίας ἐν σχέσει πρός τό εισόδημα υπό συνθήκας μή ύπάρξεως φόρων, δέν ανταποκρίνονται εἰς τήν πραγματικότητα. Θά πρέπει, επομένως, νά ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τό διανεμητικόν άποτέλεσμα καί ἐκ τών δύο τούτων επιδράσεων.

7. Βλ. Musgrave and Others, «Distribution of Tax Payments by Income Groups for 1948», *National Tax Journal*, March 1951, σ. 3.

β) Ἡ δευτερογενής διανεμητική ἐπίδρασις τῶν φόρων

Οἱ φόροι, ὅσον οἱ προσωπικοὶ ὅσον καὶ οἱ ἔμμεσοι, προκαλοῦν μεταβολάς εἰς τὰς σχετικὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν καὶ παραγωγικῶν μέσων, αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουν ὠρισμένον διανεμητικόν ἀποτέλεσμα.

Ἡ ἐπιβολή ἑνός προσωπικοῦ φόρου πρὸς χρηματοδότησιν τῆς παραγωγῆς δημοσίων ἀγαθῶν προκαλεῖ σοβαράς μεταβολάς εἰς τὰς σχετικὰς τιμὰς. Παραδειγματικῶς ἀναφέρομεν κατωτέρω τὰς ἐξῆς δύο: Ἡ μείωσις τοῦ διαθέσιμου εἰσοδήματος τῶν ἰδιωτῶν, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὁ φόρος οὗτος, μειώνει τὴν ζήτησιν ἀγαθῶν δι' ἰδιωτικὴν κατανάλωσιν, ἐνῶ αὐξάνεται ἡ ζήτησις τοῦ δημοσίου διὰ δημόσια ἀγαθὰ. Συνεπεία τούτου θὰ πρέπει νὰ ἀναμένεται μείωσις τῶν τιμῶν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς, οἱ ὁποῖοι ἀπασχολοῦνται εἰς τὴν παραγωγήν ἀγαθῶν δι' ἰδιωτικὴν κατανάλωσιν, ἐν σχέσει πρὸς τὰς τιμὰς τῶν συντελεστῶν τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὴν παραγωγήν δημοσίων ἀγαθῶν. Ἐκ τῆς ἀλλαγῆς ταύτης τῶν σχετικῶν τιμῶν, ἡ πρώτη κατηγορία εἰσοδηματιῶν θὰ ὑποστῇ οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν, ἐνῶ διὰ τὴν δευτέραν θὰ προκύψῃ οἰκονομικόν ὄφελος. Ἀλλὰ καὶ αἱ σχετικαὶ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν δι' ἰδιωτικὴν κατανάλωσιν θὰ μεταβληθῶν. Μειουμένου τοῦ διαθέσιμου εἰσοδήματος τῶν ἰδιωτῶν κατόπιν τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου, αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν ὑψηλῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως θὰ μειωθῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰς τιμὰς τῶν ἀγαθῶν χαμηλῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως, οἱ δὲ καταναλωταὶ τῶν ὑψηλῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως ἀγαθῶν θὰ ἔχουν ὄφελος ἐν σχέσει πρὸς τοὺς καταναλωτὰς ἀγαθῶν χαμηλῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως⁸.

Ὡσαύτως, οἱ ἔμμεσοι φόροι προκαλοῦν σοβαράς μεταβολάς εἰς τὰς σχετικὰς τιμὰς. Γενικῶς, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ ἐπιβολή ἑνός εἰδικοῦ φόρου προκαλεῖ αὐξήσιν τῆς τιμῆς τοῦ φορολογουμένου ἀγαθοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰς τιμὰς τῶν μὴ φορολογουμένων ἀγαθῶν. Συνεπεία τούτου, λαμβάνει χώραν μεταστροφή τῆς ζητήσεως ἀπὸ τὸ φορολογούμενον πρὸς τὰ μὴ φορολογούμενα ἀγαθὰ καὶ προκαλεῖται μείωσις μὲν τῆς ἀπασχολήσεως τῶν εἰσοδημάτων ἐξ ἐργασίας καὶ τῶν κερδῶν εἰς τοὺς φορολογουμένους κλάδους, αὐξήσις δὲ τούτων εἰς τοὺς μὴ φορολογουμένους κλάδους παραγωγῆς. Ἐπομένως, ὠρισμένοι ὁμάδες εἰσοδηματιῶν ὑφίστανται οἰκονομικὴν ἐπιβάρυνσιν καὶ ὠρισμένοι ἄλλαι οἰκονομικόν ὄφελος.

8. Βλ. R. Musgrave, *The Theory of Public Finance*, McGraw-Hill, 1959, σ. 355.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων προκύπτει ὅτι, ἐάν οἱ φόροι ἀσκοῦν δευτερογενεῖς οἰκονομικὰς ἐπιδράσεις, τό συνολικόν φορολογικόν βάρος εἶναι ἐνδεχόμενον νά εἶναι μεγαλύτερον ἢ μικρότερον τῶν συνολικῶν φορολογικῶν ἐσόδων, τά ὁποῖα ἀντλεῖ τό δημόσιον ἐκ τῶν φόρων τούτων. Δέν ἀποκλείεται ὅμως τοῦτο νά παραμείνη ἴσον πρὸς τά φορολογικὰ ἔσοδα, ἐάν τό ὑπερβάλλον φορολογικόν βάρος, τό ὁποῖον συνεπάγονται αἱ δευτερογενεῖς ἐπιδράσεις τῶν φόρων, ἰσοῦται πρὸς τά οἰκονομικά ὀφέλη, τά ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τούτων εἰς ἄλλα τμήματα τῆς οἰκονομίας. Ἀλλά καί ἐάν ἀκόμη αἱ δευτερογενεῖς ἐπιδράσεις δέν μεταβάλλουν τό ὕψος τοῦ συνολικοῦ φορολογικοῦ βάρους, εἶναι ἐνδεχόμενον νά μεταβάλλουν τήν κατανομήν αὐτοῦ μεταξύ τῶν ἰδιωτῶν, ὡς σαφῶς προκύπτει ἐκ τῶν προηγηθεισῶν παρατηρήσεων.

γ) Ἡ διανεμητικὴ ἐπίδρασις τῶν φόρων λόγω μεταβολῆς τοῦ ἐπιπέδου εἰσοδήματος πρὸ φορολογίας

Κατὰ κανόνα, τό ἐπίπεδον τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος πρὸ φορολογίας ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα δέν εἶναι ἴσον πρὸς τό ἐπίπεδον εἰσοδήματος ὑπό συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων. Εἶναι ἐνδεχόμενον τοῦτο νά εἶναι μεγαλύτερον ἢ καί μικρότερον. Ἡ δημοσιονομικὴ δράσις ἐπηρεάζει τό ἐπίπεδον τοῦ πραγματικοῦ εἰσοδήματος. Ὑπὸ συνθήκας πλήρους ἀπασχολήσεως, οἱ φόροι καί αἱ δημόσιαι δαπάναι συντελοῦν εἰς μεταβολὰς τῆς τεχνολογίας, τῆς ἀποταμιεύσεως καί τοῦ σχηματισμοῦ κεφαλαίου καί ἐπηρεάζουν οὕτω τήν παραγωγικότητα τῶν μέσων παραγωγῆς. Ἀποτέλεσμα τῶν τοιούτων ἐπιδράσεων εἶναι ἡ μεταβολὴ τοῦ παραγομένου προϊόντος καί τοῦ ἐπιπέδου τοῦ εἰσοδήματος πρὸ φορολογίας. Ἐξ ἄλλου, ὑπὸ συνθήκας ὑποαπασχολήσεως, ἡ δημοσιονομικὴ δράσις δύναται νά ἐπιφέρῃ σημαντικὴν αὐξήσιν τοῦ ἐπιπέδου πραγματικοῦ εἰσοδήματος πρὸ φορολογίας.

Ἐφ' ὅσον διὰ τούς ἀνωτέρω λόγους τό ἐπίπεδον εἰσοδήματος πρὸ φορολογίας ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα δέν ἰσοῦται πρὸς τό ἐπίπεδον εἰσοδήματος ὑπό συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων, εἶναι προφανές ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξύ εἰσοδήματος μετὰ φορολογίαν ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα πρὸς τό εἰσόδημα ὑπό συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων — ἢ ὁποῖα ὠρίσθη ἀνωτέρω ὡς φορολογικόν βάρος — δέν θά εἶναι ἴση πρὸς τά συνολικά φορολογικὰ ἔσοδα τοῦ δημοσίου. Τό φορολογικόν βάρος θά εἶναι μεγαλύτερον ἢ μικρότερον τῶν φορολογικῶν ἐσόδων. Ἀλλά καί ἡ κατανομή αὐτοῦ θά ἀλλοιωθῇ, δεδομένου ὅτι ἡ αὐξητικὴ ἢ μειωτικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ

τοῦ εἰσοδήματος ἐκ τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως δέν κατανέμεται ἀναλογικῶς μεταξύ τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν τάξεων.

4. Ἡ διαφορική ἐπίπτωσις⁹

Ἐν τοῖς προηγουμένοις, ὡς φορολογικόν βάρος ὠρίσθη ἡ διαφορά μεταξύ τοῦ μετά φορολογίαν εἰσοδήματος τοῦ φορολογουμένου ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα καί τοῦ εἰσοδήματος, τό ὁποῖον θά ἀπελάμβανε οὗτος ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων. Ἐξ ἄλλου, ὡς ἐπίπτωσις ὠρίσθη τό διανεμητικόν ἀποτέλεσμα τό διαπιστούμενον ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων πρὸς τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος μετά τήν ἐπιβολήν φόρων καί ἀφοῦ ἀποκατασταθῆ ἡ ὑπό τῆς φορολογίας διαταραχθεῖσα ἰσορροπία τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. Θά πρέπει ἐν τούτοις νά σημειωθῆ ὅτι ἡ σύγκρισις τῆς διαμορφουμένης καταστάσεως ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα μέ ἐκείνην ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων, πρὸς προσδιορισμόν τοῦ φορολογικοῦ βάρους καί τῆς ἐπιπτώσεως, συναντᾶ σοβαράς δυσχερείας. Ἐφ' ὅσον τό ἐνδιαφέρον περιορίζεται εἰς τήν ἐπίπτωσιν ἀπό τῆς πλευρᾶς τοῦ φορολογικοῦ συστήματος καί μόνον, αἱ δημόσιαι δαπάναι καί ἡ ἐπίπτωσις αὐτῶν θά πρέπει νά θεωρηθοῦν ὡς δεδομένα. Εἶναι ὅμως λογικόν νά γίνῃ μία τοιαύτη ὑπόθεσις; Εἶναι λογικόν νά συγκρίνωμεν μίαν κατάστασιν, εἰς ἣν ὑφίστανται φόροι καί δημόσιαι δαπάναι, πρὸς μίαν κατάστασιν, εἰς ἣν οἱ μὲν φόροι ὑποτίθεται ὅτι ἔχουν καταργηθῆ, ἐνῶ αἱ δημόσιαι δαπάναι ἐξακολουθοῦν πραγματοποιούμεναι;

Ἐάν ὑποτεθῆ ὅτι καταργοῦνται οἱ φόροι, δύο ἐνδεχόμενα ὑφίστανται ἀπό πλευρᾶς δημοσίων δαπανῶν: α) Ἡ ὅτι μέ τήν κατάργησιν τῶν φόρων αἱ δημόσιαι δαπάναι διακόπτονται ὀλοσχερῶς, β) ἢ ὅτι αἱ δημόσιαι δαπάναι ἐξακολουθοῦν πραγματοποιούμεναι, ἀλλ' ἡ χρηματοδότησις αὐτῶν συντελεῖται οὐχί διά φορολογίας ἀλλά κατ' ἄλλον τρόπον, ἐπί παραδείγματι δι' ἐκδόσεως νέου χρήματος.

Ἐάν γίνῃ δεκτόν ὅτι αἱ δημόσιαι δαπάναι διακόπτονται ὀλοσχερῶς, ἡ ἀνάλυσις τῆς ἐπιπτώσεως δέν δύναται νά περιορισθῆ μόνον εἰς τούς φόρους,

9. Περὶ τῆς διαφορικῆς ἐπιπτώσεως τῶν φόρων βλ. στό ἴδιο, σσ. 211-213.

ἀλλά θά πρέπει νά συνεκτιμηθῆ καί ἡ ἐπίπτωσις τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Ἐάν γίνῃ δεκτόν ὅτι αἱ δημόσιαι δαπάναι καί ἡ ἐπίπτωσις αὐτῶν παραμένουν δεδομένα, παρά τήν κατάργησιν τῶν φόρων, δύναται βεβαίως νά ἐξετασθῆ ἡ ἐπίπτωσις ἡ προκαλουμένη μόνον ἀπό τῆς πλευρᾶς τῶν φόρων ἀλλ' ἐν συγκρίσει οὐχί ἀπλῶς πρὸς μίαν κατάστασιν μὴ ὑπάρξεως φόρων, ἀλλά πρὸς τήν ἐπίπτωσιν ἑνὸς διαζευκτικοῦ τρόπου χρηματοδοτήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἐπὶ παραδείγματι δι' ἐκδόσεως νέου χρήματος. Ἐάν ὑποθεθῆ ὅτι, καταργουμένων τῶν φόρων, οὗτοι ὑποκαθίστανται μέ ἐκδοσιν νέου χρήματος, τό ἀποτέλεσμα εἰς μίαν οἰκονομίαν μέ πλήρη ἀξιοποίησιν τῆς διαθέσιμου παραγωγικῆς δυναμικότητος αὐτῆς θά εἶναι ἡ ἐμφάνισις πληθωρισμοῦ. Ὁ πληθωρισμός συνεπάγεται οἰκονομικόν βάρος, τό ὁποῖον κατανεμόμενον μεταξύ τῶν ἰδιωτῶν μεταβάλλει τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, διά νά συναχθοῦν συμπεράσματα ὡς πρὸς τήν ἐπίπτωσιν μόνον ἀπό τῆς πλευρᾶς τῶν φόρων, θά πρέπει νά γίνῃ σύγκρισις μεταξύ τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους ὑπὸ τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα πρὸς τήν κατανομήν τοῦ βάρους, τό ὁποῖον προκαλεῖ ὁ πληθωρισμός ὑπὸ συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων καί δεδομένου τοῦ ἐπιπέδου τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἐν τούτοις, μία τοιαύτη σύγκρισις εἶναι λίαν δυσχερῆς, κυρίως διότι εἶναι σχεδόν ἀδύνατος ἡ ἐκτίμησις τοῦ οἰκονομικοῦ βάρους, τό ὁποῖον προκαλεῖ ὁ πληθωρισμός, καί τῆς κατανομῆς αὐτοῦ κατά εἰσοδηματικὴν τάξιν.

Αἱ κατά τὰ ἄνω προκύπτουσαι δυσχέρειαι ἐκ τῆς συγκρίσεως τοῦ ἰσχύοντος φορολογικοῦ συστήματος πρὸς μίαν κατάστασιν μὴ ὑπάρξεως φόρων θά ἠδύναντο νά παρακαμφθοῦν ὡς ἐξῆς: Εἶναι καθ' ὅλα δυνατόν νά ἐκκινήσῃ τις ἀπό τήν παραδοχὴν ἑνὸς ἰσοσκελισμένου προϋπολογισμοῦ καί νά συγκρίνῃ τήν ἐπίπτωσιν τοῦ ἰσχύοντος φορολογικοῦ συστήματος πρὸς τήν ἐπίπτωσιν ἄλλων μορφῶν φορολογικῆς διαρθρώσεως, αἱ ὁποῖαι ἀποδίδουν ἴσον ποσόν φορολογικῶν ἐσόδων πρὸς χρηματοδότησιν δεδομένου ἐπιπέδου δημοσίων δαπανῶν εἰς σταθεράς τιμᾶς. Ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης προκύπτουν αἱ ἔννοιαι τοῦ διαφορικοῦ φορολογικοῦ βάρους καί τῆς διαφορικῆς ἐπιπτώσεως τῶν φόρων. Ὡς διαφορικόν φορολογικόν βάρος ὀρίζεται εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν ἡ διαφορά μεταξύ τοῦ μετὰ φορολογίαν ἀπολαμβανομένου εἰσοδήματος ὑπὸ τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα καί τοῦ εἰσοδήματος, τό ὁποῖον θά ἀπελαμβάνετο ὑπὸ ἕτερον φορολογικόν σύστημα, τό ὁποῖον θά ἀπέδιδε τὰ αὐτὰ φορολογικά ἔσοδα εἰς σταθεράς τιμᾶς. Ὡς διαφορικὴ δέ ἐπίπτωσις ὀρίζεται ἡ μεταβολή εἰς τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος τήν ὁποῖαν προκαλεῖ ἡ ὑποκατάστασις τοῦ ἰσχύοντος

φορολογικοῦ συστήματος δι' ἑτέρου, ἀποδίδοντος τά αὐτά φορολογικά ἔσοδα εἰς σταθεράς τιμὰς.

Τό ἐρώτημα εἶναι, πρὸς ποίαν φορολογικὴν διάρθρωσιν θά πρέπει νά συγκριθῆ τό ἰσχύον φορολογικὸ σύστημα διὰ νά προσδιορισθῆ τό διαφορικὸν φορολογικὸν βάρος καί ἡ διαφορικὴ ἐπίπτωσις. Συνήθως ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ σύγκρισις θά πρέπει νά γίνεται πρὸς μίαν ὑποθετικὴν φορολογικὴν διάρθρωσιν, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει ἀναλογικὴν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους μεταξύ τῶν ἰδιωτῶν. Τό ἐπιχείρημα ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι ἡ ἀναλογικὴ φορολογία χαρακτηρίζεται ἀπὸ οὐδετερότητα ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιδράσεων αὐτῆς ἐπὶ τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Παρ' ὅλον ὅτι τό ἐπιχείρημα τοῦτο δέν εὐσταθεῖ (οὐδεμία φορολογικὴ διάρθρωσις εἶναι οὐδετέρα ἀπὸ ἀπόψεως διανεμητικῆς ἐπιδράσεως), ἐν τούτοις μία τοιαύτη σύγκρισις παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ἀπὸ ἀπόψεως σταθμίσεως τῆς διανεμητικῆς ἐπιδράσεως δύο ἢ περισσοτέρων φορολογικῶν συστημάτων. Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει, ἡ ὑποθετικὴ φορολογικὴ διάρθρωσις, πρὸς τὴν ὁποίαν θά γίνῃ ἡ σύγκρισις, δέν εἶναι ἀπαραίτητον νά εἶναι ἀναλογικὴ. Δυνατὸν ἡ σύγκρισις νά γίνῃ πρὸς τὴν φορολογικὴν διάρθρωσιν, τὴν θέσπισιν τῆς ὁποίας εὐνοεῖ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία ἢ καί ἀκόμη πρὸς περισσοτέρας φορολογικὰς διαρθρώσεις, τὰς ὁποίας ὑποστηρίζουν αἱ διάφοροι πολιτικαὶ παρατάξεις εἰς τὴν χώραν.

Ἡ ἀνάλυσις τῆς διανεμητικῆς ἐπιδράσεως τῶν φόρων εἰς ὄρους διαφορικῆς ἐπιπτώσεως παρουσιάζει ἐν σοβαρὸν πλεονέκτημα: ὅτι διαφωτίζει τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ διανεμητικοῦ ἀποτελέσματος, τό ὁποῖον ἀσκούν διαζευκτικαὶ φορολογικαὶ διαρθρώσεις καί ὑποβοηθεῖ ταύτην εἰς τὴν λήψιν ὀρθῶν ἀποφάσεων κατὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἰσχύοντος φορολογικοῦ συστήματος.

5. Ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐννοιολογικῶν προσδιορισμῶν τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τῆς μετακυλίσεως τῶν φόρων καί τῆς ἐπιπτώσεως αὐτῶν, θεωρεῖται σκόπιμος ἡ ἐπεξεργασία μεθόδου δυναμένης νά ἐφαρμοσθῆ πρὸς ἐμπειρικὴν ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικάς ομάδας καί τὴν, ἐν συνεχείᾳ, μέτρησιν τῆς διανεμητικῆς ἐπιδράσεως τῶν φόρων. Ἡ ἐνταῦθα διαγραφομένη μέθοδος περιορίζεται εἰς ποσοτικὴν μέτρησιν τοῦ ἀμέσου μόνον διανεμητικοῦ ἀποτελέσματος τῆς φορολογίας, ὡς τοῦτο ὠρίσθη εἰς τὴν παράγρ. 3.

Ὡς κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους καθ' ὁμάδας ἰδιωτῶν ἢ καί οἰκοκυριῶν, τεταγμένων κατὰ τάξιν μεγέθους τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν, ὀρίζεται ὁ καταλογισμὸς εἰς ἐκάστην εἰσοδηματικήν ὁμάδα τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τό ὁποῖον φέρουν τελικῶς ἅπαντες οἱ ἰδιῶται ἢ τὰ οἰκοκυριά τὰ ἀνήκοντα εἰς τήν εἰσοδηματικήν ταύτην ὁμάδα. Δεδομένου ὅτι ἐν Ἑλλάδι τὰ μόνα διαθέσιμα στοιχεῖα, βάσει τῶν ὁποίων εἶναι δυνατή ὁμαδοποίησις τῶν φορολογουμένων κατὰ εἰσοδηματικές τάξεις, εἶναι τὰ στοιχεῖα τῶν οἰκογενεικῶν προϋπολογισμῶν, ὡς φορολογικήν μονάς πρὸς ὑπολογισμόν τοῦ φορολογικοῦ βάρους λαμβάνεται εἰς τήν παρούσαν ἔρευναν τό οἰκοκυριό. Ἰδιαιτέρως τονίζεται ὅτι αἱ ὁμάδες οἰκοκυριῶν κατατάσσονται οὐχί κατὰ πηγήν προελεύσεως τοῦ εἰσοδήματος ἢ κατ' ἐπαγγελματικήν ιδιότητα τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ οἰκοκυριοῦ, ἀλλά κατὰ τάξιν μεγέθους τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν.

Σχηματικῶς ἡ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικές ὁμάδας, τεταγμένας κατὰ τάξεις μεγέθους τοῦ εἰσοδήματος τῶν οἰκοκυριῶν, ἐμφαίνεται κατωτέρω:

**Κατανομή φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικές ὁμάδας
τεταγμένας κατὰ τάξεις μεγέθους τοῦ εἰσοδήματος τῶν οἰκοκυριῶν**

Τάξεις Εἰσοδήματος	Ἀρχική Κατανομή Εἰσοδήματος	Κατανομή Φορολογικοῦ βάρους	Τελική Κατανομή Εἰσοδήματος
1	Σ_{α}^1 Μείον	$\Sigma\beta_1$	Σy_{τ}^1
2	Σ_{α}^2 »	$\Sigma\beta_2$	Σy_{τ}^2
3	Σ_{α}^3 »	$\Sigma\beta_3$	Σy_{τ}^3
.	.	.	.
.	.	.	.
n	Σ_{α}^n »	$\Sigma\beta_n$	Σy_{τ}^n

Διὰ νά ἐπιτευχθῇ ποσοτική ἐκτίμησις τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικές ὁμάδας, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τό ἀνωτέρω σχῆμα, θά πρέπει νά ἀκολουθηθῇ ἡ ἐξῆς διαδικασία:

Πρώτον: Νά υπολογισθῆ τό φορολογικόν βάρος β_i , τό ὁποῖον τελικῶς φέρουν τά οἰκοκυριά, τόσον ἀπό τῆς πλευρᾶς τοῦ εἰσοδήματος τό ὁποῖον λαμβάνουν ἀπό διαφόρους πηγᾶς (μισθοί, κέρδη, τόκοι, μέρισμα κλπ.), ὅσον καί ἀπό τῆς πλευρᾶς τῆς δαπάνης τήν ὁποίαν ἐνεργοῦν διά διάφορα καταναλωτικά ἀγαθά (τρόφιμα, εἶδη οἰκιακῆς χρήσεως, ψυχαγωγία κλπ.). Πρός τοῦτο θά πρέπει:

Δεύτερον: Νά ἐκτιμηθῆ ὁ βαθμός μετακυλίσεως τῶν φόρων κατὰ κατηγορίας φόρων (προσωπικοί φόροι, ἔμμεσοι φόροι κλπ.), τόσον πρὸς τά λαμβανόμενα ὑπό τῶν οἰκοκυριῶν εἰσοδήματα κατὰ πηγὴν προελεύσεως, ὅσον καί πρὸς τά ὑπ' αὐτῶν ἀγοραζόμενα διά κατανάλωσιν ἀγαθά καί ὑπηρεσίας. Εἰς τό ὑπόδειγμα τό ὁποῖον ἀκολουθεῖ, διά λόγους ἀπλοποιήσεως τῆς ἀναλύσεως, μετακύλις θεωρεῖται ὅτι λαμβάνει χώραν μόνον εἰς τήν περίπτωσιν τῆς κατηγορίας τῶν ἐμμέσων φόρων.

Τρίτον: Νά ἀναζητηθοῦν κριτήρια κατανομῆς κατὰ εἰσοδηματικές ομάδας, τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τόσον ἐκείνου τό ὁποῖον, κατόπιν μετρήσεως τῆς μετακυλίσεως, ὑπελογίσθη ὅτι τελικῶς ἐπιβαρύνει τὰς διαφόρους κατηγορίας εἰσοδημάτων κατὰ συντελεστήν παραγωγῆς, ὅσον καί ἐκείνου, τό ὁποῖον εὑρέθη ὅτι τελικῶς ἐπιβαρύνει τὰς διαφόρους κατηγορίας καταναλισκομένων ἀγαθῶν.

Ἡ ὡς ἄνω διαδικασία ἐκτίθεται ἀναλυτικώτερον κατωτέρω:

Στάδιον πρῶτον: Προσδιορισμός τοῦ φορολογικοῦ βάρους τοῦ οἰκοκυριοῦ β_i : Τό φορολογικό βάρος δοθέντος οἰκοκυριοῦ ἀνήκοντος εἰς τήν εἰσοδηματικήν ομάδα i συνίσταται ἐκ τοῦ φόρου, ὅστις τελικῶς ἐπιβαρύνει τό εἰσόδημα τοῦ οἰκοκυριοῦ $t_i y_a^i$, πλέον τόν φόρον ὅστις τελικῶς ἐπιβαρύνει τήν κατανάλωσιν αὐτοῦ $\sum s_i \phi_i P_i Q_i$, μείον τὰς πάσης φύσεως μεταβιβάσεις τοῦ δημοσίου πρὸς τό οἰκοκυριό τοῦτο v_i ἤτοι*:

$$\beta_i = t_i y_a^i + \sum s_i \phi_i P_i Q_i - v_i \quad (1)$$

Κατ' ἀκολουθίαν τῆς 1, τό φορολογικόν βάρος ὅλων τῶν οἰκοκυριῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τήν εἰσοδηματικήν ομάδα i θά εἶναι:

$$\sum \beta_i = \sum t_i y_a^i + \sum \sum s_i \phi_i P_i Q_i - \sum v_i \quad (2)$$

* Ἐπεξηγήσιν τῶν συμβολισμῶν βλ. εἰς ἀμέσως κατωτέρω πίνακα.

Ἀναλυτικῶς, ἡ παράστασις 1 προκύπτει ὡς ἐξῆς: Ἐστῶσαν τὰ κάτωθι δεδομένα καί οἱ ἀντίστοιχοι συμβολισμοί αὐτῶν ἀναφερόμενα εἰς τό οἰκοκυρίο τῆς εἰσοδηματικῆς ομάδος i .

ΔΕΔΟΜΕΝΑ	Ἰσχύον φορολογικόν σύστημα	Ἰσχύον συνθήκας μὴ υπάρξεως φόρων
1. Εἰσόδημα πρό φορολογίας	y_a^i	y_β^i
2. Συντελεστής φόρου εἰσοδήματος	t_i	—
3. Φορολογική ὑποχρέωσις ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος	$t_i y_a^i$	—
4. Συντελεστής ἐμμέσων φόρων	ϕ_i	—
5. Μεταβιβάσεις Δημοσίου	v_i	—
6. Τιμαί ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν	$P_1^a \dots P_n^a$	$P_1^\beta \dots P_n^\beta$
7. Καταναλισκόμεναι ποσότητες ἀγαθῶν - ὑπηρεσιῶν	$Q_1^a \dots Q_n^a$	$Q_1^\beta \dots Q_n^\beta$
8. Συντελεστής μετακυλίσεως ἐμμέσων φόρων	s_i	—
9. Δείκτης ἐπιπέδου τιμῶν ¹⁰	P_a	$P_\beta = \frac{\sum P_i^\beta Q_i^a}{\sum P_i^a Q_i^a}$
10. Εἰσόδημα μετά φορολογίαν	$\frac{y_a^i - t_i y_a^i + v_i}{P_a}$	$\frac{y_\beta^i}{\frac{\sum P_i^\beta Q_i^a}{\sum P_i^a Q_i^a}}$

10. Ὡς συντελεστής σταθμίσεως, πρὸς ὑπολογισμόν τοῦ δείκτου τιμῶν ὑπὸ συνθήκας μὴ υπάρξεως φόρων, ἐλήφθησαν αἱ καταναλισκόμεναι ποσότητες ὑπὸ τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα $Q_1^a \dots Q_n^a$.

Ἐπί τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω δεδομένων, τό φορολογικόν βάρος τοῦ οἰκοκυριοῦ, ὀρισθέν εἰς τάς προηγουμένας παραγράφους ὡς ἡ διαφορά μεταξύ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ οἰκοκυριοῦ ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων καί τοῦ μετά φορολογίαν εἰσοδήματος αὐτοῦ ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα, δύναται νά ἐκφρασθῇ μαθηματικῶς ὡς κάτωθι:

$$\beta_i = \frac{y_\beta^i}{\frac{\sum P_i^\beta Q_i^a}{\sum P_i^a Q_i^a}} - \frac{y_a^i - t_i y_a^i + v_i}{P_a} \quad (3)$$

Πρίν ἢ προχωρήσωμεν εἰς διερεύνησιν τῆς ἀνωτέρω μαθηματικῆς παραστάσεως, εἶναι σκόπιμον νά διευκρινισθῇ ἡ σχέσις μεταξύ τοῦ ἐπιπέδου τιμῶν P_α ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα πρὸς τό ἐπίπεδον τιμῶν ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων. Ἡ διαφορά μεταξύ τῶν δύο τούτων ἐπιπέδων τιμῶν συνίσταται εἰς τήν ἐπίδρασιν τῶν ἐμμέσων φόρων: Τό ἐπίπεδον τιμῶν ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα θά εἶναι μεγαλύτερον τοῦ ἐπιπέδου τιμῶν ὑπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων κατά τήν ἔκτασιν, καθ' ἣν οἱ ἔμμεσοι φόροι ϕ_i ἀσκοῦν αὐξητικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν $P_1^a \dots P_n^a$, μετακυλιόμενοι οὕτω εἰς τοὺς καταναλωτάς. Ἐάν διὰ s παραστήσωμεν τήν ἀναλογίαν τῶν ἐμμέσων φόρων, καθ' ἣν ἔχει αὐξηθῆ τελικῶς τό ἐπίπεδον τιμῶν, —τό s ἀποτελεῖ τόν συντελεστήν μετακυλίσεως τῶν φόρων— ἢ αὐξητικὴ ἐπίδρασις τῶν ἐμμέσων φόρων ἐπὶ τοῦ P_α θά ἀνέρχεται εἰς $s\phi_i P_\alpha$. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θά ἔχωμεν:

$$P_\beta = P_\alpha - s\phi_i P_\alpha \quad (4)$$

Ἀντικαθιστῶντες εἰς τήν 3 τό P_β διὰ τοῦ ἴσου του τό ὁποῖον δίδεται εἰς τήν 4 λαμβάνομεν:

$$\beta_i = \frac{y_\beta^i}{\frac{[P_a^i - s\phi_i P_a^i] Q_a^i}{\sum P_a^i Q_a^i}} - (y_a^i - t_i y_a^i + v_i)$$

ἢ

$$\beta_i = \frac{y_\beta^i}{1 - \frac{\sum s\phi_i P_a^i Q_a^i}{\sum P_a^i Q_a^i}} - (y_a^i - t_i y_a^i + v_i) \quad (5)$$

Ἡ ἐφαρμογή ὡστόσον τῆς παραστάσεως 5 πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ φορολογικοῦ βάρους τοῦ οἰκοκυριοῦ, προσκόπτει εἰς τὰς κάτωθι σοβαράς δυσκολίας:

Πρῶτον: Θεωρεῖται δυσχερής, σχεδόν ἀδύνατος, ἡ ἐμπειρική ἐκτίμησις τοῦ ὕψους τοῦ εἰσοδήματος ὑπὸ συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων, ἤτοι τοῦ y_{β}^i ¹¹. Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἡ παράστασις 5 ἀναχθῆ εἰς μορφήν δυναμένην νὰ τύχῃ ἐμπειρικῆς ἐφαρμογῆς, προβαίνομεν εἰς τὴν παραδοχὴν, ὅτι τὸ εἰσόδημα ὑπὸ συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ εἰσόδημα πρὸ φορολογίας ὑπὸ τὸ ἰσχύον φορολογικὸν σύστημα. Ἦτοι: $y_a^i = y_{\beta}^i$. Κατόπιν τῆς παραδοχῆς ταύτης, ἡ παράστασις (5) διαμορφοῦται ὡς κάτωθι:

$$\beta_i = \frac{y_a^i}{1 - \frac{\sum s \phi_i P_a^i Q_a^i}{\sum P_a^i Q_a^i}} - (y_a^i - t_i y_a^i + v_i)$$

καί μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀναγκαίων ἀλγεβρικῶν μετασχηματισμῶν:

$$\beta_i = \frac{t_i y_a^i \frac{y_a^i - t_i y_a^i + v_i}{\sum P_a^i Q_a^i} - \sum s \phi_i P_a^i Q_a^i - v_i}{1 - \frac{\sum s \phi_i P_a^i Q_a^i}{\sum P_a^i Q_a^i}} \quad (6)$$

Δεύτερον: Ἡ διαφορά $y_a^i - t_i y_a^i + v_i$ τῆς παραστάσεως 6 ἀποτελεῖ τὸ διαθέσιμον εἰσόδημα τοῦ οἰκοκυριοῦ. Μέρος τούτου διατίθεται δι' ἀγοράν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν $\sum P_a^i Q_a^i$ καὶ τὸ ὑπόλοιπον δι' ἀποταμίευσιν S . Ἐπομένως:

$$y_a^i - t_i y_a^i + v_i = \sum P_a^i Q_a^i + S_i$$

καί

$$\frac{y_a^i - t_i y_a^i + v_i}{\sum P_a^i Q_a^i} = \frac{\sum P_a^i Q_a^i + S}{\sum P_a^i Q_a^i} \quad (7)$$

11. Ἡ παραδοχὴ αὕτη γίνεται εἰς ὅλας τὰς γνωστὰς ἐμπειρικὰς ἐρεῦνας στατιστικῆς μετρήσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους.

Τό κλάσμα 7 ὡς εἶναι ἐνσωματωμένον εἰς τήν παράστασιν 6, ὑποδηλοῖ ὅτι οἱ ἔμμεσοι φόροι ἀσκοῦν ἐπίδρασιν τόσον ἐπί τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης ὅσον καί ἐπί τῆς ἀποταμιεύσεως τοῦ οἰκοκυριοῦ. Ἡ ἐπίδρασις, ἐν τούτοις, τῶν ἐμμέσων φόρων ἐπί τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν οἰκοκυριῶν δυσχερῶς δύναται νά ἐκτιμηθῇ ἐμπειρικῶς. Λόγω τῆς δυσχερείας ταύτης καί πρὸς τόν σκοπόν, ὅπως ἡ παράστασις 6 ἀναχθῇ περαιτέρω εἰς μορφήν δυναμένην νά τύχη ἐμπειρικῆς ἐφαρμογῆς, προβαίνομεν εἰς τήν παραδοχήν ὅτι οἱ ἔμμεσοι φόροι ἀσκοῦν ἐπίδρασιν μόνον ἐπί τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης $\Sigma P_a^i Q_a^i$ καί οὐχί καί ἐπί τῆς ἀποταμιεύσεως S , ὅποτε τό κλάσμα 7 θά εἶναι:

$$\frac{\Sigma P_a^i Q_a^i}{\Sigma P_a^i Q_a^i} = 1$$

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ 6 διαμορφοῦται ὡς κάτωθι:

$$\beta_i = \frac{t_i y_a + \Sigma s \phi_i P_a^i Q_a^i - v_i}{1 - \frac{\Sigma s \phi_s \phi_i P_a^i Q_a^i}{\Sigma P_a^i Q_a^i}}$$

ἢ

$$\left(1 - \frac{\Sigma s \phi_i P_a^i Q_a^i}{\Sigma P_a^i Q_a^i}\right) \beta_i = t_i y_a + \Sigma s \phi_i P_a^i Q_a^i - v_i \quad (8)$$

Εἰς τό δεξιόν μέρος τῆς ἐξισώσεως εὐρίσκονται ἅπαντα τά στοιχεῖα, τά ὁποῖα συνιστοῦν τό φορολογικόν βάρος τοῦ οἰκοκυριοῦ, ἐκπεφρασμένον εἰς χρηματικές μονάδας τρεχούσης ἀγοραστικῆς δυνάμεως ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα. Ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον θεωρῆται σκόπιμον ὅπως τό φορολογικόν βάρος ἐκφρασθῇ εἰς τιμάς, αἱ ὁποῖαι θά ἴσχυον ὑπό συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων, τοῦτο θά πρέπει νά σταθμισθῇ μέ τόν συντελεστήν $1 -$

$\frac{\Sigma s \phi_i P_a^i Q_a^i}{\Sigma P_a^i Q_a^i}$ ὡς ἐξισώσεως. Ὁ συντελεστής οὗτος ἀποτελεῖ τήν διαφοράν

μεταξύ ἐπιπέδου τιμῶν ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα πρὸς τό ἐπίπεδον τιμῶν ὑπό συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων. Συνήθως, θεωρεῖται προσφορωτέρα ἡ ἐκφρασις τοῦ φορολογικοῦ βάρους εἰς χρηματικές μονάδας τρεχούσης ἀγοραστικῆς δυνάμεως, ὅποτε ἡ 8 ἀπολήγει τελικῶς νά λάβῃ τήν μορφήν τῆς 1.

Τό φορολογικόν βάρος β_{ii} ως δίδεται εις τήν εξίσωσιν 8, προέκυψεν κατόπιν συγκρίσεως τοῦ εισοδήματος τοῦ οἰκοκυριοῦ μετά φορολογίαν ὑπό τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα πρὸς τό εισόδημα αὐτοῦ ὑπό συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων. Ἡ ἀνάλυσις θά ἡδύνατο νά διεξαχθῆ εἰς ὄρους διαφορικοῦ φορολογικοῦ βάρους καί διαφορικῆς ἐπιπτώσεως. Ἐάν τό ὑποθετικόν φορολογικόν σύστημα, πρὸς τό ὁποῖον θά γίνῃ ἡ σύγκρισις, θεωρηθῆ ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα t_i^h φόρον εισοδήματος μέ ἀναλογικόν συντελεστήν καί ἐπαναληφθοῦν αἱ ἀνωτέρω πράξεις μέ τὰς αὐτάς παραδοχάς, θά καταλήξωμεν εἰς τήν ἀκόλουθον μαθηματικὴν ἔκφρασιν:

$$\left(1 - \frac{\sum s\phi_i P_a^i Q_a}{\sum P_a^i Q_a}\right) \beta_i^d = t_i^h y_a - (t_i y_a + \sum s\phi_i P_a^i Q_a^i - v_i)$$

ὅπου β_i^d εἶναι τό διαφορικόν φορολογικόν βάρος καί t_i^h ὁ ἀναλογικός συντελεστής τοῦ φόρου εισοδήματος φυσικῶν προσώπων τοῦ ὑποθετικοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Τρίτον: Ἡ σοβαρωτέρα, τέλος, δυσχέρεια πρὸς ἐμπειρικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τύπου 8 ἢ 1 ἔγκειται εἰς τήν ποσοτικὴν ἐκτίμησιν τοῦ s , δηλ. εἰς τήν μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν φόρων. Ἡ ἐκτίμησις τοῦ s ἀποτελεῖ τό δεύτερον κατὰ σειρὰν στάδιον τῆς ὅλης διαδικασίας μετρήσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εισοδηματικὰς ομάδας καί ἐξετάζεται ἀμέσως κατωτέρω.

Στάδιον δεύτερον: Ἐκτίμησις τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν φόρων (s). Τόν βασικώτερον περιορισμόν εἰς πᾶσαν προσπάθειαν στατιστικῆς ἐκτιμήσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εισοδηματικὰς ομάδας ἀποτελεῖ ἡ ἔλλειψις πληροφοριῶν περὶ τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν διαφόρων κατηγοριῶν φόρων. Μόλις προσφάτως ἤρχισαν νά κατασκευάζονται οἰκονομετρικά ὑποδείγματα, ἐπιδεκτικὰ ἐμπειρικῆς ἐφαρμογῆς, πρὸς μέτρησιν τῆς μετακυλίσεως κυρίως τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κερδῶν τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν¹².

12. Βλ. M. Krzyzaniak and R. Musgrave: «The Shifting of the Corporation Income Tax», *The Johns Hopkins Press*, 1963.

Ἡ ἔλλειψις πληροφοριῶν περί τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν φόρων ἀνακύπτει εἰς πᾶσαν προσπάθειαν ποσοτικῆς ἐκτιμῆσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους, οἱ δέ τρόποι διά τῶν ὁποίων θά ἦδύνατο ν' ἀντιμετωπισθῆ τό πρόβλημα τοῦτο, εἶναι κατά βάσιν οἱ ἐξῆς:

α) Ἡ παραδοχή A PRIORI ὑποθέσεων ὡς πρός τήν μετακύλισιν τῶν καθ' ἕκαστον κατηγοριῶν φόρων: Εἰς τὰς πλείστας τῶν μέχρι τοῦδε διεξαχθεισῶν στατιστικῶν ἐκτιμῆσεων τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους τίθενται, συνήθως, αἱ ἐξῆς δύο ὑποθέσεις ὡς πρός τήν μετακύλισιν τῶν φόρων: Πρῶτον, προκειμένου περί τῶν προσωπικῶν φόρων (π.χ. τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων), ὑποτίθεται ὅτι ὁ ἐκ τοῦ νόμου ὑπόχρεος διά τόν φόρον εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις τελικῶς φέρει καί τό βάρος τοῦ φόρου. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὑποτίθεται ὅτι αἱ συνθήκαι τῆς ἀγορᾶς δέν παρέχουν εἰς τόν ἐκ τοῦ νόμου ὑπόχρεον τήν δυνατότητα ὅπως μεταθέτῃ τόν φόρον εἰς ἄλλους ἰδιώτας, πρός τούς ὁποίους συνδέεται διά συναλλακτικῶν σχέσεων. Δεύτερον, προκειμένου περί τῶν ἐμμέσων φόρων (π.χ. τῶν εἰδικῶν φόρων καταναλώσεως), ὑποτίθεται ὅτι αἱ συνθήκαι τῆς ἀγορᾶς παρέχουν τήν δυνατότητα εἰς τόν ἐκ τοῦ νόμου ὑπόχρεον ὅπως μεταθέτῃ ἐξ ὀλοκλήρου τόν φόρον εἰς τούς καταναλωτάς τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ὑποτίθεται ὅτι ὁ φόρος ἐπιπίπτει τελικῶς εἰς τούς καταναλωτάς κατ' ἀναλογίαν πρός τήν ὑπ' αὐτῶν διενεργουμένην δαπάνην διά τὰ φορολογούμενα ἀγαθὰ καί ὑπηρεσίας.

Ἡ παραδοχή τῶν ὡς ἄνω ὑποθέσεων κατά τὰς ἐμπειρικές ἐκτιμῆσεις τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἔχει καταστῆ ἀντικείμενον ὀξυτάτης κριτικῆς συζητήσεως¹³. Οὕτω, παρατηρεῖται ὅτι ἡ ὑπόθεσις περί ἀδυναμίας μεταθέσεως τῶν προσωπικῶν φόρων ἰσχύει μόνον ἐφ' ὅσον ἡ προσφορά τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἶναι πλήρως ἀνελαστική ἢ ἡ ζήτησις τοῦ ἀγαθοῦ πλήρως ἐλαστική, ἐνῶ ἀντιθέτως ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ὑπόθεσις περί δυνατότητος πλήρους μεταθέσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους τῶν ἐμμέσων φόρων εἰς τούς καταναλωτάς ἰσχύει ἐφ' ὅσον δεχθῶμεν ὅτι ἡ προσφορά τοῦ φορολογουμένου ἀγαθοῦ εἶναι πλήρως ἐλαστική ἢ ἡ ζήτη-

13. Βλ. A.R. Prest, «Statistical Calculations of Tax Burdens» *Economica*, Aug. 1955, A.H. Conrad, «On The Calculation of the Tax Burdens», *Economica*, Nov. 1955, A.R. Prest, «On the Calculation of Tax Burdens - A Rejoinder» *Economica*, Aug. 1956, R. Musgrave, «Estimating the Distribution of the Tax Burdens», *Income Redistribution and Statistical Foundations of Economic Policy, Income and Wealth Series 8*, 1964, A.R. Prest, «The Budget and Interpersonal Distribution», *Public Finance*, 1968.

σις αὐτοῦ πλήρως ἀνελαστική. Ὑποστηρίζεται, ἐπομένως, ὅτι ἡ παραδοχή οἰουδήποτε συνδυασμοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ὡς ἄνω δυνατῶν περιπτώσεων ἐλαστικότητος εἶναι λογικῶς ἀσυνεπής¹⁴.

β) Ἡ ἀναζήτησις ἐνδείξεων ὡς πρὸς τὴν μετακύλισιν: Στατιστικῶς εἶναι λίαν δυσχερής, σχεδόν ἀδύνατος, ἡ ἐμπειρική ἐπαλήθευσις τῶν κατὰ τὰ ἄνω συνήθως τιθεμένων ὑποθέσεων ὡς πρὸς τὴν μετακύλισιν, καί, ἐπομένως, δέν εἶναι βέβαιον κατὰ πόσον αἱ ὑποθέσεις αὗται ἀνταποκρίνονται ἢ μὴ εἰς τὴν πραγματικότητα. Εἰς ὠρισμένας ἐρεύνας καταβάλλεται προσπάθεια ἀναζητήσεως ἐνδείξεων ἐκ τῆς ἐμπειρικῆς πραγματικότητος, αἱ ὁποῖαι θά ἠδύναντο νά χρησιμοποιηθοῦν πρὸς στάθμισιν τῆς εὐσταθείας τῶν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν τιθεμένων ὑποθέσεων. Ἐπί παραδείγματι, εἰς τὴν περίπτωσιν πολλῶν ἀγαθῶν εἰς οἰκονομίας ὡς ἡ ἑλληνική, ἡ παραδοχή τῆς ὑποθέσεως περί πλήρως ἐλαστικῆς προσφορᾶς θά ἠδύνατο νά θεωρηθῆ ὡς προσεγγίζουσα τὴν πραγματικότητα, δεδομένου ὅτι πολλά τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν οἰκονομιῶν τούτων προσφερόμενα ἀγαθὰ εἶναι εἰσαγόμενα, ἢ δέ τιμὴ αὐτῶν διαμορφοῦται εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν ἀνεξαρτήτως τῆς ἐγχωρίου ζητήσεως. Ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι πράγματι συμβαίνει τοῦτο διὰ τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα ἀγαθὰ, ἡ ὑπόθεσις περί μεταθέσεως εἰς τοὺς καταναλωτὰς τῶν ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν ἐπιβαλλομένων δασμῶν θά πρέπει νά θεωρηθῆ ὡς προσεγγίζουσα τὴν πραγματικότητα¹⁵. Ἐξ ἄλλου, θά ἠδύνατο νά προκύψουν ἐνδείξεις περί μετακυλίσεως ἢ μὴ ὠρισμένων κατηγοριῶν φόρων, ὡς εἶναι οἱ φόροι ἐπὶ τῶν κερδῶν, ἐπὶ τῶν στοιχείων κόστους παραγωγῆς ἢ ἐπὶ τῶν ἐσόδων πωλήσεως, ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς μεταβολῆς τοῦ πρό φορολογίας ποσοστοῦ κέρδους τῶν ἐπιχειρήσεων, δοθέντος οἰκονομικοῦ τομέως πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ συντελεστοῦ φόρου, ὅστις ἐπιβάλλεται ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ τομέως μεταξύ δύο περιόδων. Ἐάν, ἐπί παραδείγματι, ἡ αὔξησις τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ συνοδεύεται ἀπὸ αὔξησιν τοῦ πρό φορολογίας ποσοστοῦ κέρδους, τοῦτο θά ἠδύνατο νά ἐκληφθῆ ὡς ἐνδείξις μετακυλίσεως τοῦ φόρου. Ἀντιθέτως, ἐάν παρά τὴν αὔξησιν τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν τὸ πρό φορολογίας ποσοστόν κέρδους παραμένῃ τὸ αὐτὸ ἢ πίπτῃ, τοῦτο θά ἠδύνατο νά ἐκληφθῆ ὡς ἐνδείξις ἀδυναμίας μετακυλίσεως τοῦ φόρου. Θά πρέπει ἐν τούτοις νά σημειωθῆ, ὅτι συμπεράσματα στηριζόμενα ἐπὶ τοιούτων ἐνδείξεων εἶναι

14. Βλ. A.R. Prest, «Statistical Calculations of Tax Burdens», *Economica* August, 1955.

15. Βλ. Johansen, *Public Economics*, North Holand Publishing Company, 1965, σ. 333.

μᾶλλον ἐπισφαλῆ. Ἡ αὔξεις, ἐπὶ παραδείγματι, τοῦ πρό φορολογίας ποσοστοῦ κέρδους ἐνδεχομένως νά ὀφείλεται εἰς μετακύλισιν τοῦ φόρου, ἀλλά εἶναι καθ' ὅλα δυνατόν νά ὀφείλεται καί εἰς μή φορολογικούς παράγοντας, ὡς εἶναι ἡ αὔξεις τῆς ζητήσεως. Ἡ ὑπόθεσις *ceteris paribus*, ἡ ὁποία ὑπονοεῖται εἰς τήν ἐπὶ τῆ βάσει τοιούτων ἐνδείξεων συναγωγὴν συμπερασμάτων ὡς πρὸς τήν μετακύλισιν δέν ἀνταποκρίνεται εἰς τήν πραγματικότητα. Ἀσφαλῆ συμπεράσματα ὡς πρὸς τήν μετακύλισιν θά ἠδύναντο νά συναχθοῦν, ἐάν ὑπῆρχεν τρόπος ν' ἀπομονωθῆ ἡ συμβολή τῶν φόρων ἀπὸ ἐκείνην τῶν μή φορολογικῶν παραγόντων εἰς τήν μεταβολήν τοῦ πρό φορολογίας ποσοστοῦ κέρδους.

γ) Ἡ κατασκευὴ οἰκονομετρικῶν ὑποδειγμάτων ποσοτικῆς μετρήσεως τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν φόρων: Κατά τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχουν καταβληθῆ σοβαραὶ προσπάθειαι κατασκευῆς οἰκονομετρικῶν ὑποδειγμάτων ποσοτικῆς μετρήσεως τῆς μετακυλίσεως κυρίως τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κερδῶν τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν¹⁶. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀναλογίας τοῦ φόρου τούτου πρὸς ἄλλας κατηγορίας φόρων αὔξητικῶν τοῦ κόστους ἢ μειωτικῶν τῶν ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς εἶναι οἱ δασμοὶ καὶ εἰδικοί φόροι ἐπὶ τῶν πρώτων ὑλῶν, αἱ ἐργοδοτικαὶ εἰσφοραὶ εἰς τήν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν, ὁ φόρος κύκλου ἐργασιῶν κλπ., τὰ ἐν λόγῳ ὑποδείγματα θά ἠδύναντο κατόπιν καταλλήλου προσαρμογῆς νά ἐφαρμοσθοῦν καί διὰ τήν μέτρησιν τῆς μετακυλίσεως τῶν τελευταίων τούτων κατηγοριῶν φόρων. Τὰ βασικώτερα ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε κατασκευασθέντων ὑποδειγμάτων, τὰ ὁποῖα σημειωτέον διαφέρουν ἀπὸ ἀπόψεως ἀκολουθουμένης μεθοδολογίας καὶ προκυπτόντων ἀποτελεσμάτων, εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Τὸ ὑπόδειγμα πολλαπλῆς συσχετίσεως τῶν Krzyzaniak-Musgrave, τὸ ὁποῖον συσχετίζει τούς ὄρους καὶ ἄλλους παράγοντας, ὡς ἀνεξαρτήτους μεταβλητάς, πρὸς τὰ κέρδη τῶν φορολογουμένων τομέων τῆς οἰκονομίας ὡς ἐξηρητημένης μεταβλητῆς καὶ ἐπιδιώκει τήν μέτρησιν τῆς συμπεριφορᾶς

16. Βλ. M. Krzyzaniak and R. Musgrave, *The Shifting of the Corporation Income Tax*, The Johns Hopkins Press, 1963, Ch. Hall, «Direct Profits in Manufacturing 1919-1959», *Proceeding of the American Economic Associations*, 1963, A. Harberger, «The Corporation Income Tax. An Empirical Appraisal», *Tax Revision Compendium, Ways and Means Committee*, U.S. House of Representatives V.I. 1959, A. Harberger, «The Incidence of the Corporate Income Tax», *Journal of Political Economy*, Vol. LXX No 3, June 1962, R.E. Slitor, «Corporate Tax Incidence» εἰς *Effects of Corporation Income Tax*, 1966.

τῶν κερδῶν εἰς τὰς μεταβολάς τῶν φόρων.

2. Τό υπόδειγμα τῆς «συναρτήσεως τιμῶν», τό ὁποῖον συσχετίζει τούς φόρους καί ἄλλους παράγοντας, ὡς ἀνεξαρτήτους μεταβλητάς, πρὸς τό γενικόν ἐπίπεδον τῶν τιμῶν, ὡς ἐξηρητημένης μεταβλητῆς, καί ἐπιδιώκει τήν μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ καθ' ὃν ἡ μεταβολή τῶν φόρων ἐπηρεάζει τὰς τιμάς.

3. Τό υπόδειγμα τῆς «συναρτήσεως παραγωγῆς» τοῦ Chablis A. Hall, τό ὁποῖον συγκρίνει τήν συμμετοχὴν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς εἰς τήν διανομὴν τοῦ προϊόντος πρὸς ἐκείνην ἑνὸς ὑποδείγματος διαμορφουμένου, κατὰ τρόπον ὥστε νά περιλαμβάνη ἐναλλακτικὰς ὑποθέσεις περὶ μετακυλίσεως τῶν φόρων.

4. Τό υπόδειγμα διαστρωματικῆς ἀναλύσεως (cross-section analysis) τοῦ A. Harberger, τό ὁποῖον συγκρίνει τὰς ἀποδόσεις τῶν ἐλαφρῶς φορολογουμένων τομέων τῆς οἰκονομίας πρὸς ἐκείνας τῶν βαρέως φορολογουμένων τομέων καί ἀναζητεῖ εἰς τὰς διαφοράς ταύτας τήν κατεύθυνσιν καί τό μέτρο τῆς μετακυλίσεως τῶν φόρων.

Δέν ἀνάγεται εἰς τούς σκοπούς τῆς παρούσης μελέτης ἡ ἀνάλυσις καί κριτικὴ ἀξιολόγησις τῶν ὡς ἄνω ὑποδειγμάτων, δεδομένου μάλιστα ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἔχουν γίνεαι κατὰ καιροῦς ἀξιόλογοι κριτικαὶ παρατηρήσεις. Θά πρέπει, παρά ταῦτα, νά σημειωθῇ ὅτι τό υπόδειγμα Krzyzaniak-Musgrave καί τό υπόδειγμα «συναρτήσεως τιμῶν» εἶναι τὰ περισσότερον ἀπλᾶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐφαρμογῆς καί ἐξυπηρετοῦν καλύτερον τούς σκοπούς τῆς παρούσης ἀναλύσεως. Κατωτέρω παραθέτομεν ἐν συντομίᾳ τὰ σημεία ἐκεῖνα τοῦ ὑποδείγματος Krzyzaniak-Musgrave καί τοῦ ὑποδείγματος «συναρτήσεως τιμῶν», τὰ ὁποῖα τυγχάνουν ἐφαρμογῆς εἰς τήν παρούσαν ἔρευναν πρὸς μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως ὠρισμένων κατηγοριῶν φόρων τοῦ ἐλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος.

Ἡ ὑπόθεσις συμπεριφορᾶς, ἡ ὁποῖα τίθεται εἰς τὰ ὑποδείγματα Krzyzaniak-Musgrave, εἶναι ὅτι εἰς περίπτωσιν ἐπιβολῆς ἢ αὐξήσεως ἑνὸς φόρου διὰ τόν ὁποῖον εἶναι ὑπόχρεοι αἱ ἐπιχειρήσεις, αὗται ἐπιδιώκουν νά αὐξήσουν κατὰ τό δυνατόν τό πρό φορολογίας κέρδος πρὸς ἀντιστάθμισιν τῶν ὑπ' αὐτῶν καταβαλλομένων φόρων. Καθ' ὃ μέτρον ἐπιτυγχάνουν τοῦτο, μετακυλίουν τόν φόρον εἰς τούς καταναλωτάς.

Ἄν, κατόπιν τούτου, συμβολίσωμεν διὰ $y_{g,t}$ τό πρό φορολογίας ποσοστόν κέρδους ὑπὸ τό ἰσχύον φορολογικόν σύστημα, διὰ y_t^i τό ποσοστόν κέρδους ὑπὸ συνθήκας μὴ ὑπάρξεως φόρων καί διὰ ϕ_t τόν συντελεστήν τοῦ

φόρου¹⁷, διά τόν όποϊον οί επιχειρηματίαι εΐναι εκ του νόμου υπόχρεοι, δυνάμεθα νά όρίσωμεν ότι:

1. Αί επιχειρήσεις επιτυγχάνουν κατά 100% μετακύλισιν του φόρου, εάν:

$$y_{g,t} - y_t^i = \phi_t y_{g,t}$$

2. Ότι ή μετακύλισις του φόρου εΐναι μηδέν εάν:

$$y_{g,t} = y_t^i$$

Πρός μέτρησιν βαθμών μετακυλίσεως του φόρου διαφόρων του μηδενός ή του 100% θά ήδύνατο νά χρησιμοποιηθῆ τό κάτωθι μέτρον, τό όποϊον πληροΐ τούς ως άνω τεθέντας όρους καί διά μετακυλίσεις κατά 100% ή μηδέν:

$$s_{g,t} = \frac{y_{g,t} - y_t^i}{\phi_t y_{g,t}} \quad (9)$$

Ταυτα όσον άφορά τό μέτρον τῆς μετακυλίσεως. Διά νά επιτευχθῆ ή μέτρησις του βαθμού μετακυλίσεως δοθέντος φόρου εις τήν περίπτωσιν συγκεκριμένης οικονομίας, οί Krzyzaniak-Musgrave προβαίνουν εις τήν κατασκευήν του έξῆς υποδείγματος:

Έάν πράγματι ισχύη ή εις τήν αρχήν τεθεισα υπόθεσις συμπεριφοράς τῆς επιχειρήσεως, ό φόρος, ως ανεξάρτητος μεταβλητή, θά πρέπει νά συσχετίζεται θετικώς μετά των κερδών, λαμβανομένων ως εξηρητημένης μεταβλητῆς. Πέραν όμως του φόρου, τά κέρδη προσδιορίζονται καί από άλλους παράγοντας ως εΐναι ή κατανάλωσις, τά αποθέματα, αί αγοραί του δημοσίου κλπ. Έν τοιαύτη περιπτώσει, θά ήδύνατο νά διατυπωθῆ μία πολλαπλή συνάρτησις τῆς αποδόσεως τῆς επιχειρήσεως, ή όποία μεταξύ των ανεξαρτήτων μεταβλητών θά περιλαμβάνη καί τόν φόρον, του όποϊου θέλομεν νά μετρήσωμεν τήν μετακύλισιν:

17. Οί Krzyzaniak - Musgrave χρησιμοποιούν τό σύμβολον Z διά τόν συντελεστήν του φόρου.

$$y_{g,t} = a_0 + a_1 \Delta C_{t-1} + a_2 V_{t-1} + a_3 J_t + a_4 L_t + a_5 G_t + a_6 L_{t-1} + U_t \quad (10)$$

όπου:

$y_{g,t}$ = απόδοσις κεφαλαίου, πρό φορολογίας, κατά τό τρέχον έτος.

ΔC_{t-1} = μεταβολή του λόγου συνολικής καταναλώσεως πρός άκαθάριστον έθνικόν προϊόν προηγούμενου έτους.

V_{t-1} = λόγος άποθεμάτων πρός συνολικάς πωλήσεις προηγούμενου έτους.

J_t = λόγος συνολικων φορολογικων έσόδων - έξαιρουμένου του L- μείον μεταβιβάσεις, πρός άκαθάριστον έθνικόν προϊόν κατά τό τρέχον έτος.

G_t = λόγος δαπανων του δημοσίου δι' αγοράν αγαθων πρός άκαθάριστον έθνικόν προϊόν.

L = έσοδα εκ του φόρου του οποίου επιδιώκεται ή μέτρησις τής μετακυλίσεως πρός άπόθεμα κεφαλαίου κατά τό τρέχον ή προηγούμενον έτος αναλόγως του δείκτου. Έπομένως $L = \frac{T}{K}$ όπου $T =$ συνο-

λικά έσοδα εκ του φόρου και $K =$ άπόθεμα κεφαλαίου.

U_t = στοχαστική μεταβλητή.

Έκ τής άνωτέρω συναρτήσεως εξάγεται ως εξής ο βαθμός μετακυλίσεως του φόρου. Βάσει τής συναρτήσεως 10 δυνάμεθα νά εκτιμήσωμεν τό ποσοστόν αποδόσεως y_t^i υπό συνθήκας μή υπάρξεως φόρων, θέτοντες $a_4 L_t = 0$. Γνωρίζοντες τό $y_{g,t}$ δυνάμεθα περαιτέρω νά εκτιμήσωμεν τόν βαθμόν μετακυλίσεως διά του γνωστού τρόπου ως εξής:

$$y_{g,t} - y_t^i = a_4 L_t$$

και

$$\alpha_4 = \frac{y_{g,t} - y_t^i}{L_t} \quad (11)$$

Δεδομένου ότι τό $\frac{y_{g,t} - y_t^i}{L_t}$ τής 11 είναι ισοδύναμον του $\frac{y_{g,t} - y_t^i}{\phi_t y_{g,t}}$ τής (9),

έπεται ότι: $s_{g,t} = a_4$.

Ἐπομένως, τόν βαθμόν μετακυλίσεως τοῦ φόρου εἰς τήν συνάρτησιν 10 μετρά ὁ συντελεστής α_4 τῆς ἀνεξαρτήτου μεταβλητῆς τοῦ φόρου.

Τό υπόδειγμα Krzyzaniak-Musgrave ἔχει κατασκευασθῆ εἰδικῶς διά τήν μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τοῦ φόρου ἐπί τῶν κερδῶν τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν εἰς τάς ΗΠΑ. Θά ἡδύνατο, ἐν τούτοις, διά καταλλήλου προσαρμογῆς τό υπόδειγμα τοῦτο νά ἐφαρμοσθῆ διά τήν μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως καί ἄλλων κατηγοριῶν φόρων, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουν τό ποσοστόν κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοιαῦται κατηγορίαι φόρων εἶναι οἱ φόροι οἱ αὐξητικοί τοῦ κόστους παραγωγῆς, ὡς εἶναι παρ' ἡμῖν οἱ δασμοί ἢ εἰδικοί φόροι ἐπί εἰσαγομένων πρώτων ὑλῶν ἢ αἱ ἐργοδοτικάί εἰσφοραί εἰς τήν κοινωνικήν ἀσφάλισιν, καί οἱ φόροι οἱ μειωτικοί τῶν ἐσόδων τῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς εἶναι παρ' ἡμῖν ὁ φόρος κύκλου ἐργασιῶν, ὁ φόρος χαρτοσήμου, πολλοί εἰδικοί φόροι καταναλώσεως κλπ.

Ἐξ ἄλλου, εἰς τό υπόδειγμα «συναρτήσεως τιμῶν» τίθεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι αἱ τιμαί ἀπό πλευρᾶς προσφορᾶς ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν τῶν στοιχείων κόστους παραγωγῆς, ὡς εἶναι αἱ ἀμοιβαί τῶν ἐργατῶν, αἱ τιμαί τῶν πρώτων ὑλῶν κλπ. Μεταξύ τῶν στοιχείων κόστους δύνανται νά περιληφθοῦν καί οἱ φόροι, κυρίως οἱ ἔμμεσοι. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θά ἡδύνατο νά διατυπωθῆ μία πολλαπλή συνάρτησις τιμῶν, ἡ ὁποία μεταξύ τῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν θά περιλαμβάνη καί τούς φόρους τῶν ὁποίων θέλομεν νά μετρήσωμεν τήν μετακύλισιν:

$$P = \alpha + \beta_1 W + \beta_2 M + \beta_3 T_x + \beta_4 U \quad (12)$$

ὅπου:

- P = γενικόν ἐπίπεδον τιμῶν
- W = μισθοί καί ἡμερομίσθια
- M = τιμαί πρώτων ὑλῶν
- U = στοχαστική μεταβλητή
- α = σταθερά

Ἡ παράμετρος β_3 ἀποτελεῖ τόν συντελεστήν μετακυλίσεως τοῦ φόρου T_x . Ὁ συντελεστής οὔτος δεικνύει κατά ποῖον ποσοστόν δοθεῖσα μεταβολή τοῦ φόρου T_x κατευθύνεται εἰς μεταβολήν τῶν τιμῶν.

Στάδιον τρίτον: Ἡ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικές ομάδας: Μετά τήν κατά τά ἄνω μέτρησιν τῆς μετακυλίσεως τῶν

φόρων θά εἴμεθα εἰς θέσιν νά γνωρίζωμεν ποῖον εἶναι τό φορολογικόν βάρος, τό ὁποῖον ἐπιπίπτει τελικῶς ἀφ' ἑνός εἰς τάς διαφόρους κατηγορίας εἰσοδημάτων κατά συντελεστήν παραγωγῆς (μισθοί, κέρδη, ἐνοίκια κλπ.), ἀφ' ἑτέρου εἰς τάς διαφόρους κατηγορίας καταναλισκομένων ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν (τρόφιμα, εἶδη οἰκιακῆς χρήσεως κλπ.). Ἡ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά κατηγορίαν εἰσοδήματος καί εἶδος καταναλωτικῆς δαπάνης ἀποτελεῖ καί ἀναπόφευκτον καί ἀναγκαῖον στάδιον διά νά προχωρήσωμεν περαιτέρω εἰς ποσοτικήν ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά τάξεις εἰσοδήματος. Διότι, ὡς κατεφάνη ἐκ τῆς προηγουμένης ἀναλύσεως, οἱ φορολογούμενοι, ἀνεξαρτήτως εἰσοδηματικοῦ κλιμακίου εἰς τό ὁποῖον ἀνήκουν, δέχονται τήν ἐπίπτωσιν τῆς φορολογίας εἴτε ἀπό τῆς πλευρᾶς τῶν εἰσοδημάτων τά ὁποῖα λαμβάνουν ἐκ τῆς διαθέσεως συγκεκριμένων συντελεστῶν παραγωγῆς, εἴτε ἀπό τῆς πλευρᾶς τῶν δαπανῶν τᾶς ὁποίας ἐνεργοῦν διά τά ἀγαθά τά ὁποῖα περιλαμβάνουν εἰς τοὺς οἰκογενειακοὺς των προϋπολογισμούς.

Ἀνακύπτει, ἐπομένως, θέμα κατά ποῖον τρόπον δυνάμεθα νά ἀχθῶμεν ἀπό τήν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά κατηγορίας εἰσοδημάτων καί κατ' εἶδος καταναλωτικῆς δαπάνης εἰς κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά τάξεις εἰσοδήματος. Τό ζήτημα τοῦτο ἀντιμετωπίζεται δι' ἐφαρμογῆς καταλλήλων κριτηρίων ἢ βάσεων ἐπιπτώσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐκάστης κατηγορίας εἰσοδήματος ἢ καταναλωτικῆς δαπάνης εἰς τάς διαφόρους τάξεις εἰσοδήματος. Τά κριτήρια ταῦτα ἀναζητοῦνται συνήθως εἰς τάς ὑφισταμένας σχέσεις μεταξύ συνθέσεως τῶν εἰσοδημάτων κατά συντελεστήν παραγωγῆς ἢ τῆς κατ' εἶδος διαρθρώσεως τῆς καταναλώσεως καί τῶν διαφόρων τάξεων εἰσοδήματος. Ἐπί παραδείγματι, τό φορολογικόν βάρος, τό ὁποῖον ἐπιπίπτει ἐπί τῶν μισθῶν καί ἡμερομισθίων, θά κατανεμηθῇ κατά εἰσοδηματικάς τάξεις ἀναλόγως τῆς συμμετοχῆς ἐκάστης τάξεως εἰς τό συνολικόν εἰσόδημα ἐκ μισθῶν καί ἡμερομισθίων. Καί δεδομένου ὅτι, συνήθως, ἡ συμμετοχή τῶν χαμηλῶν εἰσοδηματικῶν τάξεων εἰς τοὺς μισθοὺς καί ἡμερομίσθια εἶναι σχετικῶς μεγάλη, θά πρέπει νά ἀναμένεται ὅτι τό μεγαλύτερον μέρος τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐπί τῆς κατηγορίας αὐτῆς εἰσοδημάτων θά ἐπιπέσῃ εἰς τά κατώτερα εἰσοδηματικά κλιμάκια. Τό ἀντίθετον θά ἀνέμενεν τις νά συμβῇ μέ τήν κατανομήν κατά εἰσοδηματικάς τάξεις τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τό ὁποῖον ἐπιπίπτει ἐπί τῶν κερδῶν. Κατά παρόμοιον τρόπον θά ἠδύναντο νά ἐξευρεθοῦν κριτήρια κατανομῆς κατά εἰσοδηματικάς τάξεις τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τό ὁποῖον ἐπιπίπτει εἰς τάς διαφόρους κατηγορίας καταναλωτικῆς δαπά-

νης. Ἐπί παραδείγματι, τό φορολογικόν βάρος ἐπί τῆς καταναλώσεως καπνοῦ θά ἠδύνατο νά κατανεμηθῆ εἰς τὰς διαφόρους εἰσοδηματικάς τάξεις ἀναλόγως τῆς συμμετοχῆς ἐκάστης τάξεως εἰς τήν συνολικήν κατανάλωσιν καπνοῦ.

Διά τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων ὀλοκληροῦται ἡ ἀνάλυσις τῆς διαδικασίας, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖται εἰς τήν παροῦσαν ἔρευναν, πρὸς ποσοτικήν ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικάς τάξεις. Ἡ διαδικασία αὕτη δεικνύεται συνοπτικῶς εἰς τό κάτωθι σχῆμα:

Διαδικασία ποσοτικῆς ἐκτιμήσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους
κατὰ εἰσοδηματικήν τάξιν

Κατηγορίαι φόρων	Μετακύλισις	Κατανομή κατὰ εἰσοδηματικάς τάξεις
	Ἐπιβάρυνσις καταναλώσεως (καπνοῦ, ψυχα- γωγίας κλπ.)	Κριτήριον ἐπιπτώσεως Κατανομή δαπάνης ἐπιβαρυνομένου καταναλωτικοῦ ἀγαθοῦ

Ποσόν φόρου Α

Μέτρησις
βαθμοῦ
μετακυλίσεως

ἐπιβάρυνσις εἰσοδημάτων (μισθῶν, κερδῶν κ.λπ.)	Κριτήριον ἐπιπτώσεως	Κατανομή ἐπιβαρυνομένης κατηγορίας εἰσοδήματος
---	-------------------------	---

Μετά τήν κατά τά ἄνω κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικές τάξεις, θά προκύψῃ μία διανομή τοῦ εἰσοδήματος διάφορος τῆς πρό φορολογίας τοιαύτης. Ἐρωτᾶται, ποία μέθοδος θά ἐφαρμοσθῇ πρός μέτρησιν τῆς διανεμητικῆς ἐπιδράσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ἐνταῦθα δέν θά ἀπομακρυνθῶμεν τῆς ἐκ παραδόσεως χρησιμοποιουμένης τεχνικῆς τῶν καμπυλῶν LORENZ καί τοῦ συντελεστοῦ GINI πρός μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ ἀνισοκατανομῆς πρό καί μετά τήν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικές τάξεις.

6. Οἱ τιθέμενοι περιορισμοί

Κατά τήν εἰς τάς προηγουμένας παραγράφους ἐπεξεργασίαν τῆς μεθόδου ποσοτικῆς ἐκτιμήσεως τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικές τάξεις καί πρός τόν σκοπόν ὅπως ἡ μέθοδος αὕτη διαμορφωθῇ κατά τρόπον διευκολύνοντα τήν ἐμπειρικὴν ταύτης ἐφαρμογήν, παρέστη ἀνάγκη ὅπως τεθοῦν σαφῶς ἢ σιωπηρῶς ὠρισμένοι περιορισμοί καί παραδοχαί. Οἱ βασικώτεροι τούτων εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἡ ἔρευνα περιορίζεται εἰς ποσοτικὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐπιπτώσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος (λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν μεταβιβάσεων τοῦ δημοσίου) καί δέν ἐπεκτείνεται εἰς ποσοτικές ἐκτιμήσεις τῆς ἐπιπτώσεως, τήν ὁποίαν ἀσκοῦν αἱ δημόσιαι δαπάναι. Διά δύο λόγους ἐτέθη ὁ περιορισμός οὗτος: Πρῶτον, διότι σκοπός τῆς ἐρεῦνης εἶναι νά διαφωτίσῃ τοὺς ὑπευθύνους τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, ὡς πρός τήν διανεμητικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰσχυούσης φορολογικῆς διαρθρώσεως καί μόνον, ἥτις θά πρέπει νά λαμβάνεται σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν εἰς πᾶσαν προσπάθειαν μεταρρυθμίσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος, καί, δεύτερον, διότι πρός τό παρόν ὑφίστανται σοβαραί θεωρητικάί καί πρακτικάί δυσχέρειαι πρός κατανομήν τοῦ ἐκ τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀπορρέοντος ὀφέλους κατά εἰσοδηματικές τάξεις.

2) Ὁ δεύτερος περιορισμός ἀναφέρεται εἰς τήν ἔννοιαν τοῦ φορολογικοῦ βάρους. Διά τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἤδη ἀναφερθῆ, τό φορολογικόν βάρος δέν λαμβάνεται εἰς τήν παρούσαν ἐμπειρικὴν ἔρευναν ὑπό τήν εὐρεΐαν αὐτοῦ ἔννοιαν —ὡς μείωσις δηλαδή τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας τοῦ φορολογουμένου— ἀλλά θεωρεῖται ὡς περιλαμβάνον μόνον τά στοιχεῖα ἐκεῖνα τά ὁποῖα εἶναι δυνατόν νά ἐκφρασθοῦν εἰς χρηματικές μονάδας καί,

έπομένως, είναι κατ' αρχήν στατιστικῶς μετρήσιμα.

3) Ὁ τρίτος περιορισμός ἀναφέρεται εἰς τήν ἔκτασιν τῶν διανεμητικῶν ἐπιδράσεων τῆς φορολογίας, τῶν ὁποίων εἶναι ἐφικτή ἢ ποσοτική μέτρησις. Διά τῆς ἀνωτέρω ἐπεξεργασθείσης μεθόδου δέν εἶναι ἐφικτή ἢ μέτρησις τῶν δευτερογενῶν διανεμητικῶν ἐπιδράσεων τῆς φορολογίας, ὡς αὐταὶ ὠρίσθησαν εἰς τήν παράγρ. 3. Ὡσαύτως δέν καθίσταται δυνατή ἢ μέτρησις τῶν διανεμητικῶν ἐπιδράσεων τῶν ἐπερχομένων ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐπιπέδου εἰσοδήματος πρό φορολογίας. Ἡ εἰς τήν παρούσαν ἔρευναν ἐφαρμοζομένη μέθοδος περιορίζεται εἰς ποσοτικήν ἐκτίμησιν τοῦ ἀμέσου μόνον διανεμητικοῦ ἀποτελέσματος τῆς φορολογίας. Ἡ μέτρησις τῶν δευτερογενῶν διανεμητικῶν ἐπιδράσεων τῆς φορολογίας, ὡς καί ἐκείνων τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐπιπέδου εἰσοδήματος πρό φορολογίας, προϋποθέτει τήν κατασκευήν καί ἐφαρμογήν ὑποδειγμάτων γενικῆς ἰσορροπίας. Καί ἡ μὲν κατασκευή θεωρητικῶν ὑποδειγμάτων τοιαύτης φύσεως ἐνδεχομένως νά εἶναι δυνατή, ἡ ἐμπειρική ἐν τούτοις ἐφαρμογή αὐτῶν προσκρούει εἰς σοβαράς δυσχερείας. Ἡ σοβαρώτερα δυσχέρεια συνίσταται εἰς τό γεγονός ὅτι ἐξ ἑνός ex post διανεμητικοῦ ἀποτελέσματος δέν εἶναι εὐχερῆς ὁ διαχωρισμός τῶν δευτερογενῶν ἐπιδράσεων τῆς φορολογίας ἀπό τὰς ἐπιδράσεις πλήθους ἄλλων παραγόντων, οἱ ὁποῖοι διαταράσσουν τήν οἰκονομικήν ἰσορροπίαν καί ἐπιδρῶν ἐπί τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Τό ἐρώτημα, τό ὁποῖον τίθεται ἐν προκειμένῳ, εἶναι κατά πόσον ἢ τοιαύτη ἀπλοποίησις ἀπομακρύνει οὐσιωδῶς τὰς ἐκτιμήσεις ἀπό τήν πράγματι λαμβάνουσαν χώραν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικήν τάξιν. Ἐπικρατεῖ ἡ ἄποψις ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ μέτρησις τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐπιτελῆται κατά εἰσοδηματικάς τάξεις, ἡ παράλειψις τῶν ἀνωτέρω ἐπιδράσεων δέν ἀλλοιώνει οὐσιωδῶς τό ἀποτέλεσμα. Τό ἐπιχείρημα ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι ἡ κατά τάξεις διανομή τοῦ εἰσοδήματος εἰς τούς διαφόρους κλάδους παραγωγῆς δέν θά πρέπει νά διαφέρῃ οὐσιωδῶς καί, ἐπομένως, αἱ διακλαδικαί μεταβολαί εἰς τὰ εἰσοδήματα λόγῳ μεταβολῆς τῶν σχετικῶν τιμῶν — π.χ. μεταφορά κερδῶν ἀπό τόν παραγωγόν τοῦ ἑνός κλάδου εἰς τόν παραγωγόν τοῦ ἄλλου ἢ διακλαδική μεταβολή τῶν μισθῶν καί ἡμερομισθίων — δέν θά πρέπει νά ἀλλάσῃ οὐσιωδῶς τήν συνολικήν κατά τάξεις διανομήν τοῦ εἰσοδήματος.

Λόγῳ τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν, οἱ ὁποῖοι κατ' ἀνάγκην τίθενται ἵνα καταστῆ δυνατή ἢ ἐμπειρική μέτρησις τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους, τὰ προκύπτοντα ἀποτελέσματα τῆς παρούσης ἐρεύνης παρουσιάζουν ἐνδεικτικήν μόνον ἀξίαν καί δέν διεκδικοῦν ἀπόλυτον ἀκρίβειαν. Γεν-

νάται, κατόπιν τούτου, τό ἐρώτημα κατά πόσον εἶναι σκόπιμος ἡ διεξαγωγή τῆς ἐρεύνης. Ὡς ἔχει ὡστόσο ἤδη λεχθῆ, ἡ ἐρευνα ἀποσκοπεῖ νά ὑποβοηθήσῃ τούς φορεῖς τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς εἰς τήν λήψιν κατά τό δυνατόν ὀρθοτέρων ἀποφάσεων κατά τήν ἄσκησιν τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς. Ἐάν οὗτοι οὐδεμίαν ἔχουν πληροφορίαν περί τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικές τάξεις, ἀναγκαίως θά βασίζουσι τὰς ἀποφάσεις των εἴτε εἰς τήν διαίσθησιν εἴτε εἰς τήν πολιτικήν σκοπιμότητα. Κατά ταῦτα, ἀποφάσεις στηριζόμεναι ἐπί πληροφοριῶν, ἔστω καί ἐνδεικτικοῦ χαρακτῆρος, θά εἶναι ὀρθότεραι ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι, λόγῳ παντελοῦς ἐλλείψεως πληροφοριῶν, στηρίζονται εἰς τήν διαίσθησιν ἢ εἰς πολιτικήν σκοπιμότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Διά τήν ποσοτικήν ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εισοδηματικήν τάξιν βάσει τῆς εἰς τό προηγούμενον κεφάλαιον περιγραφείσης μεθόδου, ἀπαιτοῦνται αἱ ἐξῆς βασικαί στατιστικαί πληροφορίες:

α) Τά φορολογικά ἔσοδα ὁμαδοποιημένα εἰς κατηγορίας ἐπιδεκτικῆς κατανομῆς κατά εισοδηματικήν τάξιν.

β) Αἱ πρός κατανομήν μεταβιβάσεις τοῦ δημοσίου πρός ἰδιώτας κατά κατηγορίας.

γ) Ἡ κατά τάξεις οἰκογενειακοῦ εισοδήματος κατανομή τοῦ συνολικοῦ προσωπικοῦ ἢ ἐθνικοῦ εισοδήματος ἢ ἐθνικοῦ προϊόντος¹⁸ ὡς καί ὠρισμένων ἐπί μέρους κατηγοριῶν εισοδημάτων. Καί

δ) Ἡ κατά τάξεις οἰκογενειακοῦ εισοδήματος κατανομή τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης τῶν οἰκοκυριῶν ὡς καί τῆς δαπάνης τούτων διά τά ἀγαθά καί ὑπηρεσίας τά ἐπιβαρυνόμενα μέ εἰδικούς φόρους καταναλώσεως.

Εἰς τό παρόν κεφάλαιον παρατίθενται αἱ πηγαί ἐκ τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν τά στοιχεῖα ταῦτα, ἀναλύονται αἱ προσαρμογαί αἱ ὁποῖαι ἐπενέχθησαν εἰς ὠρισμένα ἐξ αὐτῶν ὥστε νά καταστοῦν ταῦτα χρήσιμα διά τούς σκοπούς τῆς ἐρεῦνης, καί ἀξιολογεῖται ὁ βαθμός ἀξιοπιστίας τῶν στοιχείων.

18. Ποῖος ἐκ τῶν ἀνωτέρω τριῶν ὀρισμῶν εισοδήματος θά πρέπει νά ληφθῆ εἶναι θέμα ἀμφισβητήσιμον. Περί τῶν διαφορῶν ἀπόψεων ἐπί τοῦ θέματος τούτου βλ. κατωτέρω.

1. Οί πρόσ κατανομήν φόροι καί μεταβιβάσεις

Είς τήν παρούσαν έρευναν επιδιώκεται ή κατανομή κατά εισοδηματικήν τάξιν τών φόρων καί μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν ὄλων ανεξαιρέτως τών δημοσίων φορέων, ἤτοι τοῦ κράτους, τῆς κοινωνικῆς ἀσφάλισεως, τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καί τών λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου. Πληροφορίας περί τοῦ συνολικοῦ ὕψους τών ὡς ἄνω δημοσιονομικῶν μεγεθῶν παρέχουν οἱ Ἐθνικοί Λογαριασμοί τῆς Ἑλλάδος.

Συμφώνως πρόσ τά στοιχεῖα τών Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν, τά συνολικά φορολογικά ἔσοδα κατά τό 1964 ἀνήλθον εἰς 32.384 ἑκατ. δρχ. Οἱ Ἐθνικοί Λογαριασμοί, πέραν τῆς διακρίσεως τών φορολογικῶν ἐσόδων εἰς γενικᾶς κατηγορίας ἀμέσων καί ἐμμέσων φόρων ἐξυπηρετοῦσης τόν ὑπολογισμόν τοῦ Ἐθνικοῦ καί Διαθεσίμου Εἰσοδήματος, δέν παρέχουν λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τών φορολογικῶν ἐσόδων κατά κατηγορίαν φόρων. Τοιαύτη, ἐν τούτοις, ἀνάλυσις εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαία διά τούς σκοπούς τῆς παρούσης ἐρεῦνης, δεδομένου ὅτι αἱ διάφοροι κατηγορίαι φόρων παρουσιάζουν διαφορετικήν συμπεριφοράν ὡς πρόσ τήν μετακύλισιν καί ἀπαιτοῦν διαφορετικόν κριτήριον κατανομῆς τοῦ ἐξ αὐτῶν βάρους κατά εισοδηματικήν τάξιν. Πρός τοῦτο παρέστη ἀνάγκη προσφυγῆς καί εἰς ἄλλας στατιστικάς πηγᾶς πλὴν τών Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν. Ὅμως τά ὡς ἄνω συνολικά φορολογικά ἔσοδα προέρχονται ἀπό ἕναν ὑπερβολικῶς μέγαν ἀριθμόν φόρων, ὅπερ ἀποτελεῖ καί τό ἰδιάζον χαρακτηριστικόν τοῦ ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ἀλλά μία ἀντίστοιχος πρόσ τούς φόρους τούτους ταξινόμησις τών φορολογικῶν ἐσόδων θά ἦτο τόσον ἐκτεταμένη ὥστε θά ἐδυσχέραιεν ἐξ ἴσου τήν διεξαγωγήν τῆς ἐρεῦνης. Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τών ἀνωτέρω παρατηρήσεων, ἡ στατιστική ὁμαδοποίησις τών φορολογικῶν ἐσόδων δέν ἐπεξετάθη πέραν τών 28 κατηγοριῶν φόρων τών ἐμφαινόμενων εἰς τόν κατωτέρω πίνακα:

Ἐκ τών πολυαρίθμων φόρων οἱ ὅποιοι ἰσχύουν ἐν Ἑλλάδι, οἱ δέκα μεγαλύτεροι ἀποφέρουν τό 75% τών συνολικῶν φορολογικῶν ἐσόδων. Οἱ φόροι οὔτοι εἶναι: Αἱ εἰσφοραί ἐργατῶν καί ἐργοδοτῶν εἰς τήν κοινωνικήν ἀσφάλισιν (24%), ὁ φόρος εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων (8,5%), ὁ φόρος κύκλου ἐργασιῶν (8,2%), ὁ φόρος καπνοῦ (8,1%), τό χαρτόσημον (7,4%), ὁ φόρος νάφθης καί ὑπολειμμάτων νάφθης (3,2%), ὁ φόρος βενζίνης (3%), ὁ φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων (2,7%) καί οἱ δασμοί (11,1%).

Π Ι Ν Α Κ 1

Φόροι πρὸς κατανομήν κατὰ εισοδηματικάς τάξεις

<i>Κατηγορία φόρου</i>	<i>Ἔσοδον εἰς ἑκατομ. δρχ. 1964</i>	<i>Ποσοστόν συμμετοχῆς ἐπὶ συνόλου</i>
I. ΦΟΡΟΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	<u>12.138</u>	<u>37,50</u>
1. Φόρος εισοδήματος Φυσικῶν Προσώπων	2.759	8,5
2. Φόρος εισοδήματος Νομικῶν Προσώπων	711	2,2
3. Εἰσφορά ἐργοδοτῶν εἰς Κοιν. Ἀσφάλ.	3.819	11,8
4. Εἰσφορά ἠσφαλισμένων εἰς Κοιν. Ἀσφάλ.	3.941	12,2
5. Προσαυξήσεις, πρόστιμα, χρηματικά ποιναί, παράβολα κ.λπ.	488	1,5
6. Λοιποὶ φόροι εισοδήματος	420	1,3
II. ΦΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ	<u>18.720</u>	<u>57,7</u>
<i>α. Γενικοὶ καὶ εἰδικοὶ φόροι καταναλώσεως</i>		
7. Φόροι Κύκλου Ἔργασιῶν	2.665	8,2
8. Φόροι Χαρτοσήμου	2.384	7,4
9. Φόρος πωλουμένων ἀγροτικῶν προϊόντων	352	1,1
10. Φόρος Καπνοῦ	2.609	8,1
11. Φόρος Ζακχάρεως	817	2,5
12. Φόρος Οἴνοπνευματωδῶν ποτῶν	353	1,1
13. Φόρος Ψυχαγωγίας	316	1,0
14. Φόρος Νάφθης καὶ ὑπολειμ. Νάφθης	1.053	3,2
15. Φόρος Βενζίνης	982	3,0
16. Τέλη Μεταφορῶν	823	2,5
17. Φόροι Πολυτελείας (εἰσαγ. καὶ ἐγγῶρ. παραγωγή)	204	0,6
18. Ἔσοδα κρατικοῦ μονοπωλίου πετρελαίου	446	1,4
19. Ἔσοδα κρατικοῦ μονοπωλίου πυρείων	133	0,4
20. Λοιποὶ φόροι καταναλώσεως	1.981	6,1
<i>β. Δασμοί</i>		
21. Δασμοὶ ἐπὶ εἰδῶν διατροφῆς	531	1,6
22. Δασμοὶ ἐπὶ μεταφορικῶν μέσων	280	0,9
23. Δασμοὶ ἐπὶ διαρκῶν ἀγαθῶν οἰκιακῆς χρήσεως	180	0,6
24. Δασμοὶ ἐπὶ φαρμακευτικῶν καὶ εἰδῶν εὐπρεπισμοῦ	78	0,3
25. Λοιποὶ δασμοὶ καὶ φόροι ἐπὶ εἰσαγομένων (πρώτων ὑλῶν, μηχανημάτων κ.λπ.)	2.533	7,7
III. ΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	<u>1.526</u>	<u>4,8</u>
26. Φόρος μεταβ/σεως ἀκινήτων	872	2,7
27. Φόροι καὶ τέλη κληρονομιῶν, δωρεῶν, προικῶν καὶ λαχείων	487	1,5
28. Λοιποὶ φόροι περιουσίας	167	0,6
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ἘΣΟΔΑ ΕΚ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	<u>32.384</u>	<u>100</u>

Πηγαί:

α) Τά στοιχεία τών γραμμών 1, 7, 8 καί 10-20 ελήφθησαν έκ του δημοσιεύματος του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους: «'Εκτέλεσις Προϋπολογισμού 'Εσόδων», 'Ιανουάριος 1966.

β) Τά στοιχεία τών γραμμών 2, 6 ελήφθησαν έκ του δημοσιεύματος του ύπουργείου Συντονισμού, «'Εθνικοί Λογαριασμοί τής 'Ελλάδος», τεύχος 18, πίνακες 3 καί 4.

γ) Τά στοιχεία τής γραμμής 17 ελήφθησαν έκ του Δελτίου 'Εξελίξεως 'Εσόδων καί 'Εξόδων τών Δήμων καί Κοινοτήτων, 1967, καί τών Πινάκων 'Εσόδων καί 'Εξόδων τών ΝΠΔΔ κατά τό 1964.

δ) Τά στοιχεία τών γραμμών 21-25 ελήφθησαν έκ τής Στατιστικής 'Επετηρίδος Δημοσίων Οικονομικών του έτους 1965. Δελτίον Στατιστικής Δημοσίων Οικονομικών του έτους 1964 (έκδόσεις ΕΣΥΕ).

ε) Τά στοιχεία τών γραμμών 26-28 ελήφθησαν έκ του δημοσιεύματος του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους «'Εκτέλεσις Προϋπολογισμού 'Εσόδων», 'Ιανουάριος 1965, καί τών πινάκων 'Εσόδων καί 'Εξόδων ΝΠΔΔ έτους 1964.

'Εξ άλλου, συμφώνως πρός τά στοιχεία τών 'Εθνικών Λογαριασμών, αί καθαράί τρέχουσαι μεταβιβάσεις του δημοσίου πρός τούς ιδιώτας κατά τό 1964 ανήλθον εις 9.987 εκατ. δρχ. 'Εξ αυτών αί συντάξεις καί αί παροχαί άσθενείας τών ταμείων κοινωνικής άσφαλίσεως συνιστούν τό 55% τών συνολικών μεταβιβαστικών πληρωμών. Διά τας δύο ταύτας κατηγορίας μεταβιβαστικών πληρωμών, προέβημεν εις τήν διάκρισιν τήν έμφαινομένην εις τόν πίνακα 3, λόγω τών διαφορετικών κριτηρίων κατανομής κατά εισοδηματικήν τάξιν τών επί μέρους κατηγοριών συντάξεων καί παροχών άσθενείας. Διά τήν διάκρισιν ταύτην παρέστη ανάγκη προσφυγής καί εις άλλας στατιστικάς πηγάς πλήν τών 'Εθνικών Λογαριασμών.

Τέλος, εις τήν παρούσαν έρευναν καταβάλλεται προσπάθεια κατανομής κατά εισοδηματικήν τάξιν τών επιδοτήσεων ανερχομένων συμφώνως πρός τά στοιχεία τών 'Εθνικών Λογαριασμών εις 1.319 έκ. δρχ. κατά τό 1964. Αί έν λόγω επιδοτήσεις κατά τό μεγαλύτερον ποσοστόν αυτών (60% περίπου) συνιστούν εισοδηματικήν ένίσχυσιν τών άγροτών καί χρησιμοποιούνται συνειδητώς υπό τής πολιτικής έξουσίας ως μέσον αναδιανομής του εισοδήματος. Αί λοιπαί επιδοτήσεις αποβλέπουν εις δημιουργίαν κινήτρου πρός αναδιάρθρωσιν τών καλλιεργειών. Αί πρός κατανομήν επιδοτήσεις έμφαίνονται εις τόν πίνακα 2, σειράί 5 καί 6.

ΠΙΝΑΞ 2

Μεταβιβάσεις και έπιδοτήσεις προς κατανομήν κατά εισοδηματικές τάξεις

Κατηγορία	Πληρωμαίεις έκατ. δρχ. 1964	Ποσοστόν συμμετοχής έπί συνόλου
I. Μεταβιβάσεις (Καθαρόν Ὑπόλοιπον)	9.987	88,4
1. Συντάξεις	6.185	54,9
α. Συντάξεις ήσφαλισμένων αστικού τομέως	4.424	38,8
β. Συντάξεις ήσφαλισμένων αγροτικού τομέως	965	8,7
γ. Πολεμικαί συντάξεις	796	7,4
2. Παροχαί άσθeneίας	1820	16,1
α. Ήσφαλισμένων αστικού τομέως	1.595	
β. Ήσφαλισμένων αγροτικού τομέως	225	0,8
3. Βοηθήματα και Παροχαί Προνοίας	1.315	11,5
4. Παροχαί Άνεργίας	667	5,9
II. Έπιδοτήσεις	1.319	11,6
5. Έπιδοτήσεις προς ένίσχυσιν εισοδή- ματος αγροτών ¹	708	6,2
6. Έπιδοτήσεις προς αναδιάρθρωσιν καλλιεργειών ¹	611	5,4
Σύνολον μεταβιβάσεων και έπιδοτήσεων	11.306	

Πηγαί:

α) Αναλυτικοί Πίνακες Έσόδων και Έξόδων ΝΠΔΔ 1964. Έκδοσις Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.

β) Έθνικοί Λογαριασμοί τής Ελλάδος. Έκδοσις ύπουργείου Συντονισμού.

1. Έκτιμήσεις.

Π Ι Ν Α Κ 3

Κριτήρια (ή βάσεις) κατανομής των φόρων και
μεταβιβάσεως κατά εισοδηματική τάξιν
(ποσοστιαία κατανομαί)

Κριτήριο Κατανομής	Τάξεις έτησιου οικογενειακού εισοδήματος εις χιλ. Δρχ. ¹										Όλα τά τά νοικοκυριά
	Κάτω των 15	15-28,49	28,50-54,99	55, 0-72, 49	72, 50-119,9	120 και άνω	τά νοικοκυριά				
1. Έθνικόν Εισόδημα ¹	1,3	6,2	16,2	15,2	23,4	37,7	100				
2. Άστικόν Εισόδημα ²	0,8	3,1	11,8	14,3	25,4	44,6	100				
3. Άγροτικόν Εισόδημα ³	3,3	13,7	28,8	18,5	17,5	18,2	100				
4. Εισόδημα εκ κερδών ⁴	0,5	2,2	15,7	9,8	13,6	58,0	100				
5. Εισόδ. εκ μερισμάτων ⁵	-	0,01	1,6	3,1	7,8	87,5	100				
6. Εισόδημα εκ συντάξεων άστών	6,6	19,7	25,4	24,6	11,7	11,9	100				
7. Συνολική δαπάνη καταναλώσεως	2,6	9,6	23,0	16,7	19,1	29,0	100				
8. Καπνός	3,7	14,6	29,5	17,7	16,8	17,7	100				
9. Ζάχαρις	0,5	15,9	30,9	19,6	16,5	16,6	100				
10. Οίνοπνευματώδη ποτά	2,0	11,9	28,8	18,0	17,2	22,1	100				
11. Άναψυχή	0,1	3,4	14,4	14,4	22,1	45,6	100				
12. Κεντρική θέρμανσις	-	-	8,1	3,4	23,1	65,4	100				
13. Άγορά αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών	-	-	1,0	2,5	5,1	91,4	100				
14. Κίνησις- συντ/σις αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών	-	0,8	7,6	6,4	14,5	70,7	100				
15. Μετακινήσεις-μεταφοραί (διά λεωφορείων, τρόλεϋ, σιδηρ/μων)	1,9	8,9	23,2	17,4	20,2	28,3	100				

16. Άτομικός εύπρεπισμός, φάρμακα κλπ.	1,9	6,8	19,9	16,4	22,4	32,6	100
17. Φωτιστικών πετρελαίων	2,0	22,1	33,7	18,0	15,4	8,8	100
18. Πυρραία	6,7	16,8	27,1	17,2	15,0	17,2	100
19. Εΐδη διατροφής (πλήν ζαχαρώδους)	3,2	11,7	27,4	17,9	18,4	21,4	100
20. Διαρκή αγαθά οικιακής χρήσεως (ψυγεία, ραδίο, έπιπλα κλπ.)	0,8	4,1	11,5	10,1	20,5	53,0	100
21. Άγορά οικοπέδου, οίκιας, βελτιώσεις, επέκτασεις	0,3	16,3	27,6	20,0	15,0	20,8	100
22. Συνολικός αριθμός οικοκυριών ^δ	15,1	25,1	30,3	12,8	9,6	7,1	100
23. Αριθμός αστικών οικοκυριών ^δ	5,8	10,0	21,7	7	21,7	23,1	100
24. Αριθμός αγροτικών οικοκυριών ^δ	16,1	27,0	31,3	12,2	8,2	5,2	100

1. Βλ. μέθοδον εκτιμήσεως εις πίνακα 4, σειρά 15 κατωτέρω.
2. Βλ. μέθοδον εκτιμήσεως εις πίνακα 4, σειράς 9-14.
3. Βλ. μέθοδον εκτιμήσεως εις πίνακα 4, σειράς 3-8.
4. Βάσει στοιχείων δειγματοληπτικής έρεύνης Οικογενειακών Προϋπολογισμών άστικών οικοκυριών 1963/64
5. Βάσει στοιχείων «Στατιστικής Δηλωθέντος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων και Φορολογίας αυτού, 1964.
6. Βλ. πίν. 4 κατωτέρω.

2. Κριτήρια (ή βάσεις) κατανομής των φόρων και μεταβιβάσεων κατά εισοδηματικήν τάξιν

Ὁ πίναξ 3 ἐμφαίνει τὰ κριτήρια βάσει τῶν ὁποίων κατανέμονται αἱ διάφοροι κατηγορίαι φόρων καί μεταβιβάσεων κατά εισοδηματικήν τάξιν. Πολλά ἐκ τῶν δεδομένων τοῦ πίνακος 3 καί κυρίως ἡ κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης δέν παρέχονται πρωτογενῶς ὑπό τῶν στατιστικῶν ὑπηρεσιῶν. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι κρίσιμα πρὸς διεξαγωγήν τῆς παρούσης ἐρεύνης κατεβλήθησαν προσπάθειαι ὅπως διὰ καταλλήλων μεθόδων συναχθῶν ταῦτα ἐκ τῶν ἤδη διαθέσιμων στατιστικῶν πληροφοριῶν. Περί τῶν προσπαθειῶν τούτων παρατηρητέα τὰ ἐξῆς:

α) Ἡ κατά τάξεις κατανομή τοῦ εἰσοδήματος

Ἡ κατανομή κατά εισοδηματικὰς τάξεις τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος (προσωπικοῦ ἢ ἐθνικοῦ) ὡς καί ὠρισμένων κατηγοριῶν αὐτοῦ (ἀστικοῦ, ἀγροτικοῦ, κερδῶν, μερισμάτων κλπ.) ἀποτελεῖ βασικὴν στατιστικὴν πληροφορίαν πρὸς διεξαγωγήν τῆς παρούσης ἐρεύνης καί χρησιμεύει διὰ τούς ἐξῆς σκοπούς: α) Ὡς κριτήριον πρὸς κατανομήν κατά εισοδηματικὰς τάξεις τοῦ φορολογικοῦ βάρους τοῦ ἐπιπίπτοντος ἐπὶ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν εἰσοδημάτων. β) Ὡς βάσις ἔναντι τῆς ὁποίας ἐκφράζεται ἡ σχετικὴ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις τῶν διαφόρων εισοδηματικῶν τάξεων. Τὸ φορολογικόν βάρος τὸ ὁποῖον κατανέμεται εἰς τὰς διαφόρους εισοδηματικὰς τάξεις, ἐκφράζεται συνήθως ὡς ποσοστὸν τοῦ εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον λαμβάνει ἐκάστη τῶν τάξεων τούτων, διὰ τῆς συγκρίσεως δέ τῶν ποσοστῶν τούτων προκύπτουν συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν ἐκάστης εισοδηματικῆς τάξεως. γ) Ὡς βάσις διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἀναδιανεμητικῆς ἐπιδράσεως τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ἡ ἐπίδρασις αὕτη διαπιστοῦται διὰ συγκρίσεως τῆς κατά τάξεις διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος πρὸ καί μετὰ τὴν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους.

Ἐπίσημα στατιστικὰ στοιχεῖα περί τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατά εισοδηματικὰς τάξεις δι' ὀλόκληρον τὸν πληθυσμὸν δέν εἶναι διαθέσιμα ἐν Ἑλλάδι: Τὰ μόνα διαθέσιμα στοιχεῖα ἀναφέρονται εἰς τὸν ἀστικὸν μόνον πληθυσμὸν καί προέρχονται ἐκ τῆς ὑπὸ τῆς ΕΣΥΕ κατά τὸ 1957/58

διεξαχθείσης έρεύνης επί τών οίκογενειακών προϋπολογισμών¹⁹. 'Η έρευνα αύτη έπαναλαμβάνεται έκτοτε κατ' έτος εις μικρότερον δείγμα καί έπομένως στοιχεΐα περί τής κατά τάξεις κατανομής του έισοδήματος του άστικού πληθυσμού είναι διαθέσιμα καί διά τά πρόσφατα έτη. 'Εν τούτοις, τά στοιχεΐα ταύτα, έκτός του ότι αναφέρονται εις τόν άστικόν μόνον πληθυσμόν, επί πλέον στεροϋνται στατιστικής αξιοπιστίας. Γενικώς τά δηλούμενα εις τό έρωτηματολόγιον τής δειγματοληπτικής έρεύνης έισοδήματα είναι χαμηλότερα τών άληθών, πιθανώς διότι παραλείπεται ή δήλωσις τών έκτάκτου φύσεως έισοδημάτων, κυρίως όμως λόγω συνειδητής ύπερεκτιμήσεως του έισοδήματος ή καί άκόμη λόγω τής εις μεγάλην έκτασιν άρνήσεως τών μεγάλων έισοδηματιών νά παράσχουν πληροφορίας ως προς τό εισόδημά των. Κατά τήν αρχικήν έρευναν τής ΕΣΥΕ του 1957/58, τό 27% τών οίκοκυριών, άνηκόντων κυρίως εις τάς άνωτέρας έισοδηματικές τάξεις, είτε ήρνήθησαν παντελώς νά δηλώσουν εισόδημα είτε παρέσχον στοιχεΐα άτελή ή μή δυνάμενα νά αξιοποιηθούν. Τήν αύτήν τακτικήν ακολουθούν τά οίκοκυριά μέ ύψηλόν εισόδημα καί κατά τάς έπαναληπτικές έρευνας. Λόγω τής σοβαράς προς τά κάτω μεροληπτικής εκτιμήσεως τών έισοδημάτων υπό τών οίκοκυριών μέ σχετικώς ύψηλά εισοδήματα, ταύτα εμφανίζονται χαμηλότερα τής διενεργουμένης δαπάνης τών οίκοκυριών εις τάς μεσαΐας καί άνωτέρας έισοδηματικές τάξεις. 'Η διαπίστωσις αύτη είναι άρκετή διά νά δημιουργήση σοβαράς άμφιβολίας περί τής αξιοπιστίας τών στοιχείων.

'Εκ τών άνωτέρω παρατηρήσεων προκύπτει ότι τά στοιχεΐα κατανομής του έισοδήματος, ως εμφανίζονται εις τούς οίκογενειακούς προϋπολογισμούς, δέν είναι κατάλληλα διά τήν παρούσαν έρευναν καί διότι δέν καλύπτουν τό σύνολον του πληθυσμού καί διότι δέν παρουσιάζουν έπαρκή στατιστικήν αξιοπιστίαν. 'Η σοβαρά αύτη δυσκολία τής έλλείψεως του βασικού στατιστικού δεδομένου προς διεξαγωγήν τής έρεύνης θά ήδύνατο νά ύπερνικηθή δι' έμμέσου ύπολογισμού τής κατανομής του έισοδήματος κατά έισοδηματικήν τάξιν δι' όλόκληρον τόν πληθυσμόν. 'Ο ύπολογισμός ούτος δύναται νά γίνη ως εξής: Τόσον ή βασική έρευνα τών οίκογενειακών προϋπολογισμών τών άγροτικών οίκοκυριών, διεξαχθείσα κατά τό 1964, όσον καί ή έπαναληπτική τοιαύτη τών άστικών οίκοκυριών τής αύτης περιόδου,

19. Βλ. ΕΣΥΕ, «Έρευνα Οίκογενειακών Προϋπολογισμών διά τάς 'Αστικές Περιοχάς τής 'Ελλάδος κατά τό 1957/58», 'Αθήναι 1961.

παρέχουν αξιόπιστα στοιχεία περί τῆς κατά τάξεις κατανομῆς τῆς μέσης κατά οἰκοκυριό καταναλωτικῆς δαπάνης. Ἐπί τῆ βάσει τῶν δεδομένων τῶν ἐρευνῶν τούτων θά ἠδύναντο νά ὑπολογισθοῦν αἱ ἀντίστοιχοι τάξεις οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος, τό ἀντίστοιχον μέσον κατά οἰκοκυριό εἰσόδημα ὡς καί τό συνολικόν εἰσόδημα ἐκάστης τάξεως, ἐάν ὑπῆρχον πληροφορίες ὡς πρός τήν συμπεριφοράν τῶν οἰκοκυριῶν ἀναφορικῶς πρός τήν διάθεσιν τοῦ οἰκογενειακοῦ τῶν εἰσοδήματος εἰς κατανάλωσιν καί ἀποταμίευσιν. Τοιαῦται πληροφορίες θά ἠδύναντο ν' ἀντληθοῦν ἐκ τῆς συναρτήσεως καταναλώσεως. Πρός τοῦτο κατεβλήθη προσπάθεια ἐκτιμῆσεως μιᾶς τοιαύτης συναρτήσεως. Οὕτω, ἐπί τῆ βάσει χρονολογικῶν σειρῶν τῶν Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν, συνεσχετίσθη ἡ ἰδιωτική κατανάλωσις πρός τό ἐθνικόν εἰσόδημα διά τήν περίοδον 1954-1966. Ἀμφότερα τά μεγέθη ἀνήχθησαν εἰς κατά κεφαλὴν διά διαιρέσεως διά τοῦ ἀντιστοίχου κατ' ἔτος πληθυσμοῦ. Ἡ μορφή τῆς συναρτήσεως εἶναι λογαριθμική καί δέν ἐλήφθη χρονική ὑστέρησις μεταξύ εἰσοδήματος καί καταναλώσεως. Ἡ ἐκτιμηθεῖσα ἐξίσωσις παλινδρομήσεως ἔχει ὡς κάτωθι:

$$\log C = 0,34050 + 0,9038 \log Y \\ (0,05643) \quad (0,0139)$$

Ἐκ τῶν τυπικῶν σφαλμάτων τῶν ἐκτιμηθεισῶν παραμέτρων προκύπτει ὅτι αὗται εἶναι λίαν ἀποτελεσματικά. Ἐξ ἄλλου, ὁ συντελεστής προσδιορισμοῦ εὑρέθη ὅτι εἶναι 0,997, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ προσαρμογή τῆς ἐκθετικῆς μορφῆς συναρτήσεως ἦτο καλή. Τέλος, τό DW, ἐκτιμηθέν εἰς 2,02, εὑρίσκεται ἐντός τῶν ἀνεκτῶν ὁρίων.

Ἐάν εἶναι γνωστή ἡ καταναλωτική δαπάνη τῶν οἰκοκυριῶν, δυνάμεθα νά ὑπολογίσωμεν τό εἰσόδημα αὐτῶν δι' ἐφαρμογῆς τῆς ἀνωτέρω συναρτήσεως λύοντες ταύτην ὡς πρός Y:

$$\log Y = \frac{\log C - 0,34050}{0,9038}$$

Δι' ἐφαρμογῆς τοῦ ἀνωτέρω τύπου προέβημεν εἰς ἀναγωγὴν τῶν κλιμακίων δαπάνης καί τῆς μέσης δαπάνης ἐκάστου κλιμακίου, ὡς ταῦτα δίδονται ὑπό τῶν ἐρευνῶν τῶν οἰκογενειακῶν προὑπολογισμῶν, εἰς κλιμακία εἰσοδήματος καί εἰς μέσον εἰσόδημα ἐκάστου κλιμακίου. Τά ἀποτελέσματα τῆς ἀναγωγῆς ταύτης ἐμφαίνονται εἰς τόν πίνακα 4.

Ὁ πίναξ 4, πέραν τῆς μέσης δαπάνης καί τοῦ μέσου εἰσοδήματος τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, παρέχει καί τήν συμμετοχήν ἐκάστης εἰσοδηματικῆς τάξεως εἰς τό συνολικόν εἰσόδημα τοῦ δείγματος. Ὑποτιθεμένου ὅτι τό δείγμα εἶναι ἀντιπροσωπευτικόν τοῦ πληθυσμοῦ, δυνάμεθα νά κατανείμωμεν τό ἐθνικόν εἰσόδημα τῆς χώρας κατά εἰσοδηματικάς τάξεις, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τόν πίνακα 4, σειρά 15. Ἡ πληροφορία αὕτη εἶναι ἀναγκαία πρός μέτρησιν τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐκάστης εἰσοδηματικῆς τάξεως ὡς ποσοστοῦ εἰσοδήματος αὐτῆς.

Ὡς βάσις μετρήσεως τοῦ σχετικοῦ φορολογικοῦ βάρους λαμβάνεται εἰς τήν παρούσαν μελέτην τό ἐθνικόν εἰσόδημα ὡς σαφῶς προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων. Θά πρέπει, ἐν τούτοις, νά σημειωθῇ ὅτι ὑφίστανται σοβαραί διαφοραί ἀπόψεων ὅσον ἀφορᾷ τόν ὀρισμόν τοῦ εἰσοδήματος ὁ ὁποῖος θά πρέπει νά λαμβάνεται ὡς βάσις μετρήσεως τοῦ σχετικοῦ φορολογικοῦ βάρους. Ἡ συζήτησις ἐντοπίζεται κυρίως μεταξύ τριῶν ὀρισμῶν: τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος (ἀκαθαρίστου ἢ καθαροῦ), τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καί τοῦ προσωπικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ υἱοθέτησις τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος ὡς βάσεως μετρήσεως τοῦ σχετικοῦ φορολογικοῦ βάρους στηρίζεται εἰς τήν ὑπόθεσιν ὅτι τό φορολογικόν βάρος ἐπιπίπτει ἐπί τοῦ «προϊόντος» καί οὐχί ἐπί τοῦ «εἰσοδήματος»²⁰. Κατά τό 1964, τό ἐθνικόν προϊόν τῆς χώρας ἦτο κατά 18,5 δισεκ. δρχ. μεγαλύτερον τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Χρησιμοποιουμένου τοῦ ἐθνικοῦ προϊόντος ὡς βάσεως μετρήσεως, γίνεται δεκτόν ὅτι μέρος τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐπιπίπτει ἐπί τοῦ τμήματος τοῦ προϊόντος τό ὁποῖον δέν ἀντιστοιχεῖ εἰς πληρωμήν ἀμοιβῶν εἰς τούς ἰδιωτικούς φορεῖς, ἤτοι ἐπί τῆς διαφορᾶς μεταξύ ἐθνικοῦ προϊόντος καί ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἡ υἱοθέτησις ἐξ ἄλλου τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἀντί τοῦ προσωπικοῦ εἰσοδήματος ὡς βάσεως μετρήσεως τῆς σχετικῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως στηρίζεται εἰς τήν παραδοχήν ὅτι τά ἀδιανεμήτα κέρδη θά πρέπει νά περιλαμβάνωνται εἰς τόν ὀρισμόν τοῦ εἰσοδήματος ὡς μέτρου μετρήσεως τοῦ σχετικοῦ φορολογικοῦ βάρους. Εἰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἡ συμμετοχή τῶν ἀδιανεμήτων κερδῶν εἰς τό ἐθνικόν εἰσόδημα εἶναι σημαντική, ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἑνός ἢ τοῦ ἄλλου ὀρισμοῦ εἰσοδήματος (ἐθνικοῦ ἢ προσωπικοῦ) ὀδηγεῖ εἰς οὐσιωδῶς διαφορετικά ἀποτελέσματα κατά τήν μέτρησιν τοῦ σχετικοῦ φορολογικοῦ βάρους. Κατά κανόνα,

20. Βλ. G. Bishop, «Income Redistribution in the Framework of the National Income Accounts», εἰς *National Tax Journal*, December 1966.

ΠΙΝΑΞ 4

Ἀναγωγή δαπάνης εἰς εἰσόδημα ἀστικῶν καὶ ἀγροτικῶν οἰκοκυριῶν βάσει συναρτήσεως οἰκογενειακῆς καταναλώσεως (= 2.190^{0,9038}) ἢ λογ. (= 0,34050+0,9038).

(Ἡ συνάρτησις ὑπελογίσθη βάσει συσχετίσεως ἐθνικοῦ εἰσοδήματος πρὸς ἰδιωτικὴν κατανάλωσιν διὰ τὴν περίοδον 1954-1966 καὶ προσηρμόσθη εἰς ἀτομικὴν ἐτήσιαν.)

1. Κλμάκια ἐτήσιας δαπάνης (ὡς δίδονται ὑπὸ οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν ¹) (εἰς χιλ. δραχ.)	Κάτω 13	13-23,39	24-41,59	41,6-57,19	57,2-83,19	83,2 ἄνω	
2. Ἀντίστοιχα κλμάκια εἰσοδήματος ² (εἰς χιλ. δραχ.)	Κάτω 15	15-28,49	28,5-54,99	55-77	77,1-119,9	120 ἄνω	Ὅλα τὰ νοικοκυριά
3. Μέση ἐτήσια δαπάνη ἀγροτικῶν νοικοκυριῶν (σύνολον κτηθέντων) εἰς χιλ. δραχ. ¹	8,99	19,42	33,0	51,50	77,10	130,82	35,88
4. Ἀντίστοιχον μέσον ἐτήσιον εἰσόδημα ἀγροτικῶν νοικοκυριῶν εἰς χιλ. δραχ. ²	9,20	23,35	42,08	68,86	97,95	163,40	45,80
5. Ἀριθμὸς ἀγροτικῶν νοικοκυριῶν δείγματος	605	1.012	1.178	460	308	192	3.755
6. Ἀγροτικὸν εἰσόδημα δείγματος (ἐκ. δραχ.)	5,56	23,63	49,57	31,67	30,17	31,36	171,95
7. Ποσοστιαία συμμετοχὴ εἰς εἰσόδημα δείγματος	3,23	13,73	28,84	18,42	17,54	18,24	100
8. Συμμετοχὴ εἰς συνολικὸν ἀγροτικὸν εἰσόδημα (δισεκ. δραχ.) ³	1,0	4,78	9,80	6,26	5,96	6,20	34,00
9. Μέση ἐτήσια δαπάνη ἀστικῶν νοικοκυριῶν (σύνολον κτηθέντων) εἰς χιλ. δραχ. ¹	12,66	24,95	39,74	57,40	79,19	157,28	75,44

10. Αντίστοιχον μέσον έτήσιον εισόδημα αστικών νοικοκυριών εις χιλ. δραχ. ²	14,52	27,94	51,46	76,50	110,40	182,80	94,28
11. Αριθμός αστικών νοικοκυριών δείγματος	26	45	97	79	97	103	447
12. Αστικόν εισόδημα δείγματος εις εκ. δραχ.	0,38	1,27	4,99	6,03	10,71	18,83	42,14
13. Ποσοστιαία συμμετοχή εις εισόδημα δείγματος	0,8	3,10	11,80	14,30	25,40	44,60	100
14. Συμμετοχή εις συνολικόν αστικόν εισόδημα εις δισεκ. δραχ. ⁴	0,7	3,3	11,30	13,50	24,40	42,80	96,0
15. Συμμετοχή εις έθνικόν εισόδημα εις δις. δραχ. (άθρ. σειρών 8 και 14)	1,70	8,08	21,10	19,76	30,36	49,00	130

(1) Τά μεγέθη έχουν αναχθῆ από εβδομαδιαίαν εις έτησίαν βάσιν κατόπιν πολλαπλασιασμού επί 52 εβδομάδας και στρωγγυλοποίησης.

(2) Ό εφαρμοσθείς τύπος άναγωγῆς τῆς δαπάνης εις εισόδημα είναι:

$$\text{λογ} = \frac{\text{λογ C} - 0,34050}{0,9038}$$

(3) Τό συνολικόν άγροτικόν εισόδημα, άνερχόμενον εις 34 δις. δραχ., έλήφθη από τούς Έθνικούς Λογαριασμούς.

(4) Τό συνολικόν αστικόν εισόδημα, άνερχόμενον εις 96 δις. δραχ., ύπελογίσθη κατόπιν άφαιρέσεως εκ τού έθνικου εισοδήματος τού άγροτικού εισοδήματος.

τό σχετικόν βάρος τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων ἐμφανίζεται μικρότερον ἐάν χρησιμοποιηθῇ ὡς βᾶσις μετρήσεως τό ἐθνικόν εἰσόδημα. Ἐν Ἑλλάδι τό ποσοστόν συμμετοχῆς τῶν ἀδιανεμήτων κερδῶν τῶν ἀνω-
νύμων ἐταιρειῶν εἰς τό ἐθνικόν εἰσόδημα εἶναι ἀσήμαντον, ἀνερχόμενον μόλις εἰς 0,6% καί κατά συνέπειαν ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἑνός ἢ τοῦ ἄλλου ὀρισμοῦ εἰσοδήματος (ἐθνικοῦ ἢ προσωπικοῦ) δέν ὀδηγεῖ εἰς διαφορετικόν ἀποτέλεσμα ὡς πρός τήν σχετικήν φορολογικήν ἐπιβάρυνσιν.

β. Ἡ κατά τάξεις κατανομή τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης

Ἡ κατανομή τῆς συνολικῆς καταναλωτικῆς δαπάνης καί ὠρισμένων ἐπί μέρους κατηγοριῶν αὐτῆς κατά εἰσοδηματικήν τάξιν ἀποτελεῖ ὡσαύτως βασικήν πληροφορίαν πρός διεξαγωγήν τῆς ἐρεῦνης, διότι χρησιμεύει ὡς κριτήριον πρός ἐπιμερισμόν εἰς τὰς διαφόρους εἰσοδηματικάς τάξεις τῶν φόρων, οἱ ὅποιοι ἐπιβαρύνουν τήν κατανάλωσιν. Ὁ πίναξ 3, σειραί 7-21, ἐμφαίνει τήν ποσοστιαίαν συμμετοχήν τῶν καθ' ἑκάστην εἰσοδηματικῶν τάξεων τόσον εἰς τήν συνολικήν καταναλωτικήν δαπάνην ὅσον καί εἰς τήν δαπάνην δι' ἀγοράν ὠρισμένων κατηγοριῶν ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν. Τά ποσοστά ταῦτα ὑπελογίσθησαν ἐπί τῆ βᾶσει τῶν δεδομένων δύο δειγματοληπτικῶν ἐρευνῶν, ἤτοι τῆς βασικῆς ἐρεῦνης τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἀγροτικῶν οἰκοκυριῶν τοῦ 1963/1964 καί τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐρεῦνης τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἀστικῶν οἰκοκυριῶν τῆς αὐτῆς περιόδου. Σημειωτέον ὅτι αἱ πληροφορίες τὰς ὁποίας παρέχουν αἱ ἐν λόγῳ ἐρευνᾶι ὡς πρός τήν σύνθεσιν τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης θεωρεῖται ὅτι παρουσιάζουν σημαντικήν στατιστικήν ἀξιοπιστίαν. Ἐπειδή ὅμως τὰ δείγματα τῶν δύο ἐρευνῶν εἶναι διαφορετικά, παρέστη ἀνάγκη ἐνοποιήσεως τῆς μέσης δαπάνης τῶν ἀντιστοίχων τάξεων τῶν δύο δειγμάτων ὥστε ἡ σύνθεσις τῆς δαπάνης νά εἶναι ἀντιπροσωπευτική τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ (ἀστικοῦ καί ἀγροτικοῦ). Ἡ ἐνοποίησις αὕτη ἐγένετο διά σταθμίσεως τῆς μέσης δαπάνης τῶν ἀντιστοίχων τάξεων τῶν δύο δειγμάτων μέ τόν ἀριθμόν τῶν οἰκοκυριῶν τῶν τάξεων τούτων. Πρόβλημα ἀνέκυψε δι' ὠρισμένας κατηγορίας δαπανῶν, ἀναγκαίων ὡς κριτηρίου ἐπιμερισμοῦ ὠρισμένων εἰδικῶν φόρων καταναλώσεως, αἱ ὁποῖαι δέν περιλαμβάνονται εἰς τό δείγμα τῆς ἐπαναληπτικῆς ἐρεῦνης τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἀστικῶν οἰκοκυριῶν τοῦ 1964. Αὗται εἶναι αἱ δαπάναι ἀναψυχῆς, κεντρικῆς θερμάνσεως, πυρείων καί φωτιστικοῦ πετρελαίου. Διά τὰς δαπάνας ταύτας παρέχονται στοιχεῖα ὑπό τῆς βασικῆς ἐρεῦνης

τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἀστικῶν οἰκοκυριῶν τοῦ 1957/58, τὰ ὁποῖα διευκολύνουν τόν ὑπολογισμόν τῶν δαπανῶν τούτων διά τό ἔτος 1964. Ὁ ὑπολογισμός οὗτος ἐγένετο βάσει τῆς μεταβολῆς τῆς συνολικῆς δαπάνης καί τῆς ἐλαστικότητος δαπάνης τῶν εἰδῶν τούτων ἢ τῆς ομάδος δαπάνης εἰς ἣν ἀνήκουν τὰ εἶδη ταῦτα²¹.

21. Αἱ ἐλαστικότητες αὗται ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ δημοσιεύματος Κ. Κεβόρκ: «Πρότυπον Ἀστικῆς Καταναλώσεως ἐν Ἑλλάδι καί Διεθνεῖς Συγκρίσεις», ἔκδοσις Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1962.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΚΥΛΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΣ
ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ

Ἐπί τῇ βάσει τῶν πορισμάτων τοῦ πρώτου κεφαλαίου καί τῶν στατιστικῶν δεδομένων τοῦ δευτέρου, κατεβλήθη εἰς τό παρόν κεφάλαιον προσπάθεια ποσοτικῆς ἐκτιμήσεως τῆς μετακυλίσεως τῶν φόρων ἐν Ἑλλάδι. Προσέτι, βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐκτιμήσεως ταύτης καί τῆς ἐφαρμογῆς καταλλήλων κριτηρίων ἐπιπτώσεως, τά κυριώτερα τῶν ὁποίων παρατίθενται εἰς τόν πίνακα 3, κατενεμήθησαν τά φορολογικά ἔσοδα κατά εἰσοδηματικὴν τάξιν. Δέον νά σημειωθῇ ἀπό τοῦδε ὅτι ἡ ἐφαρμογή τῆς εἰς τό πρῶτον κεφάλαιον διατυπωθείσης συναρτήσεως ἀποδόσεως κεφαλαίου, ἢ καί τῆς συναρτήσεως τιμῶν πρὸς ἐκτίμησιν τῶν συντελεστῶν μετακυλίσεως, δέν κατέστη δυνατὴ ἐφ' ὅλων τῶν κατηγοριῶν φορολογικῶν ἐσόδων εἴτε λόγῳ ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων στατιστικῶν πληροφοριῶν, εἴτε διότι αἱ ἐκτιμηθεῖσαι διάφοροι μορφαί συναρτήσεων παρουσίασαν μεγάλα τυπικά σφάλματα ἐκτιμήσεως τῶν παραμέτρων ἢ μικροῦς συντελεστάς προσδιορισμοῦ. Συγκεκριμένως αἱ ἐν λόγῳ συναρτήσεις καί κυρίως ἡ συνάρτησις τιμῶν ἐφηρμόσθησαν ἄνευ σοβαρῶν δυσχερειῶν ἐφ' ὅλων τῶν γενικῶν καί εἰδικῶν φόρων καταναλώσεως ἐπὶ τῶν δασμῶν καί ἐπὶ τῶν εἰσφορῶν ἐργατῶν καί ἐργοδοτῶν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν, ἥτοι ἐπὶ τοῦ 82% τῶν συνολικῶν φορολογικῶν ἐσόδων. Δέν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐφαρμογή τῶν συναρτήσεων, διὰ τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερθέντας λόγους, ἐπὶ τῶν φόρων εἰσοδήματος φυσικῶν καί νομικῶν προσώπων, ἐπὶ τῶν φόρων περιουσίας καί ἄλλων τινῶν μικροτέρας σημασίας φόρων, ἥτοι ἐπὶ τοῦ 18% τῶν συνολικῶν φορολογικῶν ἐσόδων. Τό πρόβλημα διὰ τὰς τελευταίας ταύτας κατηγορίας φόρων ἀντεμετωπίσθη εἴτε δι' ἀναζητή-

σεως ένδειξεων ως προς τήν μετακύλισιν, όπου εύρέθησαν τοιαύται, ή ή μετακύλισις έξετιμήθη βάσει λογικῶν ύποθέσεων.

Τά άποτελέσματα έκ τής ποσοτικῆς έκτιμήσεως τής μετακυλίσεως καί έπιπτώσεως τῶν φόρων εμφαίνονται εις τόν πίνακα 5. Κατωτέρω έκτίθεται έν όλίγοις ό τρόπος ό όποιος ήκολουθήθη προς έκτίμησιν τής μετακυλίσεως καί έπιπτώσεως τῶν επί μέρους κατηγοριῶν φόρων.

1. Οί φόροι εισοδήματος

Έκ τῶν συνολικῶν έσόδων τῶν φόρων εισοδήματος, άνερχομένων εις 12.136 έκατ. δρχ. κατά τό 1964, ποσοστόν 64% περίπου άποτελοῦν αί εισφοραί εργατῶν καί εργοδοτῶν εις τήν κοινωνικήν ασφάλισιν, 23% ό φόρος εισοδήματος φυσικῶν προσώπων, 6% ό φόρος εισοδήματος νομικῶν προσώπων καί 7% αί προσαυξήσεις, τά πρόστιμα καί διάφοροι άλλοι μικροί φόροι επί τοῦ εισοδήματος. Ἡ έκτίμησις τής μετακυλίσεως καί έπιπτώσεως δι' έκάστην τῶν άνωτέρω κατηγοριῶν φόρων εισοδήματος έγένετο ως κάτωθι:

α. Είσοφαί εργατῶν καί εργοδοτῶν εις κοινωνικήν ασφάλισιν

Πρός έκτίμησιν τοῦ συντελεστοῦ μετακυλίσεως τής έν λόγω κατηγορίας φόρων έφηρμόσθη ή κάτωθι γραμμική συνάρτησις πολλαπλῆς παλινδρομήσεως²²:

$$Y_{\tau/\sigma} = \alpha + \beta_1 W + \beta_2 M + \beta_3 E$$

όπου $Y_{\tau/\sigma}$ ό λόγος τοῦ άκαθαρίστου έθνικοῦ προϊόντος εις τρεχούσας τιμάς προς τό άκαθάριστον έθνικόν προϊόν εις σταθεράς τιμάς, διά τοῦ όποιου μετράται ή μεταβολή τῶν τιμῶν (IMPLICIT PRICE INDEX), W οί μισθοί καί τά ήμερομίσθια, M ό δείκτης μέσης άξίας εισαγομένων καί E αί εισφοραί εργατῶν καί εργοδοτῶν εις τήν κοινωνικήν ασφάλισιν. Ὡς άρχικά

22. Δέον νά σημειωθῆ ότι προς έκτίμησιν τοῦ βαθμοῦ μετακυλίσεως τῶν εργατικῶν καί εργοδοτικῶν εισφορῶν έδοκιμάσθησαν πολλαί έξισώσεις μέ έναλλαγήν τόσον ως προς τόν αριθμόν καί τήν σύνθεσιν τῶν μεταβλητῶν ὄσων καί ως προς τήν χρονικήν περίοδον.

Π Ι Ν Α Κ Η 5

Κατανομή φορολογικού βάρους κατά εισοδηματική τάξιν έτους 1964

Κατηγορία Φόρου	Σύνολον Φόρου εις εκατ. δρχ.	Κλιμάκια Εισοδήματος εις χιλ. δρχ.					
		Κάτω τών 15	15-28,49	28,5-54,99	55-77	77,1-119,9	120 και άνω
I. ΦΟΡΟΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	12.138,00	163,50	719,80	1.965,60	1.738,40	2.406,10	5.144,60
1. Φόρος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων	<u>2.759</u>	<u>54,50</u>	<u>291,20</u>	<u>385,20</u>	<u>621,20</u>	<u>1.406,60</u>	<u>1.406,60</u>
α. Έσοδα εκ των υποβαλλόντων δηλώσεις φορολογουμένων	1.764	-	14,90	95,10	167	482,50	1.004,50
β. Έσοδα εκ των μη υπαχθέντων προς υποβολ. δηλώσεως μισθ. κάτω τών 60.000 δρχ.	355	-	34,50	162,50	158,00	-	-
γ. Έσοδα παρελθόντων ετών και διαφορά παρακρατήσεως και προκαταβολών	640	-	5,10	33,90	60,20	138,70	402,10
2. Φόρος Εισοδήματος Νομικών Προσώπων (κατανομή βάσει μερισμάτων)	<u>711</u>	<u>-</u>	<u>0,10</u>	<u>11,40</u>	<u>22,10</u>	<u>55,40</u>	<u>622,00</u>
3. Εισφοραί εργατών και εργοδοτών εις κοινωνικήν ασφάλισιν κατανεμόμεναι:	<u>7.760</u>	<u>163,50</u>	<u>658,00</u>	<u>1.614,60</u>	<u>1.245,80</u>	<u>1.532,30</u>	<u>2.545,80</u>
α. 83% βάσει συνολ. δαπάνης καταναλώσ.	6.441	158,50	627,40	1.481,40	1.075,60	1.230,30	1.867,80
β. 17% βάσει άστικού εισοδήματος	1.319	5,00	30,60	133,20	170,20	302,00	678,00
4. Προσαυξήσεις, πρόστιμα και λοιποί φόροι εισοδήματος	908	-	7,20	48,10	85,30	197,20	570,20

Π. ΦΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ	18.720,00	387,60	1.728,2	4.086,60	2.815,30	3.255,30	6.447,00
5. Γενικοί φόροι καταναλώσεως (ΦΚΕ, χαρτόσημον, φόρος επί άγρ. προϊόντων) κατανεμόμενοι:	5.401,00	112,40	454,30	1.171,30	836,90	978,00	1.848,10
α. Τό 82% βάσει συνολ. δαπάνης καταναλ.	4.429,00	107,40	433,00	1.018,60	739,60	846,00	1.284,40
β. Τό 18% βάσει κερδών	972	5,00	21,30	152,70	97,30	132,00	563,70
6. Φόρος καπνού (κατανεμόμενος βάσει καταναλώσεως καπνού):	2.609,00	98,40	379,00	769,60	462,00	438,00	462,00
7. Φόρος Ζακχάρεως (κατανεμόμενος βάσει καταναλώσεως ζακχάρεως):	817,00	6,10	128,00	252,50	160,00	134,80	135,60
8. Φόρος οίνου. ποτών κατανεμόμενος:	353,00	7,00	34,70	93,30	58,70	58,40	100,90
α. Τό 82% βάσει καταναλώσ. οίνου. ποτών	289,00	6,70	33,30	83,30	52,20	49,70	63,80
β. Τό 18% βάσει κερδών	64,00	0,30	1,40	10,00	6,50	8,70	37,10
9. Φόροι ψυχαγωγίας κατανεμόμενοι:	316,00	0,50	10,00	46,20	42,80	64,90	151,60
α. Τό 82% βάσει δαπανών ψυχαγωγίας	259,00	0,20	8,80	37,30	37,30	57,20	118,20
β. Τό 18% βάσει κερδών	57,00	0,30	1,20	5,50	5,50	7,70	33,40
10. Φόρος νάφθης και ύπολ. νάφθης κατανεμ.	1053,00	19,60	90,20	294,00	145,60	196,00	407,60
α. Τό 82% βάσει δαπανών:	863,00	18,60	86,00	164,00	127,00	170,00	297,40
αα. Κεντρικής θερμάνσεως	(130,00)	-	-	(10,50)	(4,50)	(30,00)	(85,00)
ββ. Συνολικής καταναλώσεως	(733,00)	(18,60)	(86,00)	(153,50)	(122,50)	(140,00)	(212,40)
β. Τό 18% βάσει κερδών:	190,00	1,00	4,20	30,00	18,60	26,00	110,20
11. Φόρος βενζίνης κατανεμόμενος:	982,00	3,70	27,20	107,50	81,40	146,90	621,30
α. Τό 82% βάσει δαπανών:	805,00	2,90	20,30	79,80	63,90	122,40	518,70
αα. κινήσεως & συντηρήσεως αυτοκιν.	(684,00)		(8,50)	(52,00)	(43,70)	(99,20)	(483,60)
ββ. συνολικής καταναλώσεως	(121,00)	(2,90)	(11,80)	(27,80)	(20,20)	(23,20)	(35,10)
β. Τό 18% βάσει κερδών:	177,00	0,80	6,90	27,70	17,50	24,50	102,60

12. Τέλη μεταφορών	823,00	3,60	15,60	73,90	65,60	106,00	548,30
α. Τέλη κυκλοφορίας ΙΧ κατανεμόμενα βάσει δαπανών κινήσεως και συντη- ρήσεως αυτοκινήτων	335,00	—	3,70	24,50	21,40	48,60	236,80
β. Πρόσθετος έφ' άπαξ είσφορά κατανε- μομένη βάσει δαπανών άγοράς αυτοκινήτων	255,00	—	—	2,50	6,40	13,00	233,10
γ. Έπιβαρύνσεις άυτοκ. ΔΧ κατανεμόμενα:							
αα. Τό 82% βάσει δαπανών μετακ/σεως (διά λεωφ. κλπ.)	(191,00)	(3,6)	(20,00)	(41,30)	(33,20)	(38,60)	(54,20)
ββ. Τό 18% βάσει κερδών	(42,00)	—	(1,90)	(5,60)	(4,60)	(5,80)	(24,30)
13. Φόροι πολυτελείας κατανεμόμενοι:	204,00	1,50	7,60	25,20	20,40	39,20	110,10
α. Τό 82% βάσει δαπαν. διαρκ. άγαθών	167,00	1,30	6,80	19,20	16,80	34,20	88,70
β. Τό 18 % βάσει κερδών	37,00	0,20	0,80	6,00	3,60	5,00	21,40
14. Έσοδα κρατικού μονοπωλίου πετρελαίου κατανεμόμενα βάσει δαπάνης φωτ. πετρ.	446,00	8,80	98,70	150,30	80,20	68,70	39,30
15. Έσοδα κρατικού μονοπωλίου πυρείων κατανεμόμενα βάσει δαπάνης διά πυρεία	133,00	8,90	22,30	36,30	22,80	19,90	22,80
16. Λοιποί φόροι καταναλ. κατανεμόμενοι:	1.981,00	41,60	165,90	429,50	307,30	358,80	677,90
α. Τό 82% βάσει δαπανών συνολ. καταναλ.	1.624,00	39,90	158,10	373,50	271,40	310,20	470,90
β. Τό 18% βάσει κερδών	357,00	1,70	7,80	56,00	35,90	48,60	207,00
17. Δασμοί επί ειδών διατρ., κατανεμόμενοι:	531,00	15,60	53,00	133,40	87,40	93,00	148,60
α. Τό 82% βάσει δαπανών διατροφής	435,00	15,00	50,80	118,20	77,80	80,00	93,20
β. Τό 18% βάσει κερδών	96,00	0,60	2,20	15,20	9,60	13,00	55,40
18. Δασμοί επί μεταφορικών μέσων	280	3,10	11,50	27,60	31,70	33,60	172,50

α. δασμοί έπιβατηγών κατανεμόμενοι:	150	0,30	0,50	5,40	5,70	10,10	128,00
αα. Τό 82% βάσει δαπαν. αγοράς αὐτ/του	(123)	—	—	(1,20)	(3,10)	(6,30)	(112,40)
ββ. Τό 18% βάσει κερδών	(27)	(0,30)	(0,50)	(4,20)	(2,60)	(3,80)	(15,60)
β. δασμοί φορτηγών και λεωφορείων κατανεμόμενοι:	130	2,80	11,00	22,20	26,00	23,50	44,50
αα. Τό 82% βάσει δαπαν. συν. καταναλ.	(107)	(2,50)	(10,50)	(19,60)	(22,80)	(22,40)	(31,20)
ββ. Τό 18% βάσει κερδών	(23)	(0,30)	(0,50)	(2,60)	(3,20)	(3,10)	(13,30)
19. Δασμοί διαρκών αγαθών οικιακ. χρήσεως:	180	1,30	6,80	22,30	18,00	34,50	97,10
α. Τό 82% βάσει δαπανών διαρκών αγαθών	147	1,20	6,00	17,00	14,80	30,00	78,00
β. Τό 18% βάσει κερδών	33	0,1	0,80	5,30	3,20	4,50	19,10
20. Δασμοί επί ειδών εύπρ/σμού, φαρμάκ. κλπ.	78	0,20	2,50	11,40	10,60	16,00	37,30
α. Τό 82% βάσει δαπανών άτομικού εύπρεπισμού	64	0,10	2,20	9,20	9,20	14,10	29,20
β. Τό 18% βάσει κερδών	14	0,10	0,30	2,20	1,40	1,90	8,10
21. Λοιποί δασμοί και φόροι:	2.533	55,30	209,40	550,30	391,40	460,60	866,00
α. Τό 82% βάσει δαπανών συνολ. καταναλ.	2.077	53,00	199,40	478,70	346,80	396,60	602,50
β. Τό 18% βάσει κερδών	456	2,30	10,00	71,60	44,60	64,00	263,50
III. ΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	1.526,00	8,10	164,60	286,70	207,80	277,80	581,00
22. Φόρος μεταβιβάσεως ακινήτων κατανεμόμενος βάσει δαπανών αγοράς ακιν.	872	7,6	137,4	240,60	174,40	130,80	181,30
23. Φόροι και τέλη κληρονομιών, δωρεών κλπ. κατανεμόμενοι εις τὰ δύο άνωτ. κλίμακια	487	—	—	—	—	122,00	365,00
24. Λοιποί φόροι περιουσίας κατανεμόμενοι βάσει δαπανών αγοράς ακινήτου	167	0,50	27,20	46,10	33,40	25,00	34,70
ΣΥΝΟΛΟΝ ΦΟΡΩΝ	32.384,00	559,20	2.612,60	6.338,90	4.761,50	5.939,20	12.172,60

δεδομένα διά τήν στατιστικήν εκτίμησιν τῆς συναρτήσεως ταύτης ἐλήφθησαν αἱ εἰς τάς στήλας 2, 3, 6, 7, 8, 9 τοῦ πίνακος 6 παρατιθέμεναι χρονολογικάί σειραί. Τά πρωτογενῆ ταῦτα στοιχεῖα πρὶν ἢ συσχετισθοῦν μετετρέπησαν εἰς δείκτας μέ βάσιν τό πρῶτον ἔτος τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς. Αἱ εἰσφοραί ἐργατῶν καί ἐργοδοτῶν εἰς τάς κοινωνικάς ἀσφαλίσεις πρὶν δεικτοποιηθοῦν ἐσταθεροποιήθησαν κατόπιν διαιρέσεως διά τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἠσφαλισμένων εἰς τό ΙΚΑ. Κατόπιν ἐκτιμήσεως τῶν παραμέτρων, ἡ ὡς ἄνω ἐξίσωσις πολλαπλῆς παλινδρομήσεως βάσει τῶν στοιχείων τοῦ πίνακος 6 λαμβάνει τήν μορφήν:

$$Y_{\tau/\sigma} = -2,71 + 0,291W + 0,777M + 0,835E$$

$$(66,18) \quad (0,744) \quad (0,525) \quad (0,240)$$

Τό τυπικόν σφάλμα ἐκτιμήσεως τῆς παραμέτρου β_3 , διά τήν ὁποίαν καί ἐνδιαφερόμεθα, θεωρεῖται ἀνεκτόν. Ὁ συντελεστής προσδιορισμοῦ εὑρέθη ὅτι εἶναι 0,896, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ προσαρμογή τῆς γραμμικῆς συναρτήσεως ἦτο καλή. Ἐξ ἄλλου, τό DW εὑρίσκεται ἐντός τῶν παραδεκτῶν ὁρίων.

Ἡ ἀριθμητική τιμή τῆς παραμέτρου $\beta_3 = 0,835$ ἀποτελεῖ τόν συντελεστήν μετακυλίσεως τῶν ἐργατικῶν καί ἐργοδοτικῶν εἰσφορῶν. Ὁ συντελεστής οὗτος δεικνύει ὅτι τό 83,5% δεδομένης αὐξήσεως τῶν ἐργατικῶν καί ἐργοδοτικῶν εἰσφορῶν κατευθύνεται εἰς αὐξήσιν τῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν, διά μέσου τῆς ὁποίας αἱ ἐν λόγῳ εἰσφοραί μετακυλίονται εἰς τούς καταναλωτάς. Ἡ ὑπόλοιπος αὐξήσις, ἦτοι τό 16,5%, ἐπιβαρύνει τούς μισθωτούς καί τούς ἐργοδότας.

Κατόπιν ἐφαρμογῆς τοῦ κατά τά ἄνω ἐκτιμηθέντος συντελεστοῦ μετακυλίσεως τῶν ἐργατικῶν καί ἐργοδοτικῶν εἰσφορῶν, προκύπτει ὅτι ἐκ τοῦ συνόλου τῶν εἰσφορῶν τούτων ἀνερχομένων εἰς 7.760 ἑκατ. δρχ. κατά τό 1964, ποσόν 6.440 ἑκατ. δρχ. μετακυλίεται εἰς τήν κατανάλωσιν μέσω αὐξήσεως τῶν τιμῶν καί ἐπιβαρύνει τελικῶς τούς καταναλωτάς, ἐνῶ τό ὑπόλοιπον ποσόν ἐκ. 1.320 ἑκατ. δρχ., μή δυνάμενον νά μετακυλισθῆ, ἐπιβαρύνει τελικῶς τούς μισθωτούς καί τούς ἐργοδότας (βλ. πίνακα 5, σειράς 3α καί 3β). Περαιτέρω, πρὸς κατανομήν εἰς τάς διαφόρους εἰσοδηματικάς τάξεις τοῦ τμήματος ἐκεῖνου τῶν εἰσφορῶν, αἱ ὁποῖαι μετακυλιόμεναι ἐπιβαρύνουν τούς καταναλωτάς, ἐφαρμόζεται ὡς κριτήριον ἐπιπτώσεως ἡ κατά εἰσοδηματικήν τάξιν κατανομή τῆς συνολικῆς καταναλώσεως (βλ. πίνακα 3, σειρά 7). Τά ἀποτελέσματα τῆς κατανομῆς ταύτης ἐμφαίνονται

Π Ι Ν Α Κ 6

Πρωτογενή στατιστικά δεδομένα προς εκτίμησιν τών συναρτήσεων... καί...*

Έτος (1)	Άκαθ. Έθν. Προϊόν εις τρεχ. τιμάς έκατ. δρχ. (2)	Άκαθ. Έθν. Προϊόν εις σταθ. τιμάς έκατ. δρχ. (3)	Έμμεσοι Φόροι έκατ. δρχ. (4)	Κατανάλωσις εις σταθ. τιμάς έκατ. δρχ. (5)	Εισφοραί εις Κοιν. Ασφαλ. έκατ. δρχ. (6)	Αριθμός Ήσφαλισμ. εις ΙΚΑ (7)	Μέσον Ήμερομίσθ. εις δρχ. (8)	Δείκτης μέσης αξίας είσαγομένων (9)
1951	39.311	62.480	3.392	50.330	1.039			
52	41.167	62.768	3.995	51.039	1.488			
53	54.105	71.266	4.964	52.069	1.527	497.400	43,5	98,4
54	62.724	73.679	5.811	59.192	1.891	538.700	46,2	101,1
55	72.186	78.290	6.920	60.325	2.515	584.000	48,6	98,4
1956	84.094	84.701	7.994	65.088	2.886	607.000	51,1	106,8
57	90.438	91.659	9.015	69.273	3.298	630.000	53,8	107,6
58	94.152	94.152	10.113	73.217	3.510	629.600	56,5	100,1
59	97.835	97.653	10.394	74.514	4.017	657.100	57,3	96,7
60	105.373	101.397	11.310	78.654	4.613	718.000	60,1	99,5
1961	119.742	113.015	13.282	84.692	5.343	726.000	63,8	100,0
62	127.433	117.349	14.828	89.061	6.354	732.000	67,9	97,7
63	140.963	127.102	17.159	95.855	7.128	748.000	71,8	96,4
64	157.679	138.528	19.848	104.296	7.760	783.000	76,7	98,6
65	177.129	149.293	23.047	113.137	9.267	795.000	82,5	99,4
1966	196.904	160.606	27.741	118.790	10.857	839.000	92,4	102,5
67	211.029	168.355	30.728	125.561	12.453	874.000	102,0	96,6

* Κενό στο πρωτότυπο (Σ.τ.Ε.).

είς τόν πίνακα 5, σειρά 3α. Τέλος, πρὸς κατανομήν εἰς τὰς διαφόρους εἰσοδηματικές τάξεις τοῦ τμήματος ἐκείνου τῶν εἰσφορῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπιβαρύνουν τοὺς μισθωτοὺς καὶ τοὺς ἐργοδότας, ἐφαρμόζεται ὡς κριτήριον ἐπιπτώσεως ἢ κατανομή τοῦ ἀστικοῦ εἰσοδήματος κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν (βλ. πίνακα 3, σειρά 2)²³. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς κατανομῆς ταύτης ἐμφαίνονται εἰς τόν πίνακα 5, σειρά 3β.

β. Οἱ φόροι εἰσοδήματος φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων

Ὡς πρὸς τὰς κατηγορίας αὐτὰς φόρων δέν κατέστη δυνατόν νά ἐκτιμηθῇ ποσοτικῶς συντελεστής μετακυλίσεως δι' ἐφαρμογῆς τῶν εἰς τό πρῶτον κεφάλαιον ἐκτιθεμένων μεθόδων. Ἐν τούτοις, δέν εὐρισκόμεθα μακράν τῆς πραγματικότητος ἐάν δεχθῶμεν ὅτι ὁ φόρος εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων ἐπιβαρύνει κατὰ τό μεγαλύτερον ποσοστόν τοὺς εἰσοδηματίας ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλεται²⁴. Τοιοῦτος χειρισμός στηρίζεται εἰς τήν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ προσφορά τῶν παραγωγικῶν μέσων εἰς τήν ἀγοράν εἶναι ἀνελαστική, ὅπερ λογικῶς εὐσταθεῖ διὰ βραχυχρόνιον περίοδον. Ἐξ ἄλλου, δεδομένου τοῦ οἰκογενειακοῦ χαρακτήρος τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ἐν Ἑλλάδι, θά εἴμεθα πλησιέστερον τῆς πραγματικότητος, ἐάν δεχόμεθα ὅτι ὁ φόρος εἰσοδήματος νομικῶν προσώπων κατὰ τό μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος ἐπιβαρύνει τοὺς μετόχους τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν²⁵. Παρά ταῦτα, ἐάν

23. Ἀκριβέστερα θά ἦτο ἡ κατὰ τάξεις κατανομή τοῦ τμήματος τούτου τῶν εἰσφορῶν εἰς τήν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν, ἐάν ὡς κριτήριον ἐπιπτώσεως ἐλαμβάνετο διὰ μὲν τὰς εἰσφοράς τῶν ἐργατῶν ἢ κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν κατανομή τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων, διὰ δέ τὰς ἐργοδοτικές εἰσφοράς ἢ κατὰ εἰσοδηματικές τάξεις κατανομή τῶν κερδῶν. Πλήν ὅμως δέν ὑφίστανται ἀξιόπιστα στοιχεῖα κυρίως διὰ τήν κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν κατανομήν τῶν μισθῶν καὶ ἡμερομισθίων.

24. Σημειωτέον ὅτι εἰς ὅλας τὰς γνωστὰς ἐμπειρικές ἐρεῦνας ἐπὶ τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν γίνεται δεκτόν ὅτι ὁ φόρος εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων βαρύνει τοὺς εἰσοδηματίας ἐπὶ τῶν ὁποίων οὗτος ἐπιβάλλεται. Τοιοῦτος μάλιστα χειρισμός γίνεται εἰς ἐρεῦνας ἀναφερομένας εἰς χώρας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ φόρος εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων συμμετέχει κατὰ μέγαν ποσοστόν εἰς τὰ συνολικά φορολογικά ἔσοδα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ τιθεμένη ὑπόθεσις διὰ τήν μετακύλισιν ἐπηρεάζει σημαντικῶς τό ἀποτέλεσμα τῆς ἐρέυνης ὡς πρὸς τήν κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν. βλ. *Tax Foundation*, «Tax Burdens and Benefits of Government Expenditures by Income Class, 1961 and 1965».

25. Εἰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ὁ φόρος εἰσοδήματος νομικῶν προσώπων κατέχει σημαντικὴν θέσιν εἰς τό φορολογικόν σύστημα ἀπὸ ἀπόψεως φορολογικῶν ἐσόδων καὶ ὑφίσταται

τμήμα τῶν φόρων τούτων πράγματι μετακυλίεται, τό τελικόν ἀποτέλεσμα ὡς πρός τήν κατανομήν τοῦ ἐξ ὄλων τῶν φόρων βάρους καί ὡς πρός τήν ἀναδιανεμητικήν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος δέν ἀλλοιοῦται ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου, δεδομένου ὅτι ἡ συμμετοχή τῶν φόρων εἰσοδήματος φυσικῶν καί νομικῶν προσώπων εἰς τά συνολικά φορολογικά ἔσοδα εἶναι μικρά καί ἐπομένως τό ἐνδεχομένως μετακυλιόμενον τμήμα τῶν φόρων τούτων θά πρέπει νά εἶναι σχετικῶς ἀσήμαντον.

Δεχόμενοι ὅτι τό βάρος ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων φέρουν οἱ εἰσοδηματῖαι ἐπί τῶν ὁποίων ὁ φόρος οὗτος ἐπιβάλλεται, τό ἐπόμενο βῆμα εἶναι ἡ ἀναζήτησις κριτηρίου ἐπιπτώσεως πρός κατανομήν τοῦ βάρους τούτου εἰς τὰς διαφόρους εἰσοδηματικές τάξεις. Δεδομένου ὅτι ὁ φόρος εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων εἶναι προοδευτικός, θά ἀπετέλει σφᾶλμα ἡ χρησιμοποίησις ὡς κριτηρίου ἐπιπτώσεως τῆς κατά τάξεις κατανομῆς τοῦ ἀστικοῦ εἰσοδήματος. Τό ζήτημα διευκολύνεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐκ τοῦ συνόλου τῶν φόρων εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων, ἀνερχομένων εἰς 2.759 ἑκατ. δρχ. κατά τό 1964, τό μεγαλύτερον μέρος, ἤτοι τά 1.746 ἑκατ. δρχ., ἀναφερόμενον μόνον εἰς τούς ὑποβάλλοντας δηλώσεις φορολογουμένους, δίδεται ἤδη κατανεμημένον κατά εἰσοδηματικές τάξεις ὑπό τῆς ΕΣΥΕ εἰς τό δημοσίευμα «Στατιστική Δηλωθέντος Εἰσοδήματος Φυσικῶν Προσώπων κατά τό Οἰκονομικόν Ἔτος 1964». Ἡ κατανομή τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦσας εἰσοδηματικές τάξεις τὰς ὀρισθείσας εἰς τήν παροῦσαν ἔρευναν ἐμφαίνεται εἰς τόν πίνακα 5, σειρά 1α. Τά ὑπόλοιπα ἔσοδα ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων ἀποτελοῦνται ἐκ φόρων καταβληθέντων ὑπό τῶν μή ὑποχρέων πρός ὑποβολήν δηλώσεως φορολογουμένων, μέ εἰσόδημα μή ὑπερβαῖνον τάς 60.000 δρχ.²⁶, ἐκτιμωμένων βάσει συγκεντρωθεισῶν πληροφοριῶν εἰς 355 ἑκατ.

διασπορά τῶν μετοχῶν εἰς μέγαλον ἀριθμόν μετόχων, τό πρόβλημα τῆς μετακυλίσεως τοῦ φόρου τούτου εἶναι σοβαρόν κατά τήν διενέργειαν ἐρευνῶν διά τήν ποσοτικήν ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικήν τάξιν. Βλ. ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τούτου καί σχετικήν βιβλιογραφίαν εἰς σημ. 17. Παρ' ἡμῖν τό ποσοστόν συμμετοχῆς τοῦ φόρου εἰσοδήματος νομικῶν προσώπων εἰς τά συνολικά φορολογικά ἔσοδα εἶναι ἀσήμαντον, ἀνερχόμενον μόλις εἰς 2,2% — καί ἐπομένως οἰσοδήποτε χειρισμός ὡς πρός τήν μετακύλισιν τοῦ φόρου τούτου δέν ἐπηρεάζει τά ἀποτελέσματα τῆς ἐρεῦνης.

26. Εἰς τήν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται πρόσωπα τῶν ὁποίων ὁ φόρος εἰσοδήματος καταβάλλεται ἐξ ὀλοκλήρου διά παρακρατήσεως εἰς τήν πηγῆν (μισθωτοί ἐν γένει ἢ συνταξιῶχοι μή ἔχοντες ἕτερον εἰσόδημα ἐκτός τοῦ μισθοῦ καί τῆς συντάξεώς των) καί ἐφ' ὅσον τό εἰσόδημά των δέν ὑπερβαίνει τάς 60.000 δρχ. ἐτησίως.

δρχ. και εκ φόρων παρελθόντων ετών ως και της διαφορας παρακρατήσεως και προκαταβολών εκτιμηθέντων εις 640 εκατ. δρχ. Η κατανομή κατά εισοδηματικήν τάξιν των τελευταίων τούτων κονδυλίων εμφαίνεται εις τον πίνακα 5 σειράς 1β και 1γ. Διά την κατανομήν ταύτην, εχρησιμοποιήθη ως βάση η κατανομή του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων των υποβαλλόντων δηλώσεις φορολογουμένων.

Όσον αφορά, τέλος, την κατανομήν του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων κατά εισοδηματικήν τάξιν, ως κριτήριο επιπτώσεως εχρησιμοποιήθη η κατανομή του εισοδήματος εκ μερισμάτων (βλ. πίνακα 3, σειρά 5)²⁷. Η κατά τάξεις κατανομή του φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων εμφαίνεται εις τον πίνακα 5, σειρά 2.

γ. Προσαυξήσεις, πρόστιμα και λοιποί φόροι εισοδήματος

Η κατανομή των φόρων τούτων κατά εισοδηματικήν τάξιν, εμφανιζόμενη εις τον πίνακα 5, σειρά 4, εθεωρήθη ότι δεν διαφέρει εκείνης την οποίαν παρουσιάζει ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων.

2. Οι φόροι καταναλώσεως

Πρός εκτίμησιν του συντελεστού μετακυλίσεως των φόρων καταναλώσεως επεχειρήθη κατ' αρχήν η εφαρμογή του υποδείγματος Krzyzaniak-Musgrave, ως τουτο εκτίθεται εις τό πρώτον κεφάλαιον. Προς τουτο εδοκιμάσθησαν πολλαί εξισώσεις μέ εναλλαγήν τόσον ως προς τον αριθμόν και την σύνθεσιν των ανεξαρτήτων μεταβλητών όσον και ως προς την χρονικήν περίοδον. Απασαι αι υπολογισθείσαι συναρτήσεις παρουσίασαν μεγάλα τυπικά σφάλματα εκτιμήσεως των παραμέτρων και μικρούς συντελεστές προσδιορισμού. Κατόπιν τούτου η προσπάθεια εφαρμογής του υποδείγματος Krzyzaniak-Musgrave εγκατελείφθη. Εν συνεχεία επεχειρήθη η εφαρμογή συναρτήσεως τιμών της εξής μορφής:

$$Y_{\tau/\sigma} = \alpha + \beta_1 W + \beta_2 M + \beta_3 T_x$$

27. Σημειωτέον ότι ο φόρος ούτος είναι αναλογικός και είχεν όρισθή εις ποσοστόν 35% επί των άδιανεμήτων κερδών.

Αί μεταβληταί τῆς ἀνωτέρω συναρτήσεως εἶναι γνωσταί πλήν τῆς T_x , ἢ ὅποια ἀποτελεῖ τό σύνολον τῶν φόρων καταναλώσεως (γενικῶν καί εἰδικῶν φόρων καταναλώσεως καί δασμῶν). Ὡς ἀρχικά δεδομένα διά τήν στατιστικήν ἐκτίμησιν τῆς συναρτήσεως ἐλήφθησαν αἱ εἰς τάς στήλας 2, 3, 4, 5, 8, 9 τοῦ πίνακος 6 παρατιθέμεναι χρονολογικάί σειραί. Καί εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν τά πρωτογενῆ στοιχεῖα πρίν ἢ συσχετισθοῦν μετετεράπησαν εἰς δείκτας μέ βάσιν τό πρῶτον ἔτος τῆς χρονολογικῆς σειρᾶς. Οἱ φόροι καταναλώσεως πρίν δεικτοποιηθοῦν ἐσταθεροποιήθησαν κατόπιν διαιρέσεως διά τῆς καταναλώσεως εἰς σταθεράς τιμάς. Κατόπιν ἐκτιμήσεως τῶν παραμέτρων, ἢ ὡς ἄνω ἐξίσωσις πολλαπλῆς παλινδρομήσεως λαμβάνει τήν μορφήν:

$$Y_{\tau/\sigma} = 78,3 + 0,639W + 0,1018M + 0,862T_x$$

$$(44,5) \quad (0,329) \quad (0,412) \quad (0,264)$$

Τό τυπικόν σφάλμα ἐκτιμήσεως τῆς παραμέτρου β_3 , διά τήν ὁποίαν καί ἐνδιαφερόμεθα, θεωρεῖται ἀνεκτόν. Ἐξ ἄλλου, ὁ συντελεστής προσδιορισμοῦ εὔρεθη ὅτι εἶναι 0,943, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ προσαρμογή τῆς γραμμικῆς συναρτήσεως ἦτο καλή. Τέλος τό DW εὔρσκεται ἐντός τῶν παραδεκτῶν ὁρίων.

Ἡ ἀριθμητική τιμή τῆς παραμέτρου $\beta_3 = 0,862$ ἀποτελεῖ τόν συντελεστήν μετακυλίσεως τῶν φόρων καταναλώσεως. Ὁ συντελεστής οὔτος δεικνύει ὅτι ἐκ δεδομένης αὐξήσεως τῶν φόρων καταναλώσεως, τό 86,2% αὐτῆς κατευθύνεται εἰς αὐξήσιν τῶν τιμῶν τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν, διά μέσου τῆς ὁποίας οἱ φόροι οὔτοι μετακυλίσονται εἰς τούς καταναλωτάς τῶν ἐν λόγῳ ἀγαθῶν καί ὑπηρεσιῶν. Τό ὑπόλοιπον τῆς αὐξήσεως τῶν φόρων, μή δυνάμενον νά μετακυλισθῆ, ἐπιβαρύνει τούς παραγωγούς ἢ ἐμπόρους τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν οἱ ὅποιοι καί καταβάλλουν τόν φόρον.

Ὁ συντελεστής μετακυλίσεως $\beta_3 = 0,862$, ὡς οὔτος ἐξετιμήθη ἀνωτέρω, ἀποτελεῖ τόν μέσον σταθμικόν συντελεστήν μετακυλίσεως ὅλων τῶν κατηγοριῶν φόρων καταναλώσεως τῶν ἐμφαινομένων εἰς τόν πίνακα 1. Ἐνδέχεται ὠρισμένοι ἐκ τῶν φόρων τούτων νά ἔχουν μεγαλύτερον καί ἄλλοι μικρότερον συντελεστήν μετακυλίσεως, τούτου ἐξαρτωμένου ἐκ πολλῶν παραγόντων κυρίως δέ ἐκ τῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν ἐν σχέσει πρὸς τάς τιμάς αὐτῶν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐκτίμησις τῆς μετακυλίσεως θά ἦτο ἀκριβεστέρα ἐάν ὑπελογίζετο κεχω-

ρισμένως ο συντελεστής μετακυλίσεως δι' ἕκαστον φόρον καταναλώσεως. Τοιοῦτος ὅμως ὑπολογισμός δέν εἶναι δυνατός, διότι δέν ὑπάρχουν διαθέσιμοι χρονολογικάί σειραί τῶν μεταβλητῶν τοῦ ἀνωτέρω χρησιμοποιηθέντος ὑποδείγματος διά τās ἐπί μέρους κατηγορίας φόρων καταναλώσεως. Ὡς ἐκ τούτου ὁ ὑπολογισμός τοῦ μέσου σταθμικοῦ συντελεστοῦ μετακυλίσεως δι' ἐφαρμογῆς τοῦ ὑποδείγματος ἐπί τοῦ συνόλου τῶν φόρων καταναλώσεως, ὡς ἀνωτέρω, ἀποτελεῖ τήν ἀμέσως καλυτέραν λύσιν. Ἡ ἐφαρμογή, ὅμως, τοῦ συντελεστοῦ τούτου ἐφ' ὄλων, ἀδιακρίτως, τῶν κατηγοριῶν φόρων καταναλώσεως δυνατόν νά ὀδηγήσῃ εἰς ἐσφαλμένας ἐκτιμήσεις τῆς κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους, ἐάν ὠρισμένοι φόροι μέ ὑψηλήν συμμετοχὴν εἰς τὰ συνολικά ἔσοδα, ἔχουν εἰς τήν πραγματικότητα συντελεστήν μετακυλίσεως οὐσιωδῶς μεγαλύτερον ἢ μικρότερον τοῦ μέσου σταθμικοῦ συντελεστοῦ. Πρὸς ἀποφυγὴν τοιοῦτου ἐνδεχομένου κατεβλήθη πᾶσα δυνατή προσπάθεια διορθώσεων, εἰς ὅσας περιπτώσεις ὑπάρχουν ἐνδείξεις περί σοβαρᾶς ἀποκλίσεως ἐκ τοῦ μέσου σταθμικοῦ συντελεστοῦ. Τοιαῦται ἐνδείξεις ὑφίστανται πράγματι, πρῶτον, εἰς τήν περίπτωσιν τῶν εἰδικῶν φόρων ἐπί τοῦ καπνοῦ καί τῆς ζακχάρεως. Οἱ φόροι οὔτοι θά πρέπει νά μετακυλίωσιν σχεδόν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τούς καταναλωτάς, δηλ. ὁ συντελεστής μετακυλίσεως αὐτῶν θά πρέπει νά πλησιάζῃ τήν μονάδα, διότι ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ἡ ζήτησις τῶν εἰδῶν ἐπί τῶν ὁποίων οἱ φόροι οὔτοι ἐπιβάλλονται εἶναι ἀνελαστική ἐν σχέσει πρὸς τās αὐξήσεις τῶν τιμῶν. Ἐχει ἐπανειλημμένως παρατηρηθῆ κατά τό παρελθόν ὅτι εἰς ὅσας περιπτώσεις ἠϋξήθη ὁ φόρος καπνοῦ ἢ ζακχάρεως, ἡ τιμὴ τῶν εἰδῶν τούτων παρουσίασεν αὐξήσιν ἴσην πρὸς τήν αὐξήσιν τοῦ φόρου, χωρὶς νά ἐκδηλωθῆ ἐκ τούτου μείωσις τῆς ζητουμένης ποσότητος. Κατά δεύτερον, πλήρης μετακύλισις εἰς τούς καταναλωτάς θά πρέπει νά λαμβάνῃ χώραν εἰς τήν περίπτωσιν τῶν ἐσόδων τῶν κρατικῶν μονοπωλίων φωτιστικοῦ πετρελαίου, πυρείων καί ἄλλων τινῶν εἰδῶν, δεδομένου ὅτι τὰ μονοπώλια ταῦτα, ἔχοντα καθαρῶς ταμιευτικόν χαρακτῆρα, ἀντλοῦν τὰ ἔσοδά των δι' ἐπιβαρύνσεως τῶν καταναλωτῶν τῶν ἐν λόγῳ εἰδῶν. Τέλος, ἡ πρόσθετος ἐφ' ἅπαξ εἰσφορά κατά τήν ἀγοράν αὐτοκινήτων ἰδιωτικῆς χρήσεως καί τὰ τέλη κυκλοφορίας τῶν αὐτοκινήτων τούτων θά πρέπει νά ἐπιβαρύνουν ἐξ ὀλοκλήρου τούς καταβάλλοντας τούς φόρους τούτους, δεδομένου ὅτι οἱ ἐν λόγῳ φόροι, ὡς ἀποτελοῦντες εἰδικούς προσωπικούς φόρους ἐπί τῆς δαπάνης, δυσχερῶς μετακυλίονται.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων διά τούς φόρους καπνοῦ καί ζακχάρεως, διά τὰ ἔσοδα τῶν κρατικῶν μονοπωλίων καί διά τήν ἐφ' ἅπαξ εἰ-

σφοράν καί τά τέλη κυκλοφορίας τῶν αὐτοκινήτων ἰδιωτικῆς χρήσεως, ἀποτελοῦντα τό 29,3% τῶν ἐσόδων ἐκ φόρων καταναλώσεως, ὁ συντελεστής μετακυλίσεως λαμβάνεται ἴσος πρὸς τήν μονάδα. Διά τούς ὑπολοίπους φόρους καταναλώσεως, ἀποτελοῦντας τό 70,7%, ὁ συντελεστής μετακυλίσεως X ἐξευρίσκειται, ἐάν ἐκ τοῦ μέσου σταθμικοῦ συντελεστοῦ 0,862 ἀφαιρεθῇ ἡ συμβολή τῶν ἀνωτέρω φόρων διά τούς ὁποίους ὁ συντελεστής μετακυλίσεως ἐλήφθη ἴσος μέ τήν μονάδα, ἤτοι $0,707 X = 0,862 - 0,293.1$, ἐξ ἧς προκύπτει μέσος συντελεστής μετακυλίσεως διά τὰς ὑπολοίπους ταύτας κατηγορίας φόρων 0,82.

Μετά τήν κατά τά ἄνω ἐκτίμησιν τῶν συντελεστῶν μετακυλίσεως τῶν φόρων καταναλώσεως, τό ἐπόμενον βῆμα συνίσταται εἰς τήν ἀναζήτησιν καταλλήλων κριτηρίων ἐπιπτώσεως πρὸς κατανομήν τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικές τάξεις. Διά τό τμήμα τοῦ φόρου, τό μετακυλιόμενον εἰς τούς καταναλωτάς, ὡς κριτήριον ἐπιπτώσεως ἐφαρμόζεται εἴτε ἡ κατά τάξεις κατανομή τῆς συνολικῆς καταναλωτικῆς δαπάνης ἐφ' ὅσον πρόκειται περί γενικῶν φόρων καταναλώσεως (φόρος κύκλου ἐργασιῶν, χαρτόσημον κλπ.), ἢ ἡ κατανομή τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης διά τό φορολογούμενον μόνον ἀγαθόν ἢ ὑπηρεσίαν, ἐφ' ὅσον πρόκειται περί εἰδικῶν φόρων καταναλώσεως (φόροι καπνοῦ, ζακχάρεως, οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, ψυχαγωγίας κλπ.). Τά κριτήρια ταῦτα ἐμφαίνονται εἰς τόν πίνακα 3, σειραί 7-21, ἡ δέ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατά εἰσοδηματικές τάξεις βάσει τῶν κριτηρίων τούτων εἰς τόν πίνακα 5, σειραί 5-21. Διά τό τμήμα τοῦ φόρου, τό ὁποῖον μή δυνάμενον νά μετακυλισθῇ ἐπιβαρύνει τούς παραγωγούς, ὡς κριτήριον ἐπιπτώσεως ἐφαρμόζεται ἡ κατά τάξεις κατανομή τῶν κερδῶν (βλ. πίνακα 3, σειρά 4 καί πίνακα 5, σειράς 5-21). Ζήτημα ὡς πρὸς τήν ἐπιλογήν καταλλήλου κριτηρίου ἐπιπτώσεως διά τό μετακυλιόμενον εἰς τούς καταναλωτάς τμήμα τοῦ φόρου ἀνακύπτει εἰς τήν περίπτωσιν τοῦ φόρου ἐπί τῆς νάφθης καί τῶν ὑπολειμμάτων νάφθης καί τοῦ φόρου βενζίνης. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ φόροι οὔτοι εἶναι εἰδικοί, τμήμα μόνον αὐτῶν ἐπιβαρύνει τήν κατανάλωσιν ἑνός μόνον ἀγαθοῦ ἢ ὑπηρεσίας, τοῦ ὑπολοίπου ἐπιβαρύνοντος τήν συνολικὴν κατανάλωσιν. Οὕτως, ἐκ τῆς χρησιμοποιηθείσης ποσότητος νάφθης καί ὑπολειμμάτων νάφθης, ἀνελθούσης εἰς 1.977 χιλ. τόννους, κατά τό 1964, 15 χιλ. τόννοι ἀπερροφήθησαν ἀπό τά οἰκοκυριά διά κεντρικὴν θέρμανσιν καί ὁ ἀντιστοιχῶν εἰς τήν ποσότητα ταύτην φόρος ἐπεβάρυνεν τούς καταναλωτάς ἐν ἀναλογία πρὸς τήν δαπάνην αὐτῶν διά κεντρικὴν θέρμανσιν, ἐνῶ ἡ ὑπόλοιπος ποσότης ἀπερροφήθη ὑπὸ τῆς βιομηχανίας, ὑπὸ τῶν χερσαίων καί θαλασ-

σίων μεταφορών και από άλλας δραστηριότητας, ο δέ αντίστοιχών φόρος, μετακυλισθείς εις ὅλας τάς κατηγορίας καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ἐπεβά-
ρυνεν τούς καταναλωτάς ἐν ἀναλογία πρὸς τὴν συνολικὴν των κατανάλω-
σιν. Ἀνάλογοι παρατηρήσεις ἰσχύουν καί διὰ τὸν φόρον βενζίνης. Βάσει
συγκεντρωθεισῶν στοιχείων ὡς πρὸς τάς διαφόρους χρήσεις τῶν δύο τούτων
φορολογουμένων εἰδῶν ἐγένετο ἡ κατανομή τοῦ φορολογικοῦ βάρους ὡς ἐμ-
φαίνεται αὕτη εἰς τὸν πίνακα 5, σειρᾶς 10 καί 11.

3. Οἱ φόροι περιουσίας

Ἡ συμμετοχὴ τῶν φόρων περιουσίας εἰς τὰ συνολικά φορολογικά
ἔσοδα ἦτο 4,8% κατὰ τὸ 1964. Ἐξ αὐτῶν ὁ σημαντικώτερος εἶναι ὁ φόρος
μεταβιβάσεως μέ συμμετοχὴν 2,7%, ἀκολουθεῖ δέ ὁ φόρος κληρονομιῶν
μέ συμμετοχὴν 1,5%. Ἡ ποσοστικὴ μέτρησις τῆς μετακυλίσεως τῶν
φόρων αὐτῶν προσέκρουσεν εἰς σοβαράς δυσχερείας κυρίως λόγῳ ἐλλεί-
ψεως στατιστικῶν πληροφοριῶν. Ἀλλά καί δέν κατεβλήθη ἰδιαιτέρα προσ-
πάθεια πρὸς τοῦτο, ἀφ' ἑνός λόγῳ τῆς μικρᾶς σημασίας τῶν ἐν λόγῳ
φόρων ἀπὸ ἀπόψεως συμμετοχῆς εἰς τὰ συνολικά φορολογικά ἔσοδα, ἀλλά
κυρίως διότι δυνάμεθα διὰ τούς κυριωτέρους ἐξ αὐτῶν νά συμπεράνωμεν
βάσει λογικῶν ὑποθέσεων ἢ καί ἐνδείξεων πρὸς ποίους κατευθύνεται κατ'
ἐξοχὴν τὸ φορολογικὸν βᾶρος. Οὕτω, ὁ φόρος κληρονομιῶν ἐπιβαρύνει ἐξ
ὀλοκλήρου τούς καταβάλλοντα αὐτόν, δεδομένου ὅτι ἐν προκειμένῳ δέν
μεσολαβεῖ συναλλαγή παρέχουσα τὴν εὐχέρειαν μετακυλίσεως τοῦ φόρου
εἰς ἄλλα πρόσωπα. Ἐξ ἄλλου, ὁ φόρος μεταβιβάσεως ἀκινήτων, καταβαλ-
λόμενος ἀπὸ τούς ἀγοραστάς τῶν ἀκινήτων, δυσχερῶς δύναται νά μετακυ-
λισθῆ πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὸ ἐνδεχόμενον, ἐξ ἄλλου, ὅπως μέρος τοῦ φόρου
τούτου φέρουν οἱ πωληταί τῶν ἀκινήτων εἶναι μικρὸν λαμβανομένων ὑπ'
ὄψιν τῶν συνθηκῶν αἱ ὁποῖαι ἐπικρατοῦν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀκινήτων. Μέχρι
προσφάτως, ἡ ἀγορὰ αὕτη ἦτο «ἀγορὰ πωλητῶν», ἐνδειξίν δέ τούτου ἀπο-
τελεῖ ἡ ἔντονος ζήτησις ἀκινήτων καί ἡ ἀνοδικὴ τάσις τῶν τιμῶν. Ὑπό
τοιαύτας συνθήκας τὸν φόρον μεταβιβάσεως θά πρέπει νά φέρουν οἱ ἀγορα-
σταί τῶν ἀκινήτων. Κατόπιν τούτων ὡς κριτήριον ἐπιπτώσεως χρησιμο-
ποιεῖται ἡ κατανομή τῆς δαπάνης δι' ἀγορὰν ἀκινήτου (βλ. πίνακα 3,
σειρά 22), ἡ ἐπὶ τῆ βάσει δέ τοῦ κριτηρίου τούτου κατανομή τοῦ φορολο-
γικοῦ βάρους κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν ἐμφαίνεται εἰς τὸν πίνακα 5, σει-
ραί 22 καί 24. Ὁ φόρος κληρονομιῶν, καθ' ὃ προοδευτικός, θά πρέπει νά

ἐπιβαρύνη κατ' ἐξοχήν τὰς ἀνωτέρας εἰσοδηματικάς τάξεις, αἱ ὁποῖαι καθ' ὑπόθεσιν θά πρέπει νά ἔχουν καί τήν μεγαλυτέραν συμμετοχήν εἰς τόν συνολικόν πλοῦτον.

4. Αἱ μεταβιβάσεις τοῦ δημοσίου πρὸς ἰδιώτας

Κατά τήν ἐκτίμησιν τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν τοῦ δημοσίου κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν, δέν ἀντιμετωπίζεται πρόβλημα μετακυλίσεως, ὡς εἰς τήν περίπτωσιν τῶν φόρων, μέ ἐξαίρεσιν ὠρισμένας μορφάς ἐπιδοτήσεων, αἱ ὁποῖαι συντελοῦν εἰς μείωσιν τῆς τιμῆς τῶν ἐπιδοτουμένων ἀγαθῶν μέσῳ τῆς ὁποίας μετακυλίεται τό ἐξ αὐτῶν ὄφελος ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ εἰς τοὺς καταναλωτάς τῶν ἀγαθῶν τούτων. Πρόβλημα καί μάλιστα σοβαρόν ἀνακύπτει κατὰ τήν ἐπιλογήν τῆς βάσεως κατανομῆς τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν, δεδομένου ὅτι δι' αὐτάς, καί ἐν γένει δι' ὅλας τὰς κατηγορίας δημοσίων δαπανῶν, δύνανται νά χρησιμοποιηθοῦν διαζευκτικῶς πλείονες τῆς μιᾶς βάσεις κατανομῆς, ὡς εἶναι ὁ ἀριθμός τῶν οἰκοκυριῶν, τό εἰσόδημα κλπ., ἅπασαι εὐσταθοῦσαι λογικῶς²⁸. Τό πρόβλημα ἐπιλογῆς τῆς βάσεως κατανομῆς εἶναι πράγματι σοβαρόν, δεδομένου ὅτι ἐκάστη τούτων ὁδηγεῖ εἰς διαφορετικά ἀποτελέσματα καί δυσκόλως δυνάμεθα νά κρίνωμεν ποία βᾶσις ὁδηγεῖ εἰς κατανομήν ἀνταποκρινομένην περισσότερον εἰς τήν πραγματικότητα. Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν δυσκολιῶν αὐτῶν, αἱ ἐκτιμήσεις τῆς κατανομῆς τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν καί ἐν γένει τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν δέον νά γίνωνται δεκταί μετὰ πάσης ἐπιφυλάξεως.

Τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἐπιχειρηθείσης ἐνταῦθα ἐκτιμήσεως τῆς κατανομῆς τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν ἐμφαίνονται εἰς τόν πίνακα 7.

28. Περὶ τῶν χρησιμοποιηθεισῶν εἰς τὰς διαφόρους ἐρεύνας βάσεων πρὸς κατανομήν τῶν δημοσίων δαπανῶν γενικῶς καί τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν εἰδικώτερον κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν, βλ. *Tax Foundation*, «Tax Burdens and Benefits of Government Expenditures by Income Class, 1961 and 1965», σελ. 60.

Π Ι Ν Α Κ Η 7

Κατανομή μεταβιβαστικών πληρωμών κατά εισοδηματική τάξιν

Κατηγορία	Κλίμακια Οικογεν. Εισοδήματος εις χιλ. δραχ.						
	Σύνολον εις εκατ. δραχ.	κάτω των 15	15-28,49	28,5-54,99	55-77	77,1-119,9 120 και άνω	
I. ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ	9.987	1.016	2.442	2.730	1.738	1.051	1.010
1. Συντάξεις	6.185	566	1.331	1.662	1.309	687	630
α) Συντάξεις ήσφαλισμένων αστικού τομέως	4.424	292	871	1.123	1.088	528	522
β) Συντάξεις ήσφαλισμένων αγροτ. τομέως	965	155	261	300	118	79	52
γ) Πολεμικαί συντάξεις	796	119	199	239	103	80	56
2. Παροχαί άσθeneίας	1.820	129	220	416	311	364	380
α) Ήσφαλισμένων αστικού τομέως	1.595	93	159	346	283	346	368
β) Ήσφαλισμένων αγροτικού τομέως	225	36	61	70	28	18	12
3. Βοηθήματα και παροχαί προνοίας	1.315	284	466	565	—	—	—
4. Παροχαί άνεργίας	667	37	425	87	118	—	—
II. ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ	1.319	120	257	390	204	172	176
5. Ήπιδοτήσεις προς ένίσχυσιν άγρ. εισοδήμ.	708	114	192	221	87	58	36
6. Ήπιδοτήσεις προς αναδιάφθρωσιν καλλιτεργειών	611	6	65	169	117	114	140
ΣΥΝΟΛΟΝ	11.306	1.136	2.699	3.120	1.942	1.223	1.186

Ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τῶν ἐπὶ μέρος κατηγοριῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν παρατηρητέα τὰ ἑξῆς:

Αἱ συντάξεις ἀποτελοῦν τὴν σημαντικωτέραν κατηγορίαν, συνιστῶσαι τὸ 55% τοῦ συνολικοῦ ὕψους τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν. Πρὸς κατανομὴν τῶν συντάξεων κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν ἐθεωρήθη σκόπιμος ἡ διάκρισις αὐτῶν εἰς συντάξεις ἠσφαλισμένων ἀστικοῦ τομέως, εἰς συντάξεις ἠσφαλισμένων ἀγροτικοῦ τομέως καὶ εἰς πολεμικὰς συντάξεις. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν περιλαμβάνονται αἱ συντάξεις τοῦ ΙΚΑ, ΤΕΒΕ, ΝΑΤ, Τραπεζῶν καὶ γενικῶς ὄλων τῶν ἀσφαλιστικῶν ταμείων κυρίας καὶ ἐπικουρικῆς ἀσφαλίσεως πλὴν τοῦ ΟΓΑ. Πρὸς κατανομὴν τῶν συντάξεων τούτων θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς βάσεις ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀστικῶν οἰκοκυριῶν, τὸ ἀστικὸν εἰσόδημα ἢ τὸ εἰσόδημα τῶν συνταξιούχων, ἐφ' ὅσον διὰ τὰς βάσεις αὐτὰς ὑπάρχουν διαθέσιμα στατιστικὰ στοιχεῖα. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν βάσιν, τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα εἶναι μὲν διαθέσιμα (βλ. πίνακα 3, σειρὰς 2 καὶ 23) πλὴν ὅμως ἐκ τῶν ὑφισταμένων ἐνδείξεων αἱ βάσεις αὗται ὀδηγοῦν εἰς κατανομὴν ἀπέχουσαν οὐσιωδῶς τῆς πραγματικῆς τοιαύτης. Ἡ κατανομὴ τῶν συντάξεων ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀστικῶν οἰκοκυριῶν σημαίνει ὅτι ἡ κατὰ οἰκοκυριό σύνταξις εἶναι ἡ αὐτὴ ἢ περίπου ἡ αὐτὴ διὰ τὰ οἰκοκυριά ὄλων τῶν εἰσοδηματικῶν τάξεων. Τοῦτο δὲν συμβαίνει προκειμένου περὶ τῶν συντάξεων τῶν ἠσφαλισμένων τοῦ ἀστικοῦ τομέως. Ἡ καταβαλλομένη ὑφ' ἐκάστου ἀσφαλιστικοῦ ταμείου σύνταξις εἶναι συνήθως συνάρτησις τῶν ἀποδοχῶν τοῦ ἠσφαλισμένου κατὰ τὸν χρόνον ἀποχωρήσεως ἐκ τῆς ἐργασίας του. Ἀλλὰ καὶ μεταξύ τῶν ἀσφαλιστικῶν ταμείων ὑφίστανται σοβαραὶ διαφοραὶ εἰς τὰς καταβαλλομένας συντάξεις. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, οἱ συνταξιούχοι τοῦ ΙΚΑ ὑπάγονται εἰς πολλὰς κλάσεις, τῶν συντάξεων κυμαινομένων ἀπὸ 500 δρχ. μηνιαίως μέχρι 4.500 δρχ., ἧτις ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀνώτατον ὄριον συντάξεως τοῦ ἀσφαλιστικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ. Διὰ τοὺς ἠσφαλισμένους τοῦ ΤΕΒΕ, ἡ κατωτάτη σύνταξις εἶναι 720 δρχ. μηνιαίως καὶ ἡ ἀνωτάτη 1.714, ἐνῶ διὰ τοὺς ἠσφαλισμένους ὑπαλλήλους τῆς ΔΕΗ ἡ κατωτάτη σύνταξις εἶναι 1.087 δρχ. καὶ ἡ ἀνωτάτη 19.869 δρχ., διὰ τοὺς ἠσφαλισμένους ὑπαλλήλους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἡ κατωτάτη σύνταξις εἶναι 1.410 δρχ. καὶ ἡ ἀνωτάτη 18.600 δρχ. κ.ο.κ. Αἱ οὐσιώδεις αὗται διαφοραὶ, αἱ ὁποῖαι ἐνδεικτικῶς ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω, ὑποδηλοῦν ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀστικῶν οἰκοκυριῶν ὡς βάσεως κατανομῆς τῶν συντάξεων τούτων κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν θὰ ὠδήγει εἰς ἀποτελέσματα τελείως ἄσχετα ἢ καὶ ἀντίθετα πρὸς τὴν πραγματικὴν

κατανομήν. Ἡ διαπίστωσις ἐξ ἄλλου σχέσεως μεταξύ ὕψους ἀποδοχῶν καί συντάξεως ἄγει εἰς τήν σκέψιν ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἀστικοῦ εἰσοδήματος ὡς βάσεως κατανομῆς θά ἔδιδεν ἀποτελέσματα εὐρισκόμενα πλησιέστερον πρὸς τήν πραγματικότητα. Ἐν τούτοις καί ἡ βᾶσις αὕτη δυνατόν νά ὀδηγήσῃ εἰς ὑπερεκτίμησιν τῶν συντάξεων τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων δεδομένου ὅτι εἰς τό εἰσόδημα τῶν τάξεων τούτων περιλαμβάνονται εἰς σχετικῶς μεγάλην ἔκτασιν εἰσοδήματα ἐκ κερδῶν. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ εἰσοδήματος τῶν συνταξιούχων ἀποτελεῖ τήν καλύτεραν δυνατήν βᾶσιν κατανομῆς τῶν συντάξεων, ἀλλά δυστυχῶς δέν ὑπάρχουν ἀξιόπιστα στατιστικά στοιχεῖα περί αὐτοῦ. Ὁρισμένοι ἐνδείξεις ὡς πρὸς τά εἰσοδήματα ἐκ συντάξεων παρέχουν αἱ ἔρευναι τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν, βᾶσει δέ τούτων καί τῆς κατανομῆς τοῦ ἀστικοῦ εἰσοδήματος κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν ὑπελογίσθησαν τά εἰς τὸν πίνακα 3, σειρά 5 ποσοστά, τά ὅποια ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς βᾶσις κατανομῆς τῶν συντάξεων, τῶν ἠσφαλισμένων τοῦ ἀστικοῦ τομέως. Διὰ τά συντάξεις τῶν ἠσφαλισμένων τοῦ ἀγροτικοῦ τομέως ὡς καλύτερα βᾶσις κατανομῆς ἐλήφθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγροτικῶν οἰκοκυριῶν. Ἐν προκειμένῳ ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι ἡ κατὰ οἰκοκυριό σύνταξις εἶναι περίπου ἡ αὐτὴ εἰς ὅλας τὰς εἰσοδηματικὰς τάξεις, δεδομένου ὅτι ἡ διαφορά μεταξύ κατωτάτου καί ἀνωτάτου κλιμακίου συντάξεων τῶν ἠσφαλισμένων τοῦ ΟΓΑ εἶναι ἐπουσιώδης. Τέλος, διὰ τὰς πολεμικὰς συντάξεις ὡς βᾶσις κατανομῆς ἐλήφθη ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν οἰκοκυριῶν (ἀστικῶν καί ἀγροτικῶν). Ἐπ' οὐδενί λόγῳ ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ ἐπιλογή τῶν ἀνωτέρω βᾶσεων πρὸς κατανομήν τῶν τριῶν ὡς ἄνω κατηγοριῶν συντάξεων ὀδηγεῖ εἰς ἐκτιμήσεις μὴ ἐπιδεχόμενας ἀμφισβητήσεων. Αἱ ἐκτιμήσεις αὗται εἶναι αἱ μόναι δυναταί καί ἔχουν ἐνδεικτικὴν ἀξίαν.

Δευτέρα σημαντικὴ κατηγορία μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν εἶναι αἱ παροχαί ἀσθενείας. Ἡ ὑφ' ἐκάστου ἀσφαλιστικοῦ ταμείου παρεχομένη ἰατροφαρμακευτικὴ καί νοσοκομειακὴ περίθαλψις εἶναι ποσοτικῶς καί ποιοτικῶς ἡ αὐτὴ δι' ὅλους τοὺς ἠσφαλισμένους τοῦ ταμείου ἀνεξαρτήτως ὕψους ἀποδοχῶν αὐτῶν. Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἄγει εἰς τήν σκέψιν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκοκυριῶν ἀποτελεῖ καλύτεραν βᾶσιν ἐν σχέσει μὲ τό εἰσόδημα πρὸς κατανομήν τῶν παροχῶν ἀσθενείας κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν. Βεβαίως, ἡ χρησιμοποίησις τῆς βάσεως ταύτης δέν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς διαφορὰς, αἱ ὅποια ὑφίστανται εἰς τήν παρεχομένην περίθαλψιν μεταξύ τῶν ἀσφαλιστικῶν ταμείων. Μερικὰ ταμεῖα καί κυρίως τὰ ἀσφαλιστικά ταμεῖα τῶν ὑπαλλήλων τῶν τραπεζῶν παρέχουν ποσοτικῶς καί ποιοτικῶς

άνωτέραν ἰατροφαρμακευτικὴν καὶ νοσοκομειακὴν περίθαλψιν ἀπὸ ἐκείνην τῶν ἄλλων ταμείων. Ἡ συμμετοχὴ ὅμως τῶν δαπανῶν διὰ παροχὰς ἀσθενείας τῶν ταμείων τούτων εἰς τὰς συνολικὰς δαπάνας ἀσθενείας εἶναι μικρά καὶ δὲν φαίνεται ὅτι, λόγῳ τῶν ὡς ὡς ἄνω διαφορῶν εἰς τὴν παρεχομένην περίθαλψιν, αἱ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκοκυριῶν ἐκτιμήσεις ὀδηγοῦν εἰς ἀποτελέσματα ἀπέχοντα σημαντικῶς τῆς πραγματικότητος. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων, ἡ μὲν κατανομὴ τῶν παροχῶν ἀσθενείας τῶν ἠσφαλισμένων τοῦ ἀστικοῦ τομέως ἐγένετο ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστικῶν οἰκοκυριῶν ἐκάστης εἰσοδηματικῆς τάξεως, ἡ δὲ κατανομὴ τῶν παροχῶν ἀσθενείας τῶν ἠσφαλισμένων τοῦ ἀγροτικοῦ τομέως ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγροτικῶν οἰκοκυριῶν. Δὲν παραλείπεται νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν αἱ ἐκτιμήσεις ἔχουν ἐνδεικτικὴν ἀξίαν.

Τρίτη κατηγορία μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν εἶναι τὰ πάσης φύσεως βοηθήματα καὶ παροχαὶ προνοίας καὶ τὰ ἐπιδόματα ἀνεργίας. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰ βοηθήματα καὶ τὰς παροχὰς προνοίας, οἱ τελικῶς ὠφελούμενοι ἐξ αὐτῶν δὲν μπορεῖ παρά νὰ ἀνήκουν σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς οἰκονομικῶς ἀσθενεστέρας τάξεις τοῦ πληθυσμοῦ. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον τὸ συνολικὸν ποσὸν τῆς κατηγορίας αὐτῆς μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν κατενεμήθη, εἰς τὴν παροῦσαν ἔρευνα, μεταξύ τῶν τριῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων. Κατὰ τὰς ἐκτιμήσεις ἀνέκυψεν τὸ ζήτημα ἐὰν ἡ κατανομὴ τῶν βοηθημάτων καὶ τῶν παροχῶν προνοίας μεταξύ τῶν τριῶν κατωτέρων τάξεων θὰ γίνῃ ἀναλόγως πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκοκυριῶν ἢ ἀντιστρόφως ἀνάλογα πρὸς τὸ ὕψος τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ πρώτη βᾶσις σημαίνει ὅτι εἰς ὅλα τὰ οἰκοκυριά τῶν τάξεων τούτων παρέχεται τὸ αὐτὸ βοήθημα ἀνεξαρτήτως τῆς εἰσοδηματικῆς αὐτῶν καταστάσεως. Ἡ δευτέρα βᾶσις σημαίνει ὅτι τὰ οἰκοκυριά μὲ μικρότερον εἰσόδημα λαμβάνουν μεγαλύτερον σχετικῶς βοήθημα. Παρ' ἡμῖν, παρ' ὅλον ὅτι οἱ ἄποροι διακρίνονται τυπικῶς εἰς δύο κατηγορίας ἀναλόγως τῆς εἰσοδηματικῆς τῶν καταστάσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτῶν, τὰ παρεχόμενα βοηθήματα εἶναι σχεδὸν τὰ αὐτὰ δι' ὅλους τοὺς ἀπόρους. Κατὰ συνέπειαν, ἡ κατανομὴ τῶν δαπανῶν τοῦ δημοσίου διὰ βοηθήματα καὶ παροχὰς προνοίας μεταξύ τῶν τριῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οἰκοκυριῶν τῶν τάξεων τούτων. Ἡ κατανομὴ αὕτη ἐμφαίνεται εἰς τὸν πίνακα 7, σειρὰ 3. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς παροχὰς ἀνεργίας, τὴν κατανομὴν αὐτῶν διηκόλυνεν ἡ ἔρευνα τῶν οἰκογενειακῶν προϋπολογισμῶν, ἡ ὁποία παρέχει στοιχεῖα περὶ τῶν ἐπιδομάτων

άνεργίας κατά εισοδηματικήν τάξιν. Τά στοιχεῖα ταῦτα θά πρέπει νά λογίζωνται ὡς ἀξιόπιστα, δεδομένου ὅτι οἱ δηλώσαντες αὐτά κατά τήν δειγματοληπτικήν ἔρευναν ἔχουν συνήθως εἰσόδημα κατώτερον τοῦ ἀφορολογήτου ὀρίου ὥστε νά μή ἔχουν λόγον νά προβοῦν εἰς ὑποεκτίμησιν αὐτοῦ.

Τέλος, πρὸς ἐκτίμησιν τῆς κατανομῆς τῶν ἐπιδοτήσεων κατά εισοδηματικήν τάξιν, παρέστη ἀνάγκη ὅπως αὐταὶ διακριθοῦν εἰς ἐπιδοτήσεις πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἀγροτῶν καί εἰς ἐπιδοτήσεις πρὸς ἀναδιάρθρωσιν τῶν καλλιεργειῶν. Καί αἱ μὲν πρῶται, ἐκτιμηθεῖσαι εἰς 708 ἑκατ. δρχ., κατενεμήθησαν ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγροτικῶν οἰκοκυριῶν, ἐνῶ αἱ δεύτεραι, ἐκτιμηθεῖσαι εἰς 611 ἑκατ. δρχ., κατενεμήθησαν ἀναλόγως τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος. Τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκτιμήσεων τούτων ἐμφαίνονται εἰς τόν πίνακα 7, σειρᾶς 5 καί 6.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΝ ΒΑΡΟΣ ΚΑΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗΝ ΤΑΞΙΝ

Ἐπί τῇ βάσει τῶν ἐκτιμήσεων τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου, εἴμεθα ἤδη εἰς θέσιν νά προσδιορίσωμεν πρῶτον τήν σχετικήν φορολογικήν ἐπιβάρυνσιν τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν ομάδων τοῦ πληθυσμοῦ καί δεύτερον τήν ἀναδιανεμητικήν ἐπίδρασιν τήν ὁποίαν ἀσκεῖ τό ἐλληνικόν φορολογικόν σύστημα. Εἰς τό παρόν κεφάλαιον ἀσχολούμεθα μέ τό πρῶτον θέμα. Ἡ ἀναδιανεμητική ἐπίδρασις τῶν φόρων ἐξετάζεται εἰς τό ἐπόμενον κεφάλαιον.

1. Ἡ σχετική φορολογική ἐπιβάρυνσις τοῦ πληθυσμοῦ

Αὕτη προσδιορίζεται συνήθως διά συγκρίσεως τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐκάστης εἰσοδηματικῆς ομάδος πρός τό φορολογικόν βάρος τῶν λοιπῶν. Ἡ σύγκρισις δύναται νά γίνῃ κατά πολλούς τρόπους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ συνήθως χρησιμοποιούμενος εἶναι ὁ ἑξῆς: Τό φορολογικόν βάρος ἐκάστης εἰσοδηματικῆς ομάδος ἐκφράζεται ὡς ποσοστόν τοῦ εἰσοδήματος τό ὁποῖον λαμβάνει ἡ ομάδα αὕτη. Τό ποσοστόν τοῦτο ἀποτελεῖ τόν πραγματικόν φορολογικόν συντελεστήν μέ τόν ὁποῖον ἐπιβαρύνεται ἡ εἰσοδηματική ομάδα²⁹. Ἐάν ὁ συντελεστής οὗτος εἶναι ὁ αὐτός εἰς ὅλας τὰς εἰσοδηματικάς τάξεις, τό φορολογικόν σύστημα ἢ ἡ ἐξεταζομένη κατηγορία τοῦ φόρου

29. Ὁ πραγματικός φορολογικός συντελεστής συνήθως διαφέρει τοῦ νομοθετικῶς ὀριζομένου. Ἡ διαφορά ὀφείλεται εἰς πολλούς λόγους κυρίως δέ εἰς τήν μετακύλισιν, τήν φοροδιαφυγήν καί τήν ἀποφυγήν τοῦ φόρου. Βλ. Δ. Καράγιωργα, *Παραδόσεις Δημοσίας Οἰκονομικῆς*, τεύχ. Β', σελ. 269 ἐπ.

έχει αναλογικόν χαρακτήρα. Ἐάν ὁ φορολογικός συντελεστής καθίσταται διαδοχικῶς ὑψηλότερος καθὼς κινούμεθα ἀπὸ τὰ κατώτερα πρὸς τὰ ἀνώτερα εἰσοδηματικά κλιμάκια, τὸ φορολογικόν σύστημα ἢ ἡ ἐξεταζομένη κατηγορία φόρου ἔχει προοδευτικόν χαρακτήρα. Ἀντιθέτως, τὸ φορολογικόν σύστημα ἢ ἡ ἐξεταζομένη κατηγορία φόρου ἔχει ἀντιστρόφως προοδευτικόν χαρακτήρα, ἐάν ὁ πραγματικὸς φορολογικὸς συντελεστής καθίσταται διαδοχικῶς μικρότερος καθὼς κινούμεθα ἀπὸ τὰ κατώτερα πρὸς τὰ ἀνώτερα εἰσοδηματικά κλιμάκια.

Ἡ ἀνωτέρω μέθοδος ἐφαρμόζεται εἰς τὴν παροῦσαν ἔρευναν πρὸς προσδιορισμὸν τῆς σχετικῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται ἀφ' ἑνὸς τὸ ἐλληνικὸν φορολογικόν σύστημα ἐν συνόλῳ, ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐπὶ μέρους κατηγορίαι φόρων. Οὕτω, τὸ εἰς τὸν πίνακα 5 ἐκτιμηθέν φορολογικὸν βάρος τῶν ἐπὶ μέρους εἰσοδηματικῶν τάξεων ὑπελογίσθη ὡς ποσοστὸν τοῦ εἰς τὸν πίνακα 4 ἐκτιμηθέντος εἰσοδήματος τῶν ἀντιστοίχων τάξεων. Ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν τούτων προέκυψαν οἱ πραγματικοὶ συντελεσταὶ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐν συνόλῳ καὶ τῶν ἐπὶ μέρους κατηγοριῶν φόρων, παρατιθέμενοι εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα:

Π Ι Ν Α Κ Ε 8

Φορολογικὸν βάρος ὡς ποσοστὸν τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος
κατὰ εἰσοδηματικὴν τάξιν ἔτους 1964

Τάξεις οἰκογεν. εἰσοδήματος καὶ μέσον εἰσ. εἰς χιλ. δραχ.

Κατηγορία φόρου	28,5-		77,1				ὅλα
	-15	15-28,4	54,9	55-77	119,9	120-	
	9,41	23,56	42,78	70,44	100,1	169,83	50,70
I. ΦΟΡΟΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	9,61	8,90	9,30	8,80	7,91	10,49	9,33
1. Φόρος εἰσ. Φυσ. Προσώπων	—	0,67	1,38	1,95	2,04	2,87	2,12
2. Φόρος εἰσ. Νομ. Προσώπων	—	0,01	0,05	0,11	0,18	1,27	0,55
3. Εἰσφοραὶ ἐργατ. καὶ ἐργοδοτ. εἰς Κοιν. Ἀσφάλ.	9,61	8,14	7,65	6,31	5,04	5,19	5,96
4. Προσαυξήσεις, πρόστιμα, λοιποὶ φόροι εἰσοδήματος	—	0,08	0,22	0,43	0,65	1,16	0,70

II. ΦΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ	22,79	21,38	19,38	14,28	10,69	13,15	14,39
5. Γενικοί φόροι καταναλώ- σεως, ΦΚΕ, Χαρτόσημ.	6,60	5,63	5,55	4,24	3,12	3,77	4,15
6. Φόρος Καπνού	5,78	4,96	3,66	2,31	1,44	0,94	2,00
7. Φόρος Ζαχαρέως	0,36	1,60	1,21	0,81	0,44	0,28	0,63
8. Φόρος Οίνοπνευματωδών Ποτών	0,42	0,42	0,44	0,30	0,19	0,20	0,26
9. Φόρος Ψυχαγωγίας	0,02	0,12	0,21	0,22	0,23	0,31	0,24
10. Φόρος Νάφθης καί ύπολειμ.	1,15	1,13	0,92	0,73	0,64	0,83	0,81
11. Φόρος Βενζίνης	0,20	0,36	0,46	0,42	0,48	1,27	0,75
12. Τέλη μεταφορών	0,26	0,31	0,35	0,35	0,35	1,12	0,63
13. Φόροι Πολυτελείας	0,09	0,10	0,11	0,11	0,13	0,24	0,16
14. Έσοδα κρατικού μονοπω- λίου Πετρελαίου	0,51	1,21	0,72	0,41	0,22	0,08	0,29
15. Έσοδα κρατικού μονοπωλίου Πυρείων	0,52	0,27	0,17	0,11	0,06	0,04	0,10
16. Λοιποί φόροι καταναλώσεως	2,44	2,05	2,05	1,55	1,18	1,38	1,52
17. Δασμοί επί ειδών διατροφής	0,91	0,65	0,63	0,44	0,30	0,30	0,41
18. Δασμοί επί μεταφορ. μέσων	0,18	0,14	0,14	0,16	0,13	0,35	0,21
19. Δασμοί διαρκ. αγαθ. οικια- κής χρήσεως	0,07	0,08	0,10	0,09	0,11	0,20	0,14
20. Δασμοί επί ειδών εύπρεπισμού, φαρμάκων κλπ.	0,01	0,03	0,05	0,06	0,07	0,08	0,06
21. Λοιποί δασμοί καί φόροι	3,27	2,59	2,61	1,97	1,51	1,76	1,95
III. ΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	0,47	2,03	1,36	1,05	0,91	1,20	1,17
22. Φόροι μεταβ. ακινήτων	0,44	1,70	1,14	0,88	0,43	0,38	0,67
23. Φόροι καί τέλη κληρονο- μιών, δωρεών κλπ.	—	—	—	—	0,40	0,75	0,37
24. Λοιποί φόροι περιουσίας	0,03	0,33	0,22	0,17	0,08	0,07	0,13
Σύνολον	32,87	32,31	30,04	24,10	19,54	24,84	24,90

Έκ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ πίνακος 8, σειρά 25, προκύπτει τό ἐξῆς βασικόν συμπέρασμα: Ὁ πραγματικός συντελεστής τοῦ ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος εἶναι ἀντιστρόφως προοδευτικός εἰς τάς κατωτέρας καί μεσαίας εἰσοδηματικές τάξεις ἐξελισσόμενος εἰς προοδευτικόν εἰς τά ὑψηλά εἰσοδηματικά ἐπίπεδα. Οὕτω, εἰς τά τρία πρῶτα εἰσοδηματικά κλιμάκια ὁ πραγματικός φορολογικός συντελεστής παρουσιάζει ἐλαφράν

πτῶσιν, κατερχόμενος ἀπό 32,87% διὰ τὰ οἰκοκυριά μέ εισόδημα κάτω τῶν 15.000 δρχ. εἰς 32,31% διὰ τὰ οἰκοκυριά μέ εισόδημα 15-28.400 δρχ. καί εἰς 30% διὰ τὰ οἰκοκυριά μέ εισόδημα 28.500-54.900 δρχ. Εἰς τὰ ἐπόμενα δύο εισοδηματικά κλιμάκια ὁ συντελεστής ἐμφανίζει ἔντονον πτώσιν, κατερχόμενος εἰς 24,10% διὰ τὰ οἰκοκυριά μέ εισόδημα 55-77.000 δρχ. καί εἰς 19,54% διὰ τὰ οἰκοκυριά μέ εισόδημα 77.100-119.900 δρχ. Τέλος, δι' ὅλα τὰ οἰκοκυριά μέ εισόδημα ἄνω τῶν 120.000 δρχ. ὁ φορολογικός συντελεστής ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 24,84%³⁰. Κατὰ συνέπειαν οἱ βαρύτερον φορολογούμενοι εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς κατωτέρας εισοδηματικές τάξεις μέ οικογενειακόν εισόδημα μέχρι 54.900 δρχ., οἱ δὲ ἐλαφρότερον φορολογούμενοι εἶναι οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν μεσαίαν εισοδηματικὴν τάξιν μέ οικογενειακόν εισόδημα 55-119.000 δρχ. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἀνωτέρας εισοδηματικές τάξεις φορολογοῦνται βαρύτερον μὲν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς μεσαίας ἀλλὰ ἐλαφρότερον τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς κατωτέρας εισοδηματικές τάξεις.

Ἡ τοιαύτη διαμόρφωσις τοῦ πραγματικοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ εἶναι τό συνδυαστικόν ἀποτέλεσμα δύο ομάδων φόρων συνυπαρχόντων εἰς τό ἑλληνικόν φορολογικόν σύστημα, ἤτοι τῶν φόρων μέ ἀντιστρόφως προοδευτικόν τόν πραγματικόν συντελεστήν καί τῶν φόρων τῶν ὁποίων ὁ πραγματικός συντελεστής εἶναι προοδευτικός. Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος 8, εἰς τὴν ομάδα τῶν ἀντιστρόφως προοδευτικῶν φόρων ὑπάγονται αἱ εἰσφοραί εἰς τὰς κοινωνικάς ἀσφαλίσεις (σειρά 3), οἱ γενικοί φόροι καταναλώσεως (σειρά 5), οἱ εἰδικοί φόροι καπνοῦ, ζακχάρεως, οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν καί νάφθης (σειραὶ 6, 7, 8 καί 10), τὰ ἔσοδα κρατικοῦ μονοπωλίου (σειραὶ 14 καί 15), οἱ δασμοὶ ἐπὶ εἰδῶν διατροφῆς, πρώτων ὑλῶν κλπ. (σειραὶ 17 καί 21) καί οἱ φόροι μεταβιβάσεως ἀκινήτων (σειραὶ 22 καί 24). Εἰς τὴν ομάδα τῶν προοδευτικῶν φόρων ὑπάγονται ἅπαντες οἱ φόροι εισοδήματος πλὴν τῶν εἰσφορῶν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν (σειραὶ 1, 2 καί 4), ὁ φόρος κληρονομιῶν (σειρά 23), ἐκ δὲ τῶν φόρων καταναλώσεως, τὰ τέλη μεταφορῶν (σειρά 10), οἱ φόροι βενζίνης, ψυχαγωγίας καί εἰδῶν πολυτελείας (σειραὶ 9, 11 καί 13) καί οἱ δασμοὶ ἐπὶ διαρκῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν καί ἐπὶ εἰδῶν ἀτομικοῦ εὐπρεπισμοῦ (σειραὶ 19 καί

30. Δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατόν νά γνωρίζωμεν πῶς ἐξελίσσεται ὁ πραγματικός φορολογικός συντελεστής κατὰ εισοδηματικὴν τάξιν διὰ τὰ πέραν τῶν 120.000 χιλ. δρχ. εισοδήματα, διότι δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα κατανομῆς κατὰ τάξεις τῶν πέραν τοῦ ὀρίου τούτου εισοδημάτων.

Π Ι Ν Α Κ 9

Πραγματικός συντελεστής προοδευτικών και αντιστρόφως προοδευτικών φόρων

	Τάξεις οικογενειακού εισοδήματος και μέσον οικογ. εισόδημα εις χιλ. δραχ.						
	Κάτω τών 15 9,46	15-28,49 23,56	28,5-54,99 42,78	55-77 70,44	77,1-119,9 100,1	120 και άνω 169,83	Όλα τά νοικοκυριά
1. Πραγματικός συντελεστής ομάδος προοδευτικών φόρων	0,65	1,76	2,93	3,74	4,64	9,21	5,72
2. Πραγματικός συντελεστής ομάδος αντιστρόφως προοδευτικών φόρων	32,11	30,55	27,11	20,36	14,90	15,63	19,18
3. Πραγματικός συντελεστής του φορολογικού συστήματος	32,87	32,31	30,04	24,10	19,54	24,84	24,90

20). Ο πίναξ 9 ἐμφαίνει τόν πραγματικόν συντελεστήν ἐκάστης τῶν δύο ὡς ἄνω ομάδων φόρων ὡς καί τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐν συνόλῳ. Διαγραμματικήν παράστασιν τῶν συντελεστῶν τούτων ἐμφαίνει τό διάγραμμα 1*.

Ὁ πραγματικός συντελεστής τῆς ομάδος τῶν ἀντιστρόφως προοδευτικῶν φόρων, παριστάμενος διά τῆς γραμμῆς ΑΠΦ εἰς τό διάγραμμα 1, βαίνει κατερχόμενος μέ βραδύν ρυθμόν μέχρι μέσου οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος 28.500 δρχ., μετά ταῦτα καί μέχρι μέσου οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος 100.000 δρχ. συνεχίζει νά κατέρχεται μέ ταχύτατον ρυθμόν, ἀπό τοῦ ἐπιπέδου δέ τούτου εἰσοδήματος καί ἄνω παραμένει σχεδόν ἀναλογικός μέ ἀνεπαίσθητον ἀνοδικήν τάσιν εἰς τά λίαν ὑψηλά εἰσοδηματικά ἐπίπεδα. Ἀπό τήν ἄλλην πλευράν, ὁ πραγματικός συντελεστής τῆς ομάδος τῶν προοδευτικῶν φόρων, παριστάμενος διά ΠΦ εἰς τό διάγραμμα 1, παρουσιάζει ἐλαφράν ἀνοδόν εἰς τά χαμηλά καί μεσαία εἰσοδηματικά κλιμάκια καί συγκεκριμένως μέχρι μέσου οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος 100.000 δρχ., ἀπό τοῦ ἐπιπέδου δέ τούτου ἡ ἀνοδος τοῦ συντελεστοῦ καθίσταται κατά πολύ ταχύτερα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως τῶν συντελεστῶν τῶν δύο ὡς ἄνω ομάδων φόρων εἶναι ἡ διαμόρφωσις τοῦ πραγματικοῦ συντελεστοῦ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐν συνόλῳ παρισταμένου διά τῆς γραμμῆς ΣΦ εἰς τό διάγραμμα 1. Οὗτος βαίνει φθίνων μέ τήν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματος μέχρι μέσου οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος 100.000 δρχ., δεδομένου ὅτι μέχρι τοῦ ὕψους τούτου εἰσοδήματος ὁ συντελεστής τῆς ομάδος τῶν ἀντιστρόφως προοδευτικῶν φόρων κατέρχεται μέ ρυθμόν οὐσιωδῶς μεγαλύτερον τοῦ ρυθμοῦ μέ τόν ὁποῖον ἀνέρχεται ὁ συντελεστής τῆς ομάδος τῶν προοδευτικῶν φόρων. Ἀπό μέσου οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος 100.000 δρχ. καί ἄνω ὁ πραγματικός συντελεστής τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐν συνόλῳ βαίνει αὔξων δεδομένου ὅτι οἱ προοδευτικοί φόροι τῶν ὁποίων ὁ συντελεστής ἀνέρχεται μέ ταχύν ρυθμόν εἶναι ἐπικρατέστεροι τῶν ἀντιστρόφως προοδευτι-

* Ἡ μελέτη δημοσιεύεται ὡπως ἀνευρέθηκε. Για το λόγο αυτό, ἐνῶ ἀναφέρονται, δέν υπάρχουν σχήματα (Σ.τ.Ε.).

κῶν, τῶν ὁποίων ὁ συντελεστής εἰς τὰ ἐπίπεδα ταῦτα εἰσοδήματος ἔχει καταστῆ ἀναλογικός. Κατωτέρω ἀναλύονται ἐν ὀλίγοις οἱ κυριώτεροι παράγοντες οἱ ὅποιοι προσδιορίζουν τόν βαθμόν προοδευτικότητος καί ἀντιστρόφου προοδευτικότητος τῶν δύο ὡς ἄνω ὁμάδων φόρων.

2. Οἱ ἀντιστρόφως προοδευτικοί φόροι

Ἡ ὁμάς τῶν ἀντιστρόφως προοδευτικῶν φόρων συνιστᾶ τό 80% περίπου τῶν συνολικῶν φορολογικῶν ἐσόδων. Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ διαγράμματος 1, ὁ πραγματικός συντελεστής τῆς ὁμάδος ταύτης φόρων εἶναι οὐσιωδῶς ὑψηλότερος ἐκείνου τῆς ὁμάδος τῶν προοδευτικῶν φόρων εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος.

Βασικόν χαρακτηριστικόν τῶν φόρων τῶν ὑπαγομένων εἰς τήν ὁμάδα τῶν ἀντιστρόφως προοδευτικῶν εἶναι ὅτι ἐνῶ ὁ νομοθετικῶς ὀριζόμενος φορολογικός συντελεστής αὐτῶν εἶναι ἀναλογικός ὡς πρὸς τήν βάσιν ἐπί τῆς ὁποίας οὗτος ἐπιβάλλεται, ὁ πραγματικός συντελεστής —ἤτοι ἢ μετά τήν μετακύλισιν φορολογική ἐπιβάρυνσις, ἐκφραζομένη ὡς ποσοστόν ἐπί τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐπιβαρυνομένων— εἶναι ἀντιστρόφως προοδευτικός εἰς τὰ κατώτερα καί μεσαῖα εἰσοδηματικά κλιμάκια (βλ. διάγραμμα 1, γραμμὴ ΑΠΦ). Τοῦτο συμβαίνει κατὰ πρῶτον εἰς τούς γενικούς φόρους καταναλώσεως. Ὁ φόρος κύκλου ἐργασιῶν ἐπιβάλλεται εἰς ποσοστόν 7% ἐπί τῆς ἀξίας χονδρικής πωλήσεως τῶν βιομηχανικῶν καί βιοτεχνικῶν προϊόντων ἀφαιρουμένης τῆς ἀξίας τῶν φορολογηθεισῶν ὑλῶν³¹. Ὁ φόρος χαρτοσήμου ἐπιβάλλεται εἰς ποσοστόν 2% ἐπί τῆς ἀξίας τῶν πάσης φύσεως συναλλαγῶν. Τέλος, ὁ φόρος ἐπί τῆς πωλήσεως ἀγροτικῶν προϊόντων ἐπιβάλλεται εἰς ποσοστόν 3% ἐπί τῆς ἀξίας ἀγορᾶς αὐτῶν ὑπὸ τῶν χονδρεμπόρων³². Παρά τόν ἀναλογικόν χαρακτήρα τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένου φορολογικοῦ συντελεστοῦ, οἱ φόροι οὗτοι συνεπάγονται ἐπιβάρυνσιν τῶν χαμηλοτέρων εἰσοδημάτων ἀναλογικῶς μεγαλυτέραν ἐκείνης τῶν ὑψηλοτέρων τοιούτων. Πράγματι, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος 8, σειρά

31. Ἐπίσης ἐπιβάλλεται εἰς ποσοστόν 3% ἐπί τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῶν τραπεζικῶν ἐπιχειρήσεων, 6% ἐπί τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῶν μεταφορικῶν ἐπιχειρήσεων καί 2-10% ἐπί τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπιχειρήσεων.

32. Ἐν τούτοις, ὁ συντελεστής εἶναι 2,8% διὰ τόν καπνόν, 2% διὰ τὰ σφάγια κρέατα καί τὰ ἔρια καί 1% διὰ τό γάλα, τὰ αὐγά καί τὰ πουλερικά.

5, τὰ οικοκυριά μέ εισόδημα μέχρι 15.000 δρχ. ἐπιβαρύνονται μέ 6,6% τοῦ εισοδήματος αὐτῶν διά γενικούς φόρους καταναλώσεως, τὰ οικοκυριά μέ εισόδημα 15-28.400 δρχ. ἐπιβαρύνονται μέ 5,6%, τὰ οικοκυριά μέ εισόδημα 55-77.000 ἐπιβαρύνονται μέ 4,2% κ.ο.κ. Ἡ ἀντίστροφος προοδευτικότης τῶν φόρων τούτων εἶναι τό συνδυαστικόν ἀποτέλεσμα τῶν ἐξῆς παραγόντων: Πρῶτον, τοῦ γεγονότος ὅτι τό 82% τοῦ βάρους αὐτῶν μετακυλίνεται εἰς τήν κατανάλωσιν. Δεύτερον, τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ νομοθετικῶς ὀριζόμενος συντελεστής τῶν φόρων τούτων, ἐπιβαλλόμενος ἐπί τῆς ἀξίας τῶν πωλουμένων προϊόντων, εἶναι κατ' ἀνάγκην ὁ αὐτός δι' ἅπαντας τοὺς ἀγοραστάς ἀνεξαρτήτως ὕψους εισοδήματος αὐτῶν. Καί τρίτον, τοῦ γεγονότος ὅτι ὅσον μικρότερον εἶναι τό εισόδημα τῶν οικοκυριῶν, τόσο μεγαλύτερον ποσοστόν αὐτοῦ διατίθεται διά κατανάλωσιν ἐπιβαρυνομένην διά τῶν φόρων τούτων. Δέον νά σημειωθῆ ὅτι ὁ βαθμός ἀντιστρόφου προοδευτικότητος τῶν γενικῶν φόρων καταναλώσεως θά ἦτο μεγαλύτερος ἐάν τό ἐξ αὐτῶν βᾶρος μετεκυλίετο ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τήν κατανάλωσιν. Ὡς προκύπτει ὅμως ἐκ τῶν ἐκτιμήσεων τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου, τό 18% τοῦ ἐκ τῶν φόρων τούτων βάρους, μή δυναμένου νά μετακυλισθῆ ὑπό τῶν ἐμπόρων καί βιομηχάνων, οἱ ὁποῖοι καταβάλλουν τόν φόρον εἰς τό δημόσιον ταμεῖον, μειώνει τά κέρδη αὐτῶν. Δεδομένου δέ ὅτι τό μεγαλύτερον τμήμα τοῦ εισοδήματος ἐκ κερδῶν νέμονται αἱ ἀνώτεροι εισοδηματικά τάξεις (βλ. πίνακα 3, σειρά 4), τό μή δυνατόν νά μετακυλισθῆ τμήμα τῶν γενικῶν φόρων καταναλώσεως ἐπιβαρύνει κατ' ἐξοχήν τὰς τάξεις αὐτάς μέ συνέπειαν ὁ πραγματικός συντελεστής τῶν φόρων τούτων εἰς τά ὑψηλά κλιμάκια εισοδήματος νά καθίσταται ἀναλογικός ἢ ἐλαφρῶς προοδευτικός (βλ. πίνακα 8, σειρά 5).

Οἱ αὐτοί ὡς ἄνω παράγοντες προσδιορίζουν τόν ἀντιστρόφως προοδευτικόν χαρακτήρα καί τῶν εἰδικῶν φόρων καπνοῦ καί ζακχάρεως ὡς καί τῶν ἐσόδων τῶν κρατικῶν μονοπωλίων. Ἡ βασική διαφορά ἀπό τοὺς γενικούς φόρους καταναλώσεως εἶναι ὅτι τό βᾶρος ἐκ τῶν εἰδικῶν τούτων φόρων μετακυλίνεται ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τήν κατανάλωσιν τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν. Συνεπεία τούτου ἡ ἀντίστροφος προοδευτικότης τῶν φόρων τούτων διατηρεῖται καί εἰς τά ἀνώτερα ἐπίπεδα οἰκογενειακοῦ εισοδήματος (βλ. πίνακα 8, σειράς 7, 8, 15 καί 16).

Ὅσον ἀφορᾷ, τέλος, τὰς εἰσφοράς εἰς τήν κοινωνικήν ἀσφάλισιν, ὁ νομοθετικῶς ὀριζόμενος συντελεστής αὐτῶν εἶναι ἀναλογικός ὡς πρός τήν βάσιν ἐπί τῆς ὁποίας ἐπιβάλλεται. Παρά ταῦτα, ὁ πραγματικός συντελεστής ἐμφανίζεται ἀντιστρόφως προοδευτικός εἰς τά χαμηλά καί μεσαῖα

είσοδηματικά κλιμάκια, καθιστάμενος ελαφρώς προοδευτικός εις τά ύψηλά επίπεδα οικογενειακού εισοδήματος. Ἡ αντίστροφος προοδευτικότης εις τά κατώτερα καί μεσαῖα εισοδηματικά κλιμάκια ὀφείλεται κατά βάσιν εις τό γεγονός ὅτι τό 83% τῶν εισφορῶν τούτων μετακυλίνεται εις τήν κατανάλωσιν. Τό υπόλοιπον μή δυνάμενον νά μετακυλισθῆ, ἐπιβαρύνει τά εισοδήματα ἐκ κερδῶν καί μισθῶν. Τό τελευταῖον τοῦτο προσδίδει τόν ελαφρώς προοδευτικόν χαρακτήρα εις τόν πραγματικόν συντελεστήν τῶν εισφορῶν εις τά ύψηλά επίπεδα οικογενειακού εισοδήματος (βλ. πίνακα 8, σειρά 3).

3. Οἱ προοδευτικοί φόροι

Ἡ ὁμάς τῶν προοδευτικῶν φόρων συνιστᾶ τό 20% μόνον τῶν συνολικῶν φορολογικῶν ἐσόδων. Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ διαγράμματος 1, ὁ πραγματικός συντελεστής τῆς ὁμάδος ταύτης φόρων εἶναι οὐσιωδῶς χαμηλότερος ἐκείνου τῆς ὁμάδος τῶν ἀντιστρόφως προοδευτικῶν φόρων εις ἅπαντα τά κλιμάκια εισοδήματος.

Ἐκ τῶν ὑπαγομένων εις τήν ὁμάδα τῶν προοδευτικῶν φόρων, ὁ πλέον σημαντικός τόσον ἀπό ἀπόψεως εἰσπραττομένων ἐσόδων ὅσον καί ἀπό ἀπόψεως βαθμοῦ προοδευτικότητος τοῦ πραγματικοῦ συντελεστοῦ εἶναι ὁ φόρος εισοδήματος φυσικῶν προσώπων. Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος 8, σειρά 1, διά τά οἰκοκυριά μέ εισόδημα μέχρι 15.000 δρχ. ὁ πραγματικός συντελεστής τοῦ φόρου εισοδήματος φυσικῶν προσώπων εἶναι μηδέν, διά τά οἰκοκυριά μέ εισόδημα 15-28.400 δρχ. εἶναι 0,67, ἀπό τοῦ κλιμακίου δέ τούτου εισοδήματος ὁ πραγματικός συντελεστής ἀνέρχεται διαδοχικῶς καί φθάνει τό 2,87% κατά μέσον ὄρον δι' ὅλα τά νοικοκυριά μέ εισόδημα ἄνω τῶν 120.000 δρχ³³. Ὁ προοδευτικός χαρακτήρ τῆς πραγματικῆς ἐπιβαρύνσεως ἐκ τοῦ φόρου τούτου εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς ἰσχυούσης φορολογικῆς νομοθεσίας, καθ' ἣν τά εισοδήματα τῶν φυσικῶν προσώπων ὑπόκεινται εις προοδευτικόν φόρον μέ κατώτατον ὀριακόν συντελεστήν τῆς φορολογικῆς

33. Δυστυχῶς δέν εἶναι δυνατόν νά γνωρίζωμεν πῶς ἐξελίσσεται ὁ πραγματικός φορολογικός συντελεστής κατά εισοδηματικήν τάξιν διά τά πέραν τῶν 120.000 δρχ. εισοδήματα, διότι δέν ὑπάρχουν στοιχεῖα κατανομῆς κατά τάξεις τῶν πέραν τοῦ ὀρίου τούτου εισοδημάτων.

κλίμακος 3% και ανώτατον όριακόν συντελεστήν 60%³⁴. Έκ τής συγκρίσεως όμως τής πραγματικής προς τήν νομοθετικώς όριζομένην φορολογικήν επιβάρυνσιν προκύπτει σαφώς ότι ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής υπολείπεται ούσιωδώς του νομοθετικώς όριζομένου κυρίως εις τά μεσαία και ύψηλά εισοδήματα, ή δέ προοδευτικότης του πραγματικού συντελεστού είναι μικρότερα εκείνης του νομοθετικώς όριζομένου. Τό συμπέρασμα τουτο προκύπτει εκ τών δεδομένων του πίνακος 10.

Έ εις τόν πίνακα 10 εμφαινομένη διαφορά μεταξύ πραγματικού και νομοθετικώς όριζομένου φορολογικού συντελεστού, κυρίως δέ ο συγκριτικώς μικρότερος βαθμός προοδευτικότητος του πρώτου, όφείλεται εις πολλούς παράγοντας, έξ ών οί σπουδαιότεροι είναι οί κατωτέρω έξεταζόμενοι:

α) Έ φοροδιαφυγή: Έκ τών υποκειμένων εις τήν φορολογίαν εισοδήματος φυσικών προσώπων, οί άντλούντες εισοδήματα εκ μισθών και ήμερομισθίων δέν έχουν εύχέρειαν φοροδιαφυγής, δεδομένου ότι δι' αυτούς ή σύλληψις τής φορολογητέας ύλης και ή είσπραξις του φόρου επιτελείται διά τής μεθόδου τής παρακρατήσεως εις τήν πηγήν. Έ φοροδιαφυγή εντοπίζεται εις τάς λοιπάς κατηγορίας εισοδημάτων, και κυρίως εις τά εισοδήματα εκ κερδών έμπορικών και βιομηχανικών επιχειρήσεων και τά εισοδήματα έξ έλευθερίων επαγγελμάτων, αί όποια κατά τήν στατιστικήν όμαδοποίησιν τών Έθνικών Λογαριασμών αποτελούν τό «Εισόδημα εκ Περιουσίας και Έπιχειρηματικής Δράσεως τών Ίδιωτών». Έκ τής συγκρίσεως του συνόλου τών δηλωθέντων προς φορολογίαν εισοδημάτων — πλύν του εισοδήματος εκ μισθωτών ύπηρεσιών— ως τουτο δίδεται υπό τής «Στατιστικής Δηλωθέντος Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων και τής Φορολογίας αυτού κατά τό 1964», προς τό εισόδημα εκ περιουσίας και επιχειρηματικής δράσεως τών ιδιωτών, ως τουτο δίδεται υπό τών Έθνικών Λογαριασμών, δυνάμεθα νά εκτιμήσωμεν χονδρικώς τήν έκτασιν τής φοροδιαφυγής. Ο πίναξ 11 δεικνύει τά αποτελέσματα τής εκτιμήσεως ταύτης ως και τήν ακολουθηθεϊσαν μέθοδον εκτιμήσεως.

Έκ τής ανωτέρω αναλύσεως και τών δεδομένων του πίνακος 11 προκύπτουν τά έξής: α) Έ έκτασις τής φοροδιαφυγής είναι σημαντική, συνεπαγομένη απώλειαν έσόδων κατά πολύ μεγαλυτέραν τών είσπραττομένων εκ του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (σύγκρινε σειρά 7 πίνακος 11 προς σειράν 1 πίνακος 5). β) Έ φοροδιαφυγή προκαλεί σοβαράς αποκλί-

34. Πρόκειται περί τής φορολογικής κλίμακος ή όποια ίσχυεν κατά τό 1964.

Π Ι Ν Α Κ 10

Σύγκρισις νομοθετικώς οριζομένου και πραγματικού φορολογικού συντελεστού
Έτος 1964

	Τάξεις οικογενειακού εισοδήματος εις χιλ. δραχ.					
	Κάτω τών 15	15-28,49	28,5-54,99	55-77	77,1-119,9	120 και άνω
1. Μέσον οικογεν. εισόδημα (πρό έκπτώσεων και απαλλαγών) ¹	9.400	23.560	42.780	70.440	100.000	169.830
2. Μείον απαλλαγαι και έκπτώσεις ²		15.520	23.550	21.270	35.900	43.000
3. Φορολογητέον εισόδημα		7.980	19.230	39.170	64.100	126.830
4. Φόρος εις δραχ. ³		309	1.058	2.928	5.914	16.460
5. Νομοθετικώς οριζόμενος φορολογικός συντελεστής (σειρά 4 διά σειράς 1) εις %		1,31	2,47	4,17	5,91	9,68
6. Πραγματικός φορολογικός συντελεστής εις % ⁴		0,67	1,38	1,95	2,04	2,87

1. Ός προέκυψαν έκ τών δεδομένων τών οικογενειακών προϋπολογισμών κατόπιν τής εις τό κεφ. 2, παρ. α έκτιθεμένης μεθόδου.
2. Μέσαι κατά οικογένεια απαλλαγαι και έκπτώσεις ώς προέκυψαν έκ τών δεδομένων τών πινάκων ΙΑ και 5 τού δημοσιεύματος τής ΕΣΥΕ «Στατιστική δηλωθέντος εισοδήματος φυσικών προσώπων και φορολογίας αυτού κατά τό 1964».
3. Ό φόρος υπελογίσθη δι' εφαρμογής τής φορολογικής κλίμακος τής ίσχύουσας κατά τό 1964 επί τού φορολογητέου εισοδήματος ώς δίδεται εις τήν σειράν 3 τού παρόντος πίνακος.
4. Ός ούτος υπελογίσθη εις τόν πίνακα 8, σειρά 1.

ΠΙΝΑΞ 11

Φοροδιαφυγή τού Φόρου Εισοδήματος Φυσικών Προσώπων κατά εισοδ. τάξιν
Έτος 1964

		Τάξεις οικογενειακού εισοδήματος εις χιλ. δρχ.						
		-15	15-28,49	28,5-54,99	55-77	77,1-119,9	120—	Όλα τά νοι- κοκυριά
1.	Εισόδημα εκ περιουσίας και επιχειρ. δραστηριοτήτων ιδιωτ. (ένοικια...)	380	1.460	5.550	6.720	11.940	20.950	47.000
2.	Μείον δηλωθέν εισοδ. (πλήν μισθωτών υπηρεσιών)	—	533	2.410	2.324	2.800	4.745	12.812
3.	Μή δηλωθέν εισόδημα (2-1)	380	927	3.140	4.396	9.140	16.205	34.188
4.	Έπί μέσο φορολογ. συντελεστών	—	2,5	2,7	3,8	4,5	16	
5.	Συνολική απώλεια εισόδων 3X4	—	23	85	167	411	2.592	3.278
6.	Μείον απώλεια εισόδων εξ ισχυόντων φορολ. κινήτρων	—	7	35	50	56	204	352
7.	Απώλεια εισόδων εκ φοροδιαφυγής (5-6)	—	16	50	117	355	2.388	2.926
8.	Απώλεια εισόδων εκ φοροδιαφυγής ως % συνολ. εισοδ.	—	0,20	0,23	0,59	1,20	4,27	2,25

σεις εκ τῆς ὀριζοντίου φορολογικῆς ἰσότητος, διότι μεταξύ φορολογουμένων μέ τό αὐτό εἰσόδημα, οἱ μισθωτοί, μή ἔχοντες εὐχέρειαν φοροδιαφυγῆς, φορολογοῦνται βαρύτερον τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν, τῶν ἐμπόρων καί βιομηχάνων καί ἄλλων κατηγοριῶν φορολογουμένων ἐχόντων εὐχέρειαν φοροδιαφυγῆς. γ) Δεδομένου ὅτι ἡ φοροδιαφυγή ἐντοπίζεται κατ' ἐξοχήν εἰς τά ἀνώτερα εἰσοδηματικά κλιμάκια (βλ. πίνακα 11 σειρά 8), αὕτη μειώνει σημαντικῶς τόν βαθμόν προοδευτικότητος τοῦ πραγματικοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ, συνεπαγομένη σοβαράν ἀπόκλισιν ἐκ τῆς καθέτου φορολογικῆς ἰσότητος ὡς αὕτη ὀρίζεται νομοθετικῶς ὑπό τῆς ἰσχυούσης φορολογικῆς κλίμακος. δ) Αἱ ἀνώτεροι εἰσοδηματικά τάξεις παρουσιάζουν περιθώρια περαιτέρω ἀντλήσεως ἀποταμιευτικῶν πόρων (βλ. εἰσαγωγή). Τά περιθώρια ταῦτα προσδιορίζονται τοῦλάχιστον ἀπό τήν ἕκτασιν τῆς φοροδιαφυγῆς.

β) Αἱ ἐξαιρέσεις ἐκ τῆς φορολογίας εἰσοδήματος: Ἡ νομοθεσία ἔχει θεσπίσει ἀρκετάς ἐξαιρέσεις ἐκ τῆς φορολογίας εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων. Ἡ σπουδαιότερα κατηγορία φορολογουμένων, ἡ ὁποία ἐξαιρεῖται τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων, εἶναι οἱ ἀγρόται μέ εἰσόδημα κάτω τῶν 125.000 δρχ. Ἡ ἐξαίρεσις αὕτη ἀφορᾶ κατά βάσιν τοὺς ἀγρότας τοῦ τρίτου, τετάρτου καί πέμπτου εἰσοδηματικοῦ κλιμακίου, δεδομένου ὅτι τά μέν ἀγροτικά εἰσοδήματα τῶν δύο πρώτων εἰσοδηματικῶν κλιμακίων δέν ὑπερβαίνουν τό ἀφορολόγητον καί τά οἰκογενειακά βάρη μιᾶς τετραμελοῦς ἀγροτικῆς οἰκογενείας καί κατά συνέπειαν δέν ὑποχρεοῦνται εἰς φόρον εἰσοδήματος, τά δέ εἰσοδήματα τῆς τελευταίας εἰσοδηματικῆς τάξεως (120.000 δρχ. καί ἄνω) ὑπόκεινται κατά νόμον εἰς φορολογίαν. Τό ἐξαιρούμενον τῆς φορολογίας συνολικόν εἰσόδημα τῶν τριῶν ὡς ἄνω τάξεων ἀγροτῶν ὑπολογίζεται εἰς 22 δισ. δρχ. (βλ. πίνακα 4, σειρά 8), ἡ δέ ἀπώλεια φορολογικῶν ἐσόδων εἰς 750 ἐκ. δρχ. Ἡ μή ὑπαγωγή εἰς φορολογίαν τῶν εἰσοδημάτων τούτων μειώνει τόν πραγματικόν φορολογικόν συντελεστήν τῶν μεσαίων εἰσοδηματικῶν κλιμακίων καί καθιστᾶ ὀλιγώτερον προοδευτικὴν τήν πραγματικὴν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν. Ἐτεροι ἐξαιρέσεις ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων συνεπαγόμεναι μείωσιν τοῦ πραγματικοῦ συντελεστοῦ τοῦ φόρου τούτου, εἰς μικροτέραν ὅμως ἕκτασιν, εἶναι ἡ μερική ἀπαλλαγή ἐκ τοῦ φόρου τῶν ἐξόδων παραστάσεως καί κινήσεως τῶν κρατικῶν λειτουργῶν, μέρους τοῦ εἰσοδήματος τῶν δημοσιογράφων, μέρους τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἡθοποιῶν κλπ.

γ) *Τά φορολογικά κίνητρα*: Έκ τῶν κινήτρων τά ὁποῖα ἔχουν θεσπισθῆ εἰς τά πλαίσια τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων τό πλέον σημαντικό εἶναι ἡ πλήρης φορολογική ἀπαλλαγὴ τοῦ εἰσοδήματος ἐκ τόκων τῶν καταθέσεων εἰς τὰς τραπεζὰς καί τὰ ταμιευτήρια καί τῶν ὁμολογιακῶν δανείων τοῦ δημοσίου. Κατά τὰς ἐκτιμήσεις τοῦ ΚΕΠΕ³⁵, ἡ ἀπώλεια ἐσόδων ἐκ τοῦ κινήτρου τούτου ὑπολογίζεται εἰς 352 ἑκατ. δρχ. διά τό 1964. Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος 11, σειρά 6, ἡ ἐκ τοῦ κινήτρου τούτου φορολογική ἀπαλλαγὴ μειώνει ἀναλογικῶς περισσότερο τήν πραγματικήν φορολογικήν ἐπιβάρυνσιν τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων καί κατά συνέπειαν συνεπάγεται παρέκκλισιν ἐκ τῆς ὑπό τῆς ἰσχυοῦσης φορολογικῆς κλίμακος ὀριζομένης καθέτου φορολογικῆς ἰσότητος. Ἐξεταστέον κατά πόσον ἡ ἀποτελεσματικότης τοῦ κινήτρου πρὸς κινητοποίησιν τῆς ἀποταμιεύσεως τῶν νοικοκυριῶν καί συγκέντρωσιν αὐτῆς εἰς ἐλεγχόμενους ἀγωγούς δικαιολογεῖ τήν διαπιστωθεῖσαν ἀπόκλισιν ἐκ τῆς δικαίας κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους καί τήν ἀπώλειαν ἐσόδων. Ὡς προκύπτει ἐκ τῆς ἐρεῦνης τοῦ ΚΕΠΕ, κατά τό πρῶτον στάδιον ἐφαρμογῆς του, τό κίνητρον τοῦτο τῇ συνδρομῇ καί ἄλλων παραγόντων ὡς ἦτο ἡ αὔξησις τῶν ἐπιτοκίων καταθέσεων, συνέβαλεν εἰς σημαντικήν αὔξησιν τῶν καταθέσεων εἰς τὰς τραπεζὰς καί εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ὁμολογιακῶν δανείων τοῦ δημοσίου. Μετά ὅμως τήν ἀποκατάστασιν νομισματικῆς σταθερότητος ἤρχισεν νά περιορίζεται ὁ ρόλος τοῦ κινήτρου τούτου καί νά διαφαίνεται ὅτι τοῦτο ἀνταγωνίζεται τήν διοχέτευσιν ἀποταμιεύσεων εἰς μετοχικούς τίτλους καί τήν ἀνάληψιν ἐπιχειρηματικῶν κινδύνων. Κατόπιν τούτων ἡ ἐκ τοῦ κινήτρου προκαλουμένη ἀπόκλισις ἐκ τῆς φορολογικῆς ἰσότητος καί ἡ ἀπώλεια φορολογικῶν ἐσόδων δέν φαίνεται νά εἶναι σήμερον οἰκονομικῶς δικαιολογημένη.

Τελικόν συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως εἶναι ὅτι ἡ προοδευτικότης τοῦ πραγματικοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων καί τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐν συνόλῳ θά ἤξανε σημαντικῶς ἐάν καθίστατο δυνατή ἡ ἐξάλειψις τῆς φοροδιαφυγῆς καί ἐάν κατηργοῦντο αἱ ἐξαιρέσεις ἐκ τῆς φορολογίας εἰσοδήματος καί τά μὴ οἰκονομικῶς δικαιολογημένα φορολογικά κίνητρα. Ὑπολογίζεται ὅτι ἐάν ἐπετυγχάνοντο τά ἀνωτέρω, ὁ πραγματικός φορολογικός συντελεστής τοῦ

35. Βλ. ΚΕΠΕ «Ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν φορολογικῶν κινήτρων ἐν Ἑλλάδι καί προτάσεις διά τήν μεταρρυθμισιν αὐτῶν», Ἀθῆναι 1967, σελ. 63.

φόρου εισοδήματος φυσικῶν προσώπων διά τὰ οἰκοκυριά μέ εισόδημα ἄνω τῶν 120.000 δρχ. θά ἠΰξανεν ἀπό 2,9% εἰς 8% τοῦλάχιστον, ὁ δέ συντελεστής τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐν συνόλῳ διά τήν αὐτήν εισοδηματικήν τάξιν ἀπό 24,8% εἰς 30% τοῦλάχιστον.

Εἰς τήν ομάδα τῶν φόρων μέ προοδευτικόν τόν πραγματικόν συντελεστήν συγκαταλέγεται καί ὁ φόρος εισοδήματος νομικῶν προσώπων παρά τό γεγονός ὅτι ὁ νομοθετικῶς ὀριζόμενος συντελεστής τοῦ φόρου τούτου εἶναι ἀναλογικός, ἤτοι 35% ἐπί τῶν ἀδιανεμήτων κερδῶν τῶν ἄνωτύμων ἐταιρειῶν καί συνεταιρισμῶν πλέον 15% ἐπί τοῦ φόρου ὑπέρ τοῦ ΟΓΑ. Ἡ προοδευτικότης τοῦ πραγματικοῦ συντελεστοῦ τοῦ ἐν λόγῳ φόρου ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τό ἐξ αὐτοῦ βάρος ἐπιπίπτει ἐπί τοῦ εισοδήματος τῶν μετόχων, τό ὁποῖον ἐκ τῶν ὑφισταμένων ἐνδείξεων συγκεντροῦται εἰς τὰ ἄνωτερα εισοδηματικά κλιμάκια (βλέπε πίνακα 3, σειρά 5). Θά πρέπει ἐνταῦθα νά σημειωθῇ ὅτι ὁ πραγματικός φορολογικός συντελεστής τοῦ φόρου τούτου θά ἦτο κατά πολύ μεγαλύτερος τοῦ εἰς τόν πίνακα 8, σειρά 2 ἐκτιμηθέντος, ἐάν δέν εἶχε θεσπισθῇ πλῆθος φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν ὡς κινήτρου προωθήσεως τῶν ἐπενδύσεων τῶν ἄνωτύμων ἐταιρειῶν³⁶.

Τέλος, προοδευτικός εἶναι ὁ πραγματικός συντελεστής ὠρισμένων φόρων καταναλώσεως καί κυρίως τῶν φόρων ψυχαγωγίας, τῶν φόρων πολυτελείας, τοῦ φόρου βενζίνης, τῶν δασμῶν ἐπί τῶν διαρκῶν ἀγαθῶν οἰκιακῆς χρήσεως καί τῶν δασμῶν ἐπί εἰδῶν ἀτομικοῦ εὐπρεπισμοῦ, φαρμάκων κλπ. Ἐπίσης, ἡ πρόσθετος ἐφ' ἅπαξ εἰσφορά ἀγορᾶς ἐπιβατηγῶν αὐτοκινήτων ἰδιωτικῆς χρήσεως καί τὰ τέλη κυκλοφορίας αὐτῶν (βλ. πίνακα 5, σειράς 12α καί 12β), περιλαμβανόμενα εἰς τὰ «τέλη μεταφορῶν» ὡς καί οἱ δασμοί εἰσαγωγῆς μικρῶν ἐπιβατηγῶν αὐτοκινήτων (βλ. πίνακα 5, σειρά 18α), περιλαμβανόμενοι εἰς τούς «δασμούς μεταφορικῶν μέσων» παρουσιάζουν ἐντόνως προοδευτικόν χαρακτήρα. Ἡ προοδευτικότης τῶν φόρων τούτων ὀφείλεται κατά κύριον λόγον εἰς τό γεγονός ὅτι τὰ ἀγαθὰ ἐπί τῶν ὁποίων οὗτοι ἐπιβάλλονται καταναλίσκονται κατ' ἐξοχήν ὑπό ὁμάδων τοῦ πληθυσμοῦ μέ ὑψηλά εισοδήματα. Πράγματι ὡς προκύπτει ἐκ τῶν δεδομένων τοῦ πίνακος 3, εἰς τὰς τρεῖς ἄνωτέρας εισοδηματικές τάξεις συγκεντροῦται τό 82% τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν ἀναψυχῆς, τό 99% τῶν δαπανῶν ἀγορᾶς αὐτοκινήτου, τό 92% τῶν δαπανῶν κινήσεως

36. Περὶ τῶν ἀπαλλαγῶν τούτων, βλ. ΚΕΠΕ «Ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν φορολογικῶν κινήτρων ἐν Ἑλλάδι καί προτάσεις διά τήν μεταρρύθμισιν αὐτῶν», Ἀθῆναι 1967.

καί συντηρήσεως αυτοκινήτου, τό 83% τῶν δαπανῶν ἀγορᾶς διαρκῶν ἀγαθῶν οἰκιακῆς χρήσεως καί τό 71% τῶν δαπανῶν εἰδῶν ἀτομικοῦ εὐπρεπισμοῦ, φαρμάκων κλπ. Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου προκύπτει προσέτι ὅτι καθῶς κινούμεθα πρὸς ὑψηλότερα εἰσοδηματικά κλιμάκια αὐξάνει ταχέως τό ποσοστόν συμμετοχῆς εἰς τήν δαπάνην καταναλώσεως ἐκάστου τῶν ἀγαθῶν τούτων. Κατά συνέπειαν, τό βάρος ἐκ τοῦ φόρου ἐπί τῶν ἐν λόγῳ ἀγαθῶν, μετακυλιόμενον κατά 82% εἰς τήν κατανάλωσιν αὐτῶν, ἐπιπίπτει κατ' ἐξοχὴν εἰς τὰ νοικοκυριά τὰ ἀνήκοντα εἰς τὰς ἀνωτέρας εἰσοδηματικές τάξεις, τοῦ πραγματικοῦ συντελεστοῦ καθισταμένου κατόπιν τούτου προοδευτικοῦ. Ἀλλά δι' ὠρισμένους ἐκ τῶν ἀνωτέρω φόρων, ἡ προοδευτικότης τῆς πραγματικῆς ἐπιβαρύνσεως αὐτῶν ὀφείλεται ἐπιπροσθέτως εἰς τόν διαφορισμόν τοῦ νομοθετικῶς ὀριζομένου συντελεστοῦ διά τό φορολογούμενον ἀγαθόν ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ πολυτελείας αὐτοῦ. Εἰς τούς φόρους ψυχαγωγίας ἰσχύουν σοβαροί φορολογικοί διαφορισμοί ἀναλόγως τῆς ποιότητος τῆς παρεχομένης ψυχαγωγίας. Ἐπί παραδείγματι, διά τὰ δημόσια θεάματα ὁ συντελεστής κυμαίνεται ἀπό 12-20% διά τούς ποδοσφαιρικούς ἀγῶνας, τὰς ἀθλητικὰς ἐπιδείξεις κλπ., μέχρι 40-46% διά τὰ κινηματοθέατρα, κλπ. Διά τὰ νυκτερινά κέντρα, ὁ φορολογικός συντελεστής εἶναι 10% ἐπί τῶν ἀκαθαρίστων ἐσόδων διά τὰ κέντρα πολυτελείας μετὰ θεάματος, 7% διά τὰ κέντρα πολυτελείας ἄνευ θεάματος καί 4% διά τὰ κέντρα Α' κατηγορίας. Τὰ μᾶρ ὑπερπολυτελείας καταβάλλουν 20% ἐπί τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεόν των. Ἐξ ἄλλου, τὰ τέλη κυκλοφορίας τῶν ἐπιβατικῶν ἰδιωτικῆς χρήσεως καί ἡ πρόσθετος ἐφ' ἅπαξ εἰσφορά διά τήν ἀγοράν αὐτῶν κυμαίνονται ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ καί τοῦ μεγέθους τῶν κυλίνδρων, τὰ ὁποῖα θεωρεῖται ὅτι χαρακτηρίζουν καί τόν βαθμόν πολυτελείας τοῦ αυτοκινήτου. Σοβαροί διαφορισμοί ὑφίστανται ἐπίσης εἰς τούς φόρους πολυτελείας, οἱ ὁποῖοι καλύπτουν ὀλόκληρον κλίμακα εἰδῶν. Ἀρκεῖ νά ἀναφερθῆ ὅτι οἱ φόροι πολυτελείας, οἱ ἐπιβληθέντες κατά τό 1958, καλύπτουν ἀπό ὀλλανδικόν τυρόν μέχρι ἀνελκυστήρας καί φωτογραφικὰς μηχανάς, οἱ δέ σχετικοί φορολογικοί συντελεστές κυμαίνονται ἀπό 15% ἕως 20%.

Σαφῆς πρόθεσις θεσπίσεως τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ἀνωτέρω φόρων ἦτο ἡ ἐξουδετέρωσις τῆς ἀντιστρόφου προοδευτικότητος τῶν γενικῶν φόρων καταναλώσεως καί πολλῶν ἄλλων εἰδικῶν φόρων ἐπιβαρυνόντων κατ' ἐξοχὴν τὰς κατωτέρας εἰσοδηματικές τάξεις. Ὁ σκοπός οὗτος δέν φαίνεται νά ἔχει ἐπιτευχθῆ διά πολλούς λόγους καί κυρίως λόγῳ τῆς μικρᾶς σημασίας τῶν φόρων τούτων ἀπό ἀπόψεως ἐπιβαλλομένου φορολογικοῦ βάρους

(βλ. πραγματικούς φορολογικούς συντελεστές σειρών 9, 11, 13, 19 και 20 του πίνακος 8). Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος 8, παρά τήν ὑπαρξιν τῶν ὡς ἄνω φόρων ἐπί ἀγαθῶν καταναλισκομένων κατ' ἐξοχήν ὑπό τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, τό σύστημα τῶν ἐμμέσων φόρων καταναλώσεως ἐξακολουθεῖ νά ἔχη ἀντιστρόφως προοδευτικόν χαρακτήρα εἰς τά χαμηλά καί μεσαῖα εἰσοδηματικά κλιμάκια καί μόνον εἰς τά λίαν ὑψηλά εἰσοδήματα οἱ φόροι οὔτοι καθιστοῦν ἐλαφρῶς προοδευτικόν τόν συντελεστήν τῶν ἐμμέσων φόρων καταναλώσεως.

4. Ἡ ἐκ τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν ἐνίσχυσις κατά εἰσοδηματικὴν τάξιν καί τό καθαρὸν φορολογικὸν βᾶρος

Εἰς τήν δημοσιονομικὴν θεωρίαν καί πρακτικὴν αἱ μεταβιβαστικαὶ πληρωμαὶ λογίζονται ὡς ἀρνητικοὶ φόροι. Κατόπιν ἀφαιρέσεως, ἐπομένως, τῆς ἐνισχύσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκ τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν ἀπό τήν ἐπιβάρυνσιν αὐτοῦ ἐκ τῶν φόρων, δυνάμεθα νά προσδιορίσωμεν τήν καθαρὰν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν προκειμένῳ ἡ ὅλη ἀνάλυσις ἐπιτελεῖται εἰς ὄρους σχετικῆς ἐπιβαρύνσεως καί ἐνισχύσεως.

Ὡς εἰς τήν περίπτωσιν τῆς σχετικῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἡ σχετικὴ ἐνίσχυσις ἐκ τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν δύναται νά προσδιορισθῆ διὰ συγκρίσεως τῆς λαμβανομένης ἐνισχύσεως ὑφ' ἐκάστης τάξεως πρὸς τήν ἐνίσχυσιν τήν ὁποῖαν λαμβάνουν αἱ λοιπαὶ τάξεις. Ἡ σύγκρισις δύναται νά γίνῃ ὡς ἐξῆς: Ἡ ἐκ τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν ἐνίσχυσις ἐκάστης εἰσοδηματικῆς ομάδος ἐκφράζεται ὡς ποσοστὸν τοῦ εἰσοδήματος, τό ὁποῖον λαμβάνει ἡ ὁμάς αὕτη. Ἐάν τό ποσοστὸν ἐνισχύσεως εἶναι τό αὐτόν δι' ὅλας τὰς εἰσοδηματικὰς τάξεις, αἱ μεταβιβαστικαὶ πληρωμαὶ ἔχουν ἀναλογικὸν χαρακτήρα, ὅπερ σημαίνει ὅτι ὅλαι αἱ εἰσοδηματικαὶ ομάδες λαμβάνουν ἀναλογικῶς τήν αὐτὴν ἐνίσχυσιν. Ἐάν τό ποσοστὸν βαίνει αὖξον καθὼς κινούμεθα ἐκ τῶν κατωτέρων πρὸς τὰ ἀνώτερα εἰσοδηματικά κλιμάκια, αἱ μεταβιβαστικαὶ πληρωμαὶ ἔχουν προοδευτικὸν χαρακτήρα, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων εἶναι ἀναλογικῶς μεγαλυτέρα ἐκείνης τῶν κατωτέρων. Τέλος, ἐάν τό ποσοστὸν ἐνισχύσεως βαίνει φθίνον καθὼς κινούμεθα ἀπό τὰ κατώτερα πρὸς τὰ ἀνώτερα κλιμάκια εἰσοδήματος, αἱ μεταβιβαστικαὶ πληρωμαὶ ἔχουν ἀντιστρόφως προοδευτικὸν χαρακτήρα, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ ἐνίσχυσις τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων εἶναι ἀναλογικῶς μεγαλυτέρα ἐκείνης τῶν ἀνωτέρων.

Κατά τόν άνωτέρω τρόπον ύπελογίσθη ή σχετική ένίσχυσις του πληθυσμου μέσω των μεταβιβαστικων πληρωμων εν Ελλάδα. Συγκεκριμένως, ή εις τόν πίνακα 6 εκτιμηθείσα ένίσχυσις των επί μέρους εισοδηματικων τάξεων ύπελογίσθη ως ποσοστόν του εις τόν πίνακα 4 εκτιμηθέντος εισοδήματος των αντιστοιχων τάξεων. Έκ των ύπολογισμων τούτων προέκυψαν τά εις τόν πίνακα 12 παρατιθέμενα ποσοστά ένισχύσεως.

Έκ τής επισκοπήσεως του πίνακος 12, σειρά 7, προκύπτει τό εξής βασικόν συμπέρασμα: Ο συντελεστής ένισχύσεως του πληθυσμου διά μέσου των μεταβιβαστικων πληρωμων του δημοσίου είναι εις έντονον βαθμόν αντιστρόφως προοδευτικός. Συγκεκριμένως τά οικοκυριά μέ εισόδημα κατώτερον των 15.000 δρχ. λαμβάνουν υπό του δημοσίου ένισχύσεις αντιστοιχούσας εις 65,8% του εισοδήματος αυτών, τά οικοκυριά μέ εισόδημα 15-28.500 δρχ. λαμβάνουν ένισχύσεις αντιστοιχούσας εις 32,2% του εισοδήματός των, τό δέ ποσοστόν ένισχύσεως παρουσιάζει περαιτέρω ραγδαίαν πτώσιν καθώς κινούμεθα διαδοχικώς προς τά μεσαία και άνωτερα εισοδηματικά κλιμάκια, διά νά μειωθῆ εις 2,5% διά τά οικοκυριά μέ εισόδημα άνω των 120.000 δρχ. Κατά συνέπειαν ή μέσω του συστήματος των μεταβιβαστικων πληρωμων του δημοσίου ένίσχυσις των κατωτέρων εισοδηματικων τάξεων είναι σχετικώς κατά πολύ μεγαλυτέρα εκείνης των μεσαίων και άνωτέρων τάξεων. Θά πρέπει ένταῦθα νά σημειωθῆ ὅτι, ως προκύπτει εκ του πίνακος 12, ὅλαι σχεδόν αί κατηγορίαι μεταβιβαστικων πληρωμων παρουσιάζουν εις έντονον βαθμόν αντιστρόφως προοδευτικόν χαρακτήρα.

Ο πίναξ 13 και τό διάγραμμα 2 εμφαίνουν τήν σχετικήν φορολογικήν επιβάρυνσιν και τήν σχετικήν μέσω των μεταβιβάσεων ένίσχυσιν του πληθυσμου, έξ ὧν προκύπτει ή καθαρά φορολογική επιβάρυνσις ή ή καθαρά ένίσχυσις.

Η ένίσχυσις τήν ὁποίαν λαμβάνουν από τό δημόσιον τά οικοκυριά μέ εισόδημα κάτω των 15.000 δρχ. είναι κατά πολύ μεγαλυτέρα τής φορολογικής επιβαρύνσεως τήν ὁποίαν ύφίστανται. Η καθαρά ένίσχυσις των εν λόγω οικοκυριων αποτελεί τό 35% του εισοδήματος αυτών. Τά οικοκυριά μέ εισόδημα 15-28.400 δρχ. λαμβάνουν ένίσχυσιν ελαφρῶς μεγαλυτέραν των φόρων μέ τούς ὁποίους επιβαρύνονται. Τέλος, ή φορολογική επιβάρυνσις των οικοκυριων μέ εισόδημα άνω των 28.500 δρχ. είναι μεγαλυτέρα τής ένισχύσεως, τήν ὁποίαν λαμβάνουν από τό δημόσιον μέσω του συστήματος των μεταβιβαστικων πληρωμων. Ὡς προκύπτει εκ του πίνακος 13, ὁ συντελεστής τής καθαράς φορολογικής επιβαρύνσεως των οικοκυριων μέ

Π I N A E 12

Μεταβιβαστικά πληρωμαί ως ποσοστον συνολ. εισοδήματος κατά εισοδημ. τάξιν 1964

Κατηγορία	Κλιμάκια οικογενειακού εισοδήματος εις χιλ. δρχ.					
	-15	15-28,49	28,5-54,99	55-77	77,1-119,9	120- όλα τά νοι- κοκυριά
I. ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ	59,70	30,00	12,90	8,80	3,50	2,10
1. Συντάξεις	33,30	16,20	7,80	6,60	2,20	1,30
α) Συντ. ήσφαλ. αστικού τομ.	17,20	10,60	5,30	5,40	1,70	1,10
β) Συντ. ήσφαλ. αγροτ. τομ.	9,10	3,20	1,40	0,60	0,20	0,10
γ) Πολεμικαί συντάξεις	7,00	2,40	1,10	0,60	0,30	0,10
2. Παροχαί ασθενείας	7,60	2,7	2,00	1,60	1,20	0,80
α) Ήσφαλ. αστικού τομέως	5,50	2,0	1,60	1,40	1,10	0,75
β) Ήσφαλ. αγροτικού τομέως	2,10	0,7	0,40	0,20	0,10	0,05
3. Βοηθήματα καί παροχαί προνοίας	18,70	5,9	2,70	—	—	—
4. Παροχαί ανεργίας	2,20	5,2	0,40	0,60	—	—
II. ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ	7,10	3,2	1,90	1,00	0,60	0,40
5. Ήπιδοτ. πρός ένίσχ. αγροτι- κού εισοδήματος	6,70	2,4	1,00	0,40	0,20	0,10
6. Ήπιδοτήσεις πρός αναδιάρ- θρωσιν καλλιεργειών	0,40	0,8	0,90	0,60	0,40	0,30
ΣΥΝΟΛΟΝ	65,80	33,2	14,80	9,80	4,10	2,50
						0,40
						8,70

Π Ι Ν Α Κ Η 13

Ἡ καθαρὰ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις τοῦ πληθυσμοῦ ἕως 1964

Τάξεις οἰκογενειακοῦ εἰσοδήματος εἰς χιλ. δρχ.							
	-15	15-28,49	28,5-54,99	55-77	77,1-119,9	120-	ὅλα τὰ νοικοκυριά
1. Φορολογ. ἐπιβάρ.							
ὡς ἐπὶ % συνολ. εἰσοδ.	32,87	32,31	30,04	24,10	19,54	24,84	24,90
2. Ἐνίσχ. ἐκ μεταβιβ.							
ὡς % συνολ. εἰσοδήμ.	65,80	33,20	14,80	9,80	4,10	2,50	8,70
3. Καθαρὰ φορολ. ἐπιβάρ.							
(+) ἢ ἐνίσχ. (-) Διαφ. 2-1	-34,93	-0,89	+15,24	+14,30	+15,44	+22,34	+16,20

εἰσόδημα ἀπὸ 28.500 δρχ. μέχρι 119.900 δρχ. εἶναι ἀναλογικῶς κυμαινόμενος περίξ τοῦ 15%. Διὰ τὰ οἰκοκυριά ἄνω τῶν 120.000 δρχ. ὁ συντελεστὴς καθαρᾶς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως ἀνέρχεται εἰς 22,34%.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2

Ἐκ τοῦ πίνακος 13 καὶ τοῦ διαγράμματος 1 προκύπτει τὸ ἐξῆς τελικὸν συμπέρασμα: Τὸ σύστημα τῶν φόρων καὶ μεταβιβάσεων ἐν Ἑλλάδι συνεπάγεται καθαρὰν εἰσοδηματικὴν ἐνίσχυσιν τῶν κατωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων, καθαρὰν ἐπιβάρυνσιν μὲ ἀναλογικὸν φορολογικὸν συντελεστὴν 15% τῶν μεσαίων τάξεων καὶ καθαρὰν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν τῆς ἀνωτέρας εἰσοδηματικῆς τάξεως μὲ συντελεστὴν 22,34%, ἥτοι σημαντικῶς μεγαλύτερον ἐκείνου τῶν μεσαίων τάξεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Η ΑΝΑΔΙΑΝΕΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

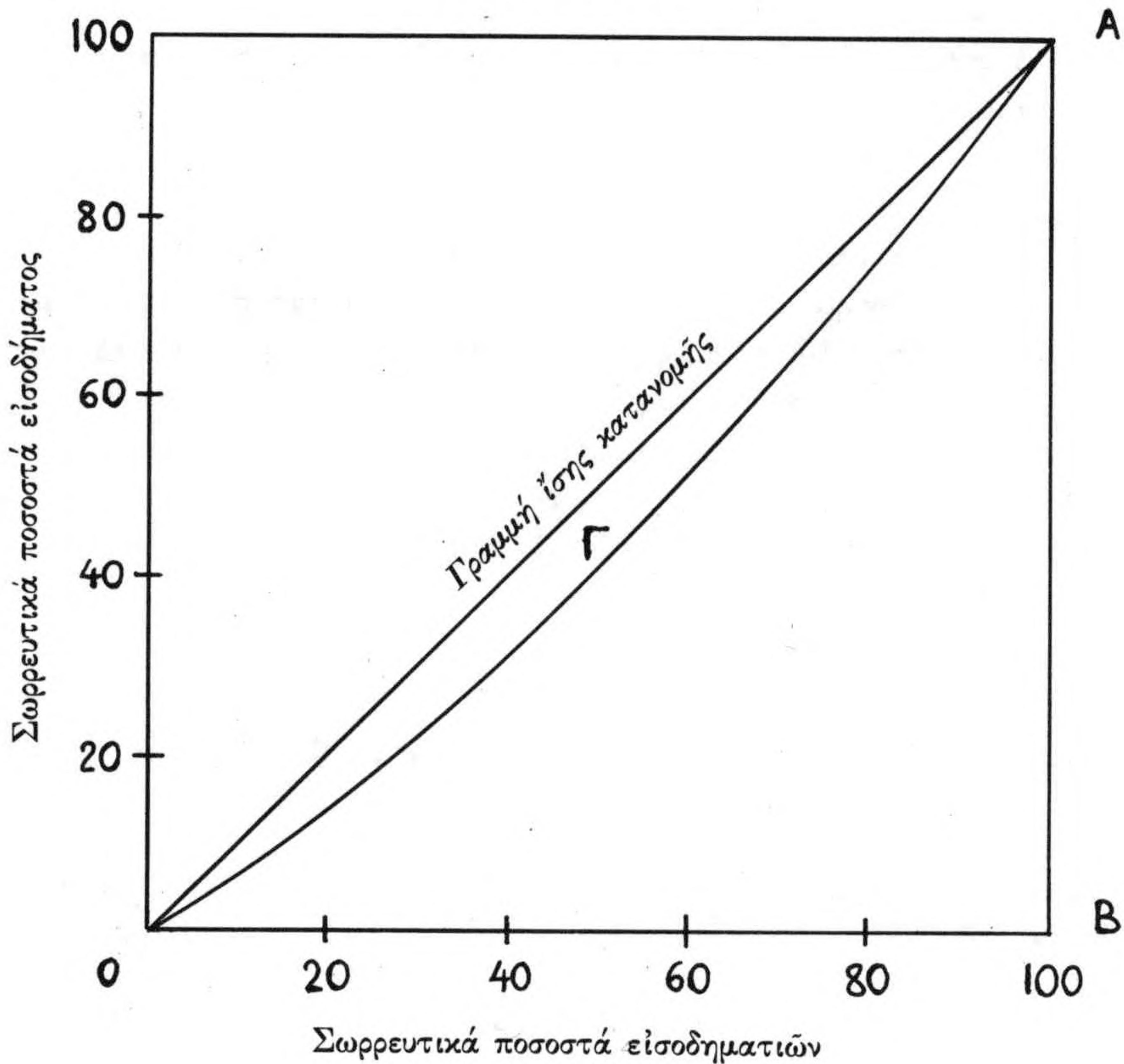
1. Ἐκτίμησις τοῦ διανεμητικοῦ ἀποτελέσματος

Εἰς τό κεφάλαιον τοῦτο, τό ὁποῖον εἶναι καί τό τελευταῖον τῆς παρούσης μελέτης, καταβάλλεται προσπάθεια ποσοτικῆς ἐκτιμῆσεως τῆς ἀναδιανεμητικῆς ἐπιδράσεως τῶν φόρων καί τῶν μεταβιβάσεων τοῦ δημοσίου. Ἡ χρησιμοποιουμένη πρός τοῦτο τεχνική, βασιζομένη εἰς τά ἀποτελέσματα τῶν ἐκτιμῆσεων τῶν τριῶν προηγουμένων κεφαλαίων, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Κατ' ἀρχήν προσδιορίζεται ἡ κατάστασις διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατά εἰσοδηματικὴν τάξιν πρό τῆς μειώσεως τήν ὁποίαν ἐπιφέρουν οἱ φόροι καί τῆς αὐξήσεως τήν ὁποίαν συνεπάγονται αἱ ἐνισχύσεις τοῦ δημοσίου μέσω τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν. Ἀκολουθῶς, προσδιορίζεται ἡ κατάστασις διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος μετά τήν μείωσιν τήν ὁποίαν ἐπιφέρουν οἱ φόροι καί τήν αὐξήσιν τήν ὁποίαν συνεπάγονται αἱ ἐνισχύσεις. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος πρό φορολογίας καί μεταβιβάσεων πρός τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος μετά τήν φορολογίαν καί τάς μεταβιβάσεις προκύπτουν συμπεράσματα ὡς πρός τήν ἀναδιανεμητικὴν ἐπίδρασιν τήν ὁποίαν ἀσκοῦν οἱ φόροι καί αἱ μεταβιβάσεις. Διά τόν προσδιορισμόν δοθείσης καταστάσεως διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος χρησιμοποιεῖται ἡ τεχνική τῶν καμπυλῶν LORENZ. Ὑπολογίζονται πρός τοῦτο τά σωρευτικά ποσοστά τῶν λαμβανόντων εἰσοδήματα καί τά ἀντίστοιχα σωρευτικά ποσοστά εἰσοδήματος τῶν διαδοχικῶν εἰσοδηματικῶν τάξεων καί ἡ καμπύλη LORENZ χαράσσεται ὡς εἰς τό κατωτέρω διάγραμμα:

“Όσον ή καμπύλη LORENZ ΟΓΑ απομακρύνεται από την γραμμή ίσης κατανομής ΟΑ, επί τοσοῦτον επιτείνεται ή ανισότης τής διανομής του εισοδήματος και αντιστρόφως. Προς μέτρησιν του βαθμού ανισοκατανομής δοθείσης καμπύλης LORENZ χρησιμοποιείται ο συντελεστής GINI. Ο συντελεστής ούτος αποτελεί τον λόγον του έμβαδου ΟΓΑΒ και του έμβαδου ΟΑΒ. “Όσον ύψηλοτέρα είναι ή αριθμητική τιμή του συντελεστου GINI τόσον μεγαλυτέρα είναι ή ανισότης τής διανομής του εισοδήματος και αντιστρόφως.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4

Καμπύλη LORENZ

Τήν κατάστασιν διανομής του εισοδήματος εν Έλλάδι πρό και μετά τούς φόρους και τας μεταβιβάσεις του δημοσίου δεικνύουν αι καμπύλαι

LORENZ του διαγράμματος 4. Ἡ χάραξις τῶν καμπυλῶν τούτων ἐβασίσθη εἰς τὰ δεδομένα τοῦ πίνακος 14, τὰ ὅποια προέκυψαν ἐκ τῶν ἐκτιμήσεων τῶν τριῶν προηγουμένων κεφαλαίων.

Ἡ συνεχῆς καμπύλη τοῦ διαγράμματος 4 δεικνύει τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος πρό τῆς φορολογίας καί τῶν μεταβιβάσεων, ἡ διακεκομμένη καμπύλη δεικνύει τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος μετά τήν φορολογίαν καί ἡ διά στιγμῶν χαραχθεῖσα καμπύλη δεικνύει τήν διανομήν τοῦ εἰσοδήματος μετά τήν φορολογίαν καί τὰς μεταβιβάσεις.

Ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ διαγράμματος 4 προκύπτει τό ἐξῆς βασικόν συμπέρασμα:

Ἡ φορολογία ἐν Ἑλλάδι ἐπιτείνει τήν ἀνισότητά τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ὡς προκύπτει ἐκ τῆς μετατοπίσεως τῆς καμπύλης LORENZ ἀπό ΟΒΑ πρό φορολογίας καί μεταβιβάσεων εἰς ΟΓΑ μετά τήν φορολογίαν. Ἀντιθέτως, αἱ ὑπό τοῦ δημοσίου παρεχόμεναι ἐνισχύσεις μέσω τοῦ συστήματος τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν ἀπαμβλύνουν τήν ἀνισότητά τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος ὡς προκύπτει ἀπό τήν μετατόπισιν τῆς καμπύλης LORENZ ἀπό ΟΒΑ πρό φορολογίας καί μεταβιβάσεων εἰς ΟΔΑ μετά τήν φορολογίαν καί τὰς μεταβιβάσεις.

Πρός μέτρησιν τῆς ἀναδιανεμητικῆς ἐπιδράσεως τῶν φόρων καί τῶν μεταβιβάσεων ὑπελογίσθησαν οἱ συντελεσταί GINI³⁷, αἱ ἀριθμητικαί τιμαί τῶν ὁποίων παρατίθενται εἰς τόν πίνακα 15.

Π Ι Ν Α Κ Ε 15

Συντελεσταί ἀνισοκατανομῆς GINI

Κατανομαί	Συντελεστής
1. Κατανομή Εἰσοδήματος πρό φορολογίας καί μεταβιβάσεων	0,5884
2. Κατανομή Εἰσοδήματος μετά φορολογίαν	0,6058
3. Κατανομή Εἰσοδήματος μετά φορολογίαν καί μεταβιβάσεις	0,5440

37. Πρός ὑπολογισμόν τῶν συντελεστῶν GINI ἐφηρμόσθη ὁ τύπος $E = \frac{d_1}{4\mu}$

ὅπου d_1 παριστᾷ τήν μέσην διαφοράν καί μ τόν μέσον τῆς κατανομῆς. Βλ. Κ.Α. Ἀθανασιάδη, Στατιστική, Μέρος Πρώτον, σσ. 150-154.

Ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ πίνακος 15 προκύπτουν τὰ ἐξῆς συμπεράσματα: Ὁ συντελεστής GINI πρό φορολογίας καί μεταβιβάσεων, ἀνερχόμενος εἰς 0,5884 εἶναι λίαν ὑψηλός συγκρινόμενος πρὸς τοὺς συντελεστάς πολλῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰς ὁποίας οὗτος δέν ὑπερβαίνει τὴν τιμὴν 0,45.³⁸ Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἐξαιρετικῶς ἄνισος. Τὸ φορολογικόν σύστημα τῆς χώρας αὐξάνει τὴν ἀριθμητικὴν τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ ἀνισοκατανομῆς τοῦ GINI ἀπὸ 0,5884 εἰς 0,6058, δηλ. ἐπιτείνει περαιτέρω τὴν ἀνισότητα τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατὰ 0,0174. Ὡς προκύπτει ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν δύο συντελεστῶν, ἡ δυσμενὴς διανεμητικὴ ἐπίδρασις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς χώρας δέν εἶναι μεγάλη. Ἐν τούτοις, αὕτη δέον νὰ θεωρῆται ὡς ἐξαιρετικῆς σημασίας φαινόμενον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀπάμβλυνσις τῶν σοβαρῶν οἰκονομικῶν ἀνισοτήτων ἀποτελεῖ συνειδητὴν κοινωνικὴν ἐπιδιώξιν τῆς πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ καί ὅτι οἱ φόροι ἀποτελοῦν ἐν ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων μέσων εἰς χεῖρας τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐπιδιώξεως ταύτης. Τὰ αἴτια τοῦ ὡς ἄνω ἐκτιμηθέντος δυσμενοῦς διανεμητικοῦ ἀποτελέσματος τῶν φόρων προκύπτουν σαφῶς ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου: Ἡ ὑπεροχὴ τῶν φόρων μέ ἀντιστρόφως προοδευτικόν τόν πραγματικόν συντελεστήν, ἡ φοροδιαφυγὴ καί αἱ οἰκονομικῶς ἀδικαιολόγητοι ἐξαιρέσεις καί ἀπαλλαγαί ἐκ τῆς φορολογίας ἀποτελοῦν τὰ σπουδαιότερα αἴτια.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν φορολογίαν, τὸ σύστημα τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν τοῦ δημοσίου μειώνει τὴν ἀριθμητικὴν τιμὴν τοῦ συντελεστοῦ ἀνισοκατανομῆς GINI εἰς 0,5440, ἥτοι ἀπαμβλύνει τὴν ἀνισότητα τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος κατὰ 0,0444. Ἀλλά καί ἡ διαφορά αὕτη τῶν δύο συντελεστῶν εἶναι μικρά, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἡ εὐμενὴς διανεμητικὴ ἐπίδρασις τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν τοῦ δημοσίου δέν εἶναι μεγάλη. Καί τὸ τελευταῖον τοῦτο συμπέρασμα εἶναι σημαντικόν ἐάν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ μεταβιβάσεις θεωροῦνται ὡς τὸ πλέον ἰσχυρόν μέσον διορθώσεως τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος καί μάλιστα εἰς χώρας ὡς ἡ Ἑλλάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀνισότης εἶναι ἐξαιρετικῶς μεγάλη. Ἡ σοβαρὰ ἀνισότης εἰς ὠρισμένας παροχὰς ὡς εἶναι αἱ συντάξεις καί αἱ παροχαί ἀσθενείας ἀποτε-

38. Εἰς τὰς ΗΠΑ ἡ ἀριθμητικὴ τιμὴ τοῦ συντελεστοῦ GINI ἔχει ὑπολογισθῆ εἰς 0,425. Βλ. A.H. Conrand «Distribution Through Government Budgets in the United States» εἰς *Income Redistribution and Social Policy*. Ἐκδοσις A. Peacock.

λοῦν ἓνα ἐκ τῶν λόγων τῆς περιορισμένης ἀποτελεσματικότητος τῶν μεταβιβαστικῶν πληρωμῶν ὡς μέσου ἀπαμβλύνσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀνισοτήτων³⁹.

2. Προτεινόμεναι μεταρρυθμίσεις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου καί τῆς παραγράφου 1 τοῦ παρόντος κεφαλαίου, συνάγεται ὅτι τό ἐλληνικόν φορολογικόν σύστημα χρήζει ριζικῶν μεταρρυθμίσεων εἰς τρόπον ὥστε τοῦτο, πέραν τοῦ ταμιευτικοῦ τοῦ ρόλου, νά καταστῆ ἀποτελεσματικόν ὄργανον δικαίας κατανομῆς τοῦ κόστους τῶν δημοσίων δαπανῶν μεταξύ τῶν πολιτῶν, ἀπαμβλύνσεως τῶν σοβαρῶν οἰκονομικῶν ἀνισοτήτων, προσέτι δέ ἀποτελεσματικόν μέσον προωθήσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ὡς ἀναγκαῖαι πρὸς τοῦτο μεταρρυθμίσεις ἀναφέρονται συνοπτικῶς αἱ ἑξῆς:

α. Ἡ εἰσαγωγή ἐνός προοδευτικοῦ φόρου περιουσίας ὡς συμπληρωματικοῦ τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων: Βασικός σκοπός τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης εἶναι ἡ σύλληψις τῆς διαφευγούσης τόν φόρον εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων φορολογητέας ὕλης τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων. Οἱ ὑπό τοῦ νόμου προβλεπόμενοι συντελεσταί τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων τυπικῶς μόνον ἰσχύουν, δεδομένου ὅτι, ὡς ἔχει διαπιστωθῆ, σημαντικόν τμήμα τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων διαφεύγει τόν φόρον τοῦτον. Περιορισμός ἢ ἐξάλειψις τῆς διαφυγῆς ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος διά νομοθετικῶν ρυθμίσεων ἢ ἄλλων μεθόδων δέν φαίνεται ἐφικτός. Ὁ φόρος εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του διανοίγει τήν ὁδόν διά μεγάλης ἐκτάσεως διαφυγᾶς ὑπό τῶν ἀνωτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων διά πολλούς λόγους καί κυρίως: α) Λόγω τῶν ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν συλλήψεως καί ἐλέγχου ὑπό τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν ὀρισμένων μορφῶν εἰσοδημάτων ἐκ τῶν συνιστώντων φοροδοτικῆν ἰκανότητα, ὡς εἶναι ἡ αὐτόματος ὑπερτίμησις τοῦ κεφαλαιακοῦ πλούτου, ἡ αὐτοκατανάλωσις κλπ., καί τῆς, ἔνεκα τούτου, μή ἐντάξεως εἰς τόν ὀρισμὸν τοῦ πρὸς φορολογίαν εἰσοδήματος τῶν ὡς ἄνω μορφῶν εἰσοδήματος. β) Λόγω τῶν σοβαρῶν δυσχερειῶν διαχωρι-

39. Βλ. ἐν τοῖς προηγουμένοις, Κεφάλαιον Τρίτον, σελ. 58. Βλ. ἐπίσης ἔκδοσιν τοῦ Βασιλικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν: «Αἱ Κοινωνικαὶ Ὑπηρεσίαι ἐν Ἑλλάδι».

σμοῦ τῶν δαπανῶν κτήσεως τοῦ εἰσοδήματος τῶν ἐπιχειρηματιῶν καί ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν ἀπό τὰς προσωπικὰς δαπάνας καταναλώσεως αὐτῶν. Καί γ) λόγῳ τῆς εὐκολίας μετὰ τῆς ὁποίας οἱ ἐπιχειρηματῆαι καί ἐλεύθεροι ἐπαγγελματῆαι διὰ διαφόρων λογιστικῶν ἢ ἄλλων χειρισμῶν δύνανται νά ἐμφανίζουσι τό «ἐπιθυμητόν» δι' αὐτούς μέγεθος φορολογητέου εἰσοδήματος. Ἡ σύλληψις τῆς κατὰ τὰ ἄνω διαφευγούσης φορολογητέας ὕλης θά ἠδύνατο νά ἐπιτευχθῆ διὰ θεσπίσεως ἑνὸς νέου φόρου συμπληρωματικοῦ τοῦ φόρου εἰσοδήματος, ἐπιβαλλομένου ἐπὶ διαφορετικῆς φορολογικῆς βάσεως. Τὴν νέαν ταύτην φορολογικὴν βάσιν θά ἠδύνατο νά ἀποτελέσῃ ἢ πέραν ὠρισμένης ἀξίας ἀκίνητος περιουσία, πλὴν τῶν βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων καί κτιρίων, ἢ ὁποία θά ἐπεβαρύνετο μὲ ἓνα χαμηλὸν μὲν ἀλλὰ προοδευτικόν φόρον κατὰ τό σουηδικόν πρότυπον. Ἡ εἰσαγωγή τοῦ φόρου τούτου, ὡς συμπληρωματικοῦ τοῦ φόρου εἰσοδήματος φυσικῶν προσώπων, θά ἠδύνατο νά συνοδευθῆ μὲ περαιτέρω μείωσιν τῶν ὑψηλῶν ὀριακῶν συντελεστῶν τοῦ τελευταίου τούτου φόρου, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἔχει ἤδη διαπιστωθῆ, τυπικῶς μόνον ἰσχύουσι. Ἡ τοιαύτη μεταρρύθμισις ἀφ' ἑνὸς θά συνέβαλεν εἰς καλυτέραν σύλληψιν τῆς φορολογητέας ὕλης τῆς τάξεως τῶν πλουσίων, ἀφ' ἑτέρου θά ἐπηρέαζε διορθωτικῶς τὴν ὑφισταμένην σήμερον ἀνορθολογικὴν κατανομήν τῶν πόρων, καθ' ὅσον θά ἄφηνεν διὰ τὸν φορολογούμενον ἀνοικτὴν μίαν σημαντικὴν διέξοδον μειώσεως τοῦ φορολογικοῦ τοῦ βάρους, συνισταμένην εἰς διοχέτευσιν τοῦ εἰσοδήματός του εἰς βιομηχανικὰς ἐπενδύσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἄκρως ἐπιθυμηταὶ διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Βεβαίως, διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐφαρμογὴν τοῦ προοδευτικοῦ φόρου περιουσίας θά πρέπει προηγουμένως νά μελετηθοῦν πολλὰ προβλήματα καί κυρίως τό πρόβλημα τῆς ἀποτιμῆσεως τῶν περιουσιακῶν στοιχείων.

β. Ἡ εἰσαγωγή ἑνὸς γενικοῦ φόρου καταναλώσεως μὲ διαφορικόν συντελεστὴν διὰ τὰς διαφόρους ομάδας ἀγαθῶν: Ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος 8, οἱ ἰσχύοντες ἐν τῇ χώρᾳ φόροι καταναλώσεως εἶναι εἰς ἔντονον βαθμὸν ἀντιστρόφως προοδευτικοί. Ὁ πραγματικὸς συντελεστὴς αὐτῶν ἀπὸ 22,79% διὰ τὰ οἰκοκυριά μὲ εἰσόδημα κάτω τῶν 15.000 δρχ. καί 21,38% διὰ τὰ οἰκοκυριά μὲ εἰσόδημα 15-28.500 δρχ. κατέρχεται ραγδαίως καθὼς κινούμεθα πρὸς τὰ ἀνώτερα εἰσοδηματικά κλιμάκια διὰ νά μειωθῆ εἰς 10,69% διὰ τὰ οἰκοκυριά μὲ εἰσόδημα 77.100-119.900 καί εἰς 13,15% διὰ τὰ οἰκοκυριά μὲ εἰσόδημα ἄνω τῶν 120.000 δρχ. Εἰς τοὺς φόρους καταναλώσεως ὀφείλεται κατὰ βάσιν ὁ ἀντιστρόφως προοδευτικὸς χαρα-

κτῆρ τοῦ φορολογικοῦ συστήματος ἐν συνόλῳ καί τό δυσμενές διανεμητικόν ἀποτέλεσμα αὐτοῦ, δεδομένης τῆς ὑπεροχῆς τῶν φόρων τούτων ἀπό ἀπόψεως ἐπιβαλλομένου φορολογικοῦ βάρους⁴⁰. Μία βασική μεταρρύθμισις διά τῆς ὁποίας θά ἠδύναντο νά ἐξαλειφθοῦν ἢ τοῦλάχιστον νά περιορισθοῦν αἱ δυσμενεῖς αὐταὶ ἐπιδράσεις τῶν φόρων τούτων εἶναι ἡ θέσπισις ἑνός προσωπικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς δαπάνης μέ προοδευτικόν συντελεστήν καί μέ ἔκπτωσιν τῶν δαπανῶν διά τό ἐλάχιστον ὄριον συντηρήσεως καί τὰ οἰκογενειακά βάρη, περιοριζομένου τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν ἐμμέσων φόρων καταναλώσεως. Ἐν τούτοις, παρ' ὅλον ὅτι εἷς προοδευτικός φόρος ἐπὶ τῆς καταναλωτικῆς δαπάνης παρουσιάζει πολλά πλεονεκτήματα τόσον ἀπό ἀπόψεως φορολογικῆς δικαιοσύνης ὅσον καί ἀπό ἀπόψεως ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς ἀποταμιεύσεως, ἡ ἐφαρμογή ἑνός τοιούτου φόρου προσκρούει εἰς τὰς αὐτάς, ἴσως δέ καί μεγαλυτέρας, φοροτεχνικάς καί διαχειριστικάς δυσκολίας ἐκείνων τοῦ φόρου εἰσοδήματος, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τήν σύλληψιν τῆς φορολογητέας ὕλης καί τόν ἔλεγχον τῶν φορολογικῶν δηλώσεων⁴¹. Ἀντί τῆς εἰσαγωγῆς ἑνός προσωπικοῦ φόρου ἐπὶ τῆς δαπάνης θά ἠδύναντο, ὡς διαζευκτικὴ λύσις, νά θεσπισθῆ εἷς γενικός φόρος ἐπὶ τῆς προστιθεμένης ἀξίας, ἢ ἐπὶ τῶν πωλήσεων κατὰ τό πρότυπον τοῦ ἀγγλικοῦ PURCHASE TAX, μέ διαφορικόν συντελεστήν διά τὰς διαφόρους ομάδας ἀγαθῶν, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ πολυτελείας αὐτῶν, καταργουμένων τῶν ἤδη ἰσχυόντων γενικῶν φόρων καταναλώσεων —Φ.Κ.Ε. καί φόρου χαρτοσήμου— ὡς καί πολλῶν ἐκ τῶν εἰδικῶν φόρων καταναλώσεως. Ὁ φορολογικός συντελεστής θά κυμαίνεται ἀπό 1 ἢ 2% —ἢ θά εἶναι καί μηδενικός— διά τὰ καταναλωτικά ἀγαθὰ πρώτης ἀνάγκης καί τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀπαραίτητα διά τήν προώθησιν τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, μέχρι 250 ἢ 300% διά τὰ ἀγαθὰ ὑπερπολυτελείας. Τὰ πάσης φύσεως ἀγαθὰ καί ὑπη-

40. Οἱ φόροι καταναλώσεως ἀσκοῦν ὡσαύτως σοβαράς δυσμενεῖς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς κατανομῆς τῶν παραγωγικῶν μέσων. Βλ. G. Break and R. Turvey, *Τό Φορολογικόν Σύστημα ἐν Ἑλλάδι*, ἔκδοσις ΚΕΠΕ, 1966, σσ. 139 καί 160.

41. Ὁ προσωπικός φόρος ἐπὶ τῆς δαπάνης ἔχει κατὰ καιροῦς προταθῆ ὑπό ἐπιφανῶν θεωρητικῶν τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης, χωρὶς ὅμως νά γίνῃ ἀποδεκτὴ ἢ θέσπισις αὐτοῦ. Βλ. Hobbes, *Leviathan*, κεφ. XXX· J. Stuart Mill, *Minutes of Evidence of the Select Committee on Income and Property Tax*, 1861 καί *Principles of Political Economy*, Logmans Green Co, 1936, σσ. 813-818· Irwing Fisher, *The Nature of Capital and Income*, καί *Constructive Income Taxation*· A. Pigou, *Studies in Public Finance*, σσ. 135-144· N. Kaldor, *An Expenditure Tax*, 1965.

ρεσΐαι τὰ ἐγγωρίως παραγόμενα καί τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα θά ἡδύναντο νά διαιρεθοῦν εἰς 8-10 κατηγορίας μέ βάσιν τόν βαθμόν πολυτελείας καί κοινωνικῆς ἀναγκαιότητος. Ἡ ἐλαστικότης τῆς δαπάνης τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν δύναται νά ὑποβοηθήσῃ τὰ μέγιστα εἰς τήν διαίρεσιν ταύτην. Ἐπίσης τό ὕψος τῆς τιμῆς θά ἡδύναντο εἰς πολλάς περιπτώσεις νά ἀποτελέσῃ κριτήριον τοῦ βαθμοῦ πολυτελείας κυρίως προκειμένου περί ὁμοίων ἀγαθῶν διαφορετικῆς ποιότητος. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ χάραξις διαχωριστικῆς γραμμῆς μεταξύ τῶν ομάδων εἶναι δυσχερής, πλήν ὅμως αἱ δυσκολίαι δύναται νά ὑπερπηδηθοῦν ἐάν κατά τήν κατάταξιν πρυτανεύει ἀφ' ἑνός μέν ἡ ἀρχή τῆς δικαίας κατανομῆς τοῦ φορολογικοῦ βάρους, ἀφ' ἑτέρου δέ ἡ ἀρχή ὅτι τήν προτεραιότητα κατά τήν διάθεσιν τῶν περιορισμένων πόρων μιᾶς ὑπαναπτύκτου χώρας πρέπει νά ἔχουν αἱ ἐπενδύσεις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καί ὅτι ἀποτελεῖ σπατάλην ἡ διάθεσις πόρων διά πολυτελῆ κατανάλωσιν.

γ. Ἡ κατάργησις τῶν πάσης φύσεως ἀδικαιολογήτων φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν: Εἰς τό προηγούμενον κεφάλαιον ἀνεφέρθησαν ὠρισμένοι ἐξαιρέσεις καί ἀπαλλαγαί ἐκ τοῦ φόρου εἰσοδήματος, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἀποκλίσεις ἐκ τῆς φορολογικῆς ἰσότητος χωρίς νά εὐρίσκουν σοβαράν τινά οἰκονομικήν δικαιολογίαν. Τό φορολογικόν σύστημα τῆς χώρας βρίθει τοιούτων ἐξαιρέσεων καί ἀπαλλαγῶν. Ἀπό μίαν πρόχειρον ἔρευναν προέκυψεν ὅτι αἱ οἰκονομικῶς ἀδικαιολόγητοι φορολογικαί ἀπαλλαγαί ὑπερβαίνουν εἰς ἀριθμόν τάς 300, συναντῶνται δέ εἰς ὅλας τάς κατηγορίας τῶν ἐπιβαλλομένων φόρων. Ἐξ ἄλλου, ἐκ τῆς εἰδικῆς μελέτης τοῦ ΚΕΠΕ ἐπί τῶν φορολογικῶν κινήτρων προέκυψεν ὅτι πολλά ἐκ τῶν ἰσχυόντων κινήτρων δέν εἶναι τόσον ἀποτελεσματικά, ὥστε νά δικαιολογεῖται ἡ ἀπόκλισις ἐκ τῆς φορολογικῆς ἰσότητος καί ἡ ἀπώλεια ἐσόδων, τήν ὁποίαν συνεπάγονται. Εἶναι σχεδόν βέβαιον ὅτι ἡ κατάργησις τῶν πάσης φύσεως οἰκονομικῶς ἀδικαιολογήτων φορολογικῶν ἀπαλλαγῶν καί ἐξαιρέσεων ἐν συνδυασμῶ πρός τάς ἀναφερθείσας προηγουμένως δύο ριζικάς μεταρρυθμίσεις θά καθίστα τό φορολογικόν σύστημα τῆς χώρας ἰσχυρόν ὄργανον ἀπαμβλύσεως τῆς διαπιστωθείσης σοβαρᾶς ἀνισότητος τῆς διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος.